

Veřejné finance a ekonomika

zcela jinak:

paradigma třetího milénia

- ❖ P3M plně zachovává dělení ekonomiky na sféry veřejnou a podnikání
- ❖ produkty obou sfér mají směnnou hodnotu vyjádřenou penězi
- ❖ v P3M nejsou potřeba žádné daně, nechávají se jen ty s regulační funkcí
- ❖ ceny všech produktů jsou čistými cenami, bez daňového zatížení (kromě toho z regulačních daní)
- ❖ směnu mezi sférou veřejnou a sférou podnikání zajišťuje Registrační a depozitní banka (RDB)
- ❖ podmínkou chodu P3M je pouze to, aby ekonomika věcně plnila vše, co má
- ❖ navrhujeme, aby přechod na P3M proběhl postupně v intervalu osmi let :
 - ihned, v řádu několika měsíců by byla zřízena RDB a zrušeno prvních 15% daní z daňové kvóty
 - v letech ihned+1 a ihned+2 by se každoročně zrušilo vždy dalších 15% z daňové kvóty
 - v letech ihned+3 až ihned+7 by se každoročně zrušilo vždy dalších 11% z daňové kvóty
 - zrušené daňové výnosy se vždy nahradí přímým zvýšením příjmů veřejných rozpočtů (bez zadlužení)
 - každým rokem lze do ekonomiky dodat další impuls ve výši 2 až 5% HDP (opět bez zadlužení)

Obsah

Úvod	2
1. von Bismarckovo paradigma nemůže přežít	5
1.1. Proces civilizačního zlomu	5
1.2. Demografický vývoj, stárnutí populací, růst nákladů na seniory	6
1.3. Možnosti krytí růstu nákladů na seniory	8
1.4. Počet příležitostí k ekonomické aktivitě bude klesat	10
1.5. Závěry	12
2. Analýza směny souhrnného produktu sféry veřejné za část souhrnného produktu sféry podnikání	14
2.1. Ekonomika: produkty a jejich směna	14
2.2. Směnná hodnota, cena a její vznik, čistá cena, daňové zatížení	15
2.3. Peníze	18
2.4. Ekonomika: sféra podnikání a sféra veřejná	19
2.5. Sféra veřejná platí daně jen účetně, v ekonomickém slova smyslu je neplatí	20
2.6. Směnná hodnota souhrnného produktu veřejné sféry	21
2.7. Ekonomika: sféra podnikání a sféra veřejná a směny mezi nimi	22
2.8. Retrospektivní analýza a závěry z ní	29
2.9. Shrnutí	33
3. Řešení směny $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ penězi, ale v cenách bez daní	35
3.1. Peněžní realizace směny $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ – přípravné úvahy	35
3.2. Peněžní realizace směny $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$: důkaz pomocí několika zjednodušení	37
3.3. Veřejná sféra se stává aktivním aktérem a je vůči sféře podnikání dobrotivá	41
3.4. Odstranění zjednodušujících předpokladů důkazu	45
3.5. Zakončíme jedním konstatováním a jedním slibem	47
4. <i>Paradigma třetího milénia</i> – realizace	48
4.1. Veřejné rozpočty	50
4.2. Příjmy a zisky sféry podnikání	51
4.3. Přejít na <i>P3M</i> by měl být postupný	53
4.4. <i>Registrační a depozitní banka</i>	54
4.5. Sociální zabezpečení	58
4.6. Zdravotní zabezpečení	59
4.7. Ostatní veřejné služby	60
4.8. Infrastruktura	61
4.9. Veřejný dluh a jeho splácení	61
4.10. Závěrečné konstatování	62

Úvod

To, co se utvářelo dlouhá desetiletí a přesto zůstávalo nepochopeno, možná i nepovšimnuto, je zde a ozývá se s plnou naléhavostí: finanční a ekonomická krize ukazuje, že lidstvo čelí problémům, s nimiž nepočítalo. Ve skutečnosti jde o věci ještě daleko vážnější, než o samotnou krizi - jsme na jedné z klíčových křižovatek dějin a čelíme otázce, co bude dál.

Krize, jakkoliv sama o sobě prudká, hluboká a velmi nepříjemná, je totiž jen onou pověstnou špičkou ledovce, výstražným signálem, který by měl být správně pochopen a dokonce přivítán, neboť – bude-li správně slyšen - vydává důležité upozornění, že krize nevznikla jen tak, sama od sebe, že jsou zde skutečné problémy, které ji vyvolaly, problémy dosud víceméně skryté, tedy, že vykukující špička ledovce je nesena hlavním tělesem, které je pod hladinou.

Zdaleka tak nejde jen o samotnou krizi a o debaty, které z písmen abecedy nejlépe vystihnou její průběh. S krizí se samozřejmě musí bojovat, důsledně a odhodlaně, ale mělo a musí to být s vědomím, že skutečné problémy jsou podstatně hlubší a závažnější a krize, jakkoliv protivná a bouřlivá, je ve skutečnosti jen viditelnou špičkou toho, co je podstatou, tedy i toho, co krizi do značné míry způsobilo a co – zůstane-li netknuto – kdykoliv v budoucnu otevře krizi novou, pravděpodobně ještě silnější.

Takže s krizí je sice třeba zápasit rázně a hned, ale teprve po nalezení skutečných příčin problémů, toho hlavního tělesa ledovce, by mělo být určeno, kterou cestou z křižovatky ven, tedy teprve poté by mělo dojít k formování východisek opravdu účinných, východisek, která budou reagovat na věci podstatné, tedy nejen na špici ledovce nad hladinou, ale soustředí se na to těleso hlavní a – což je nesmírně důležité - budou to činit i tak, aby vedle nenarůstaly žádné ledovce jiné.

Lze konstatovat, že nic podobného se neděje.

Je chvályhodné, že reakce na krizi byly poměrně rychlé a neobvykle velkorysé, zejména v USA, ale i ve Velké Británii a velmi energicky i v Číně, takže Titanik zatím do špičky ledovce nenarazil. Prostředky, které byly do ekonomiky vrženy, opticky prostředky gigantické, sice asi v tuto chvíli zabránily srážce, ale jinak se toho až tak moc nestalo. Skromné příznaky oživení, nejspíš navíc jen dočasné, dokud působí vliv státních injekcí, jsou vyváženy gigantickými růsty dluhů, přitom vůbec nic se nestalo s tou hlavní masou ledovce. Dokonce naopak, hlavní těleso zůstává nadále v těsné blízkosti světových ekonomik a jejich sociálních systémů a nejenže neztratilo nic ze svého hrozivého potenciálu, ba naopak narostlo a posílilo.

Ta současná krize a především ta současná křižovatka mají totiž zcela mimořádný rozměr a závažnost. Vše je zcela jinak, než bylo ještě nedávno, takže lze jen obtížně spoléhat na minulé zkušenosti: tento zápas nevyřeší ani inspirace Karlem Marxem, ale ani Friedrichem von Hayekem. Novum problémů je tak intenzivní a tak převažující nad historickými prožitky, že řešení budou muset být zcela nová, adekvátní nové situaci.

Je tedy zásadně špatně, jestliže všechny dosavadní snahy při zápase s krizí směřují k tomu, aby se vše vrátilo do stavu, který zde byl před ní: je třeba si nalít čistého vína a poznat a přiznat, že návrat zpět nejenže není možný, ale že je to postup nepřipustný - jakékoliv snahy tak činit jsou nejen odsouzeny k nezdaru, ale jediným jejich výsledkem bude, že vytvoří potenciál mnohem větších otřesů v blízké budoucnosti.

Lidstvo se musí naučit pohybovat se ve zcela nových podmínkách. Jednou z hlavních výzev je nárůst světové populace - již brzy nás bude 7 miliard! Naštěstí již postupně přestává platit, že malá část světa žije v blahobytu, a spotřebovává většinu světový zdrojů, ta větší v naprosté chudobě, ale pokrok zde dosažený je nutno rozšířit a kdekoliv je to možné i urychlit.

Prostě a jednoduše, je třeba začít budoucnost formovat tak, aby se vyrovnávaly rozdíly životní úrovně mezi jednotlivými regiony světa, ale také, aby se tak dělo i uvnitř jednotlivých zemí – po zkušenostech s nezralými utopiemi bolševismu samozřejmě tak, aby toto vyrovnávání bylo smysluplné a dělo se poctivě a přirozeně.

Jistě, asi to nepůjde tak rychle, jak by bylo zcela spravedlivé a žádoucí, ale úspěchy jsou viditelné: už jsme skoro zapomněli, jak chudou zemí byla ještě poměrně nedávno Jižní Korea a už jen vidíme, kde je dnes, už jen mírně si pamatujeme, kde byla ještě před dvěma desetiletími se svou životní úrovní Čína, a ještě více nedávno i Indie, ale vidíme a obdivujeme, kam se nyní tyto obrovité země posunuly a jakým tempem a v jakém rozsahu se vyvíjejí a je skvělé, že v těchto úspěších zdaleka nejsou samy.

Tento vývoj, správný a spravedlivý a naštěstí nezadržitelný, ovšem znamená, že o surovinové a jiné zdroje je třeba se dělit naprosto jinak, než tomu bylo ještě nedávno, že tlak na přístup k nim a na jejich využití, je už nyní mnohonásobně vyšší, než tomu bylo ještě poměrně nedávno a nejen to, tento tlak zřejmě dále mnohonásobně poroste, na prvním místě tlak na energetické zdroje, vodu, půdu a stále více i moře, z druhé strany půjde o nezbytnou ochranu životního prostředí.

Dramatickým způsobem se změnila a mění světová ekonomika, a to jak ve struktuře produkce a jejích objemech, tak i v produktivitě. Je to přirozený důsledek gigantického technologického vývoje posledních desetiletí. Je však třeba si povšimnout, že vedle zářícího lince této mince pokroku, kde se pyšíme, že stále méně lidí je zapotřebí ke stále vyšším objemům produkce, je zde i rub tohoto dění, dosud prakticky bezezbytku opomíjený, a sic, že zářící linc ukrývá něco, na co nejsme vůbec zvyklí a ani připraveni: pracovní místa, přesněji a lépe, příležitosti k ekonomické aktivitě, budou ubývat.

Je potřeba vzít velmi vážně na vědomí, že proces úbytku pracovních příležitostí v primárním a sekundárním sektoru bude nadále pokračovat, a to nejen v zemích, kterým se říká vyspělé, ale stejně tak i v tranzitivních ekonomikách a postupně tento trend přejde i do zbytku světa. Je naprosto zákonité, že tento úbytek příležitostí k ekonomické aktivitě se bude stále více přelévat i do sektoru terciárního, a že toto přelévání bude tím rychlejší a intenzivnější, čím více se bude dařit bůžkovi, který je správně a nevyhnutelně vzýván pod termínem znalostní ekonomika.

Přístup ke špičkovým technologiím je až na výjimky celosvětový a už dávno je globální i ekonomika. Jedním ze závažných důsledků je, že to, co se dnes nazývá reálnou ekonomikou, se valnou měrou již přestěhovalo do Číny a dalších asijských, zčásti i jihoamerických zemí a tento proces se dále urychluje.

Všechny tyto procesy, spolu s demografickým vývojem, včetně prodlužování lidského života, trvalým a nemalým nárůstem nákladů na zdravotní a sociální péči, především na seniory, vytvářejí v dnešních ekonomicko-sociálních systémech výbušnou směs, s níž si neumí poradit systémy dnešního ekonomického paradigmatu, tedy systémy kombinující sféru podnikání se sférou veřejnou založenou na výběru daní: podíl těch, co jsou v populaci ekonomicky aktivní,

tedy těch, kteří jsou hlavními plátcí daní, se už nyní i pod tlakem tohoto vývoje dále zmenšuje, a nedozná-li dosavadní ekonomicko-sociální paradigma zásadních změn, tento scénář se bude dramaticky urychlovat, a tudíž i výběr daní bude stejně dramaticky stále více a více zastávat za potřebami.

Jak patrně z tohoto stručného výčtu toho, co je z ledovce pod hladinou, výzva k formování opravdu účinných východisek je výzvou, která přesahuje hledání kosmetických úprav stávajících ekonomicko-sociálních systémů a je výzvou zcela jinou, výzvou k tvorbě zcela nové struktury i tváře světové ekonomiky, výzvou ke zcela novému pojetí sociální politiky, tedy výzvou ke změnám zcela zásadním, převratným, výzvou ke změně paradigmatu.

V dalším textu nejprve podrobněji rozebereme, proč stávající ekonomicko-sociální systém, systém založený na výběru daní, systém, kterému budeme s úctou k muži, který má určující zásluhy za jeho moderní podobu, říkat *von Bismarckovo paradigma*, nemá nejmenší šanci na přežití. Pak nepřekvapí, že sebemenší šanci na úspěch nemá a ani nemůže mít to, co se v jeho rámci navrhuje jako odpovědi na výzvy současné dějinné křižovatky, tedy kosmetické úpravy toho, co nefunguje a fungovat nemůže – jak už jsme při jedné příležitosti veřejně uvedli, jde o útok se špuntovkou na grizzlyho, navíc rozzuřeného.

Nezůstaneme však u této analýzy! Poté, co přesně a poměrně podrobně popíšeme, proč nelze stávající *von Bismarckovo paradigma* renovovat, navrhneme paradigma jiné, které nazveme *paradigmatem třetího milénia* a dokážeme, že tato paradigmatická změna bude nejenže plně funkční, ale že vyhoví všem myslitelným požadavkům na výběr správné cesty z dnešní dějinné křižovatky.

1. von Bismarckovo paradigma nemůže přežít

V této kapitole budeme především hovořit o zemích s rozvinutým veřejným sektorem, či jak budeme raději říkat, s rozvinutou veřejnou sférou, tedy o zemích, kde je jejich ekonomicko-sociální systém významnou měrou založen na výběru daní. Do výčtu těchto zemí, které staví na *von Bismarckově paradigmatu* (krátce: *vBP*) patří všechny evropské země, USA a Kanada, Japonsko a celá dlouhá řada zemí dalších.

Všechny tyto země mají vyspělý veřejný sektor, fungující na základě veřejných rozpočtů, tedy na systému veřejných financí, jehož příjmy jsou dány především výběrem daní.

Tento systém má obrovské a nesporné zásluhy o dosavadní civilizační a ekonomický vývoj: vynález daní, nejprve naturálních, později zásadně jiných, peněžních, podpořil či vůbec umožnil vznik veřejného sektoru, nejprve v podobě náčelníka, šamana a jejich pomocníků v zemědělské osadě, později v městském státě už se složitějším uspořádáním veřejného sektoru a postupně pak i dnešní podobu moderních státních útvarů.

1.1. Proces civilizačního zlomu

Je určitým paradoxem, že do výčtu těchto zásluh spadá, přímo i nepřímo, intenzivní technologický vývoj posledních desetiletí, vývoj, který pro jeho zásadní význam nazvěme procesem civilizačního zlomu: tento vývoj totiž mění dosavadní podobu ekonomických aktivit natolik zásadním způsobem, že jeho bočním, zajisté nechtěným, ale o to intenzivnějším dopadem je, že von Bismarckovo paradigma nemá nejmenší šanci na přežití.

Proces civilizačního zlomu začal v USA zhruba v polovině šedesátých let a začal především dramatickým nárůstem veřejných výdajů, tedy výdajů založených na daňových příjmech, na projekty výzkumu vesmíru a na zbrojení. Start sovětského sputniku způsobil takový šok, že následné úsilí o získání vedoucího postavení ve výzkumu vesmíru doslova vybičovalo a sjednotilo celou zemi, a to způsobem, v němž ústřední roli hrála věda a výzkum a zároveň i jejich stále těsnější propojení s každodenním životem (je už jinou věcí, že nyní jde v USA už většina výdajů na vědu a výzkum z prostředků soukromých firem).

Technologický rozvoj vytvářel zcela nové produkty, ale nejen to, vedl k dramatickému nárůstu produktivity, především v primárním a sekundárním sektoru, což způsobilo razantní odliv pracovní síly: v zemědělství USA zůstalo jen kolem 2% ekonomicky aktivních, ve zpracovatelském sektoru zhruba 14%.

Tato menšina byla ovšem natolik produktivní, že byla schopna zabezpečit celou populaci potravinami, ošacením, bydlením, jakož i všemi dalšími produkty denního života, klasickými i nově vzniklými. To nejen podnítilo, ale i umožnilo bouřlivý rozvoj služeb, které úspěšně absorbovaly pracovní sílu uvolněnou primárním a sekundárním sektorem – služby tak mohly vytvářet zcela nové příležitosti, například trávení volného času, současně však byly stále významnějším zdrojem podnětů, přímých i nepřímých, i pro oba tradiční sektory, primární i sekundární. Podíl terciární sféry na zaměstnanosti i na HDP pak dokonce začal být dominantní, což dalo vznik termínu ekonomika služeb.

Je třeba hned podtrhnout, že termín ekonomika služeb je do určité míry zavádějící: současné **dominantní postavení služeb** v ekonomikách našeho typu **je produktem vysoké produktivity primárního a sekundárního sektoru** a platí, že zatím stále tato pozice služeb stojí a padá se schopnosti té menšiny, která je ekonomicky aktivní v primárním a sekundárním sektoru, zásobovat celou populaci potřebnými produkty (jistě, toto zásobování se odehrává za nemalého přispění zahraničního obchodu, ale to už je další otázka, v níž jsou aktivní mnohé další mýty).

S poměrně krátkým odstupem vstoupily do procesu civilizačního zlomu i ostatní země, tehdy označované jako vyspělé. Euforie z bohatství, které vznikalo především ve finančním sektoru, v ekonomickém a finančním poradenství, vedla ke vzniku názoru, že služby jsou právě tím, co bude vytvářet budoucnost, tedy, mimo jiné, pak následně vedla k **odlivu stále rostoucího objemu i spektra činností primárního, zejména však sekundárního sektoru**, tedy zpracovatelského průmyslu, **do ekonomik tranzitivních**, asijských a latinskoamerických, a po pádu sovětského bloku i do zemí střední a východní Evropy.

1.2. Demografický vývoj, stárnutí populací, růst nákladů na seniory

Souběžně s těmito procesy rostoucího bohatství těchto vyspělých zemí se zde začaly prosazovat i změny kulturní, celospolečenské, včetně hlubokých změn v demografickém vývoji. Existuje zde **výrazný pokles průměrného počtu dětí narozených jedné ženě**. Neméně výrazně se v těchto zemích zlepšuje zdravotní stav populací, mimo jiné se **výrazně prodlužuje průměrná délka života**. Z řady důvodů se obdobný vývoj prosadil i v řadě jiných zemí, nedávno či dosud tranzitivních, například v zemích bývalé střední a východní Evropy, ale i v Rusku – aspoň co se poklesu počtu dětí narozených jedné matce týče, s prodlužováním průměrné délky života je to leckde složitější.

Pokles počtu dětí, které se v průměru narodí jedné ženě, znamená, že následně, v jejich dospělosti, **trvale klesá v populaci počet lidí v produktivním věku**.

Prodlužování průměrné délky života znamená neustálý růst počtu seniorů v populaci, a tedy i trvalý růst výdajů na penze, ale nejen to, souběžně rostou i náklady na sociální péči o ně, zejména však rostou náklady na péči zdravotní. V ČR v běžných cenách tyto **souhrnné náklady na seniory rostou zhruba o 7% ročně**, přičemž tento růst už nyní nestačí krýt potřeby a je tudíž zcela nedostatečný. Při dalším prodlužování průměrné délky života a při dalším růstu nákladů na sociální péči a opět – především na péči zdravotní, je třeba počítat, že tento růst **v budoucnosti dosáhne ročně 10%, snad i více**.

Obdobně, často ale ještě dramatičtěji, je tomu i v ostatních, nám podobných zemích. Je třeba si uvědomit, že už dnes v řadě zemí žijí vedle sebe vcelku běžně čtyři generace a tento vývoj bude dále pokračovat. Jedna z nedávných studií předpokládá, že už v dohledné době se víc než polovina populace řady zemí dožije sta a více let.

Pro úplnost: nezapomínejme, že je třeba řešit **výdajovou stránku i dalších položek veřejných rozpočtů**, rostoucí náklady na zdravotní péči obecně, tedy i na děti a osoby v produktivním věku, vzdělávání, bezpečnost, administrativu apod., kde může těšit jen to, že zde – aspoň zatím - výdajové položky nerostou tak agresivně jako náklady na seniory.

Je nezbytné co nejvíce zdůraznit, že tyto rostoucí náklady je a vždy bude nutno platit průběžně, prostě a jednoduše vždy v okamžiku potřeby, a vždy každý rok nominálně v souhrnné částce běžných cen vyšší o oněch, nyní v ČR o 7%, postupně však až o 10% a možná i více!

Je sice do značné míry jinou, další otázkou, z jakých zdrojů se to bude platit, ale je to právě otázka kategorická a navýsost praktická: poněvadž o seniory musí být postaráno, sociálně i zdravotně, jakýkoliv systém takového zabezpečení, pravicový, levicový či jakýkoliv jiný, veřejný či soukromý, musí otázku těchto zdrojů řešit, čili musí mít vždy k dispozici, a to průběžně, v čase plateb, zdroje dostatečné k pokrytí běžných výdajů - a musí mít zabezpečeno, že bude schopen každý rok platit víc a víc, ať už o oněch v ČR nyníjších 7%, později až 10% a možná i o ještě víc!

Ve stávajícím paradigmatu, ve *vBP*, jsou těmito zdroji výběr daní, případně doplněný o nejruznější formy pojištění a připojištění, nejčastěji fondového typu, jakož i přímé platby za určité služby.

V ČR jde zatím především o vybrané daně (nenechejme se mýlit, že tyto daně se nazývají jinak, a sice pojistné na sociální zabezpečení, resp. pojistné na všeobecné zdravotní pojištění, přičemž ve druhém případě jsou tyto daně účetním trikem dokonce vyřazeny mimo systém veřejných rozpočtů), v USA je to široká škála zdrojů, včetně nejruznějších soukromých fondů a výrazné účasti přímých plateb.

Možnosti vBP v tvorbě zdrojů se ale dostaly do ostrého a přitom neřešitelného konfliktu s dopady souběžného působení obou těchto demografických trendů: v populaci klesá jak procentní podíl lidí v produktivním věku, tak i roste procentní podíl seniorů a náklady na každého z nich.

Z hlediska *vBP* tak na jedné straně klesá podíl osob, které jsou potenciálními plátcí daní či potenciálními přispěvateli fondů penzijního a zdravotního zabezpečení, na straně druhé enormně a trvale rostou náklady. Nejenže je seniorů stále víc a víc, zvláště když do důchodu odcházejí silné populační ročníky, ale senioři se dožívají vyššího a vyššího průměrného věku a navíc je každým rokem dražší a dražší sociální a zdravotní péče o každého z nich.

Znovu podtrhněme: výdaje na sociální a zdravotní zabezpečení je nutno platit průběžně, penze se vyplácí každý měsíc, výdaje na zdravotní péči v okamžiku, kdy je poskytnuta, ať již to jde z průběžného výběru daní nebo z prostředků příslušného fondu, či z jakékoliv kombinace těchto zdrojů. Na těchto skutečnostech nic nezmění, zda systémy této péče zůstanou veřejné či budou privatizovány nebo zda budou fungovat v kombinaci veřejných a soukromých zařízení.

Podstatné vždy navíc zůstane i to, že výdaje na seniory jsou splatné tehdy, a právě až tehdy, kdy už oni sami si aktivně nic neplatí, ani žádné pojistné, ani žádné příspěvky do nějakého fondu.

Jinými slovy, systémy sociální a zdravotní péče budou muset být schopny zajistit průběžné platby výdajů rostoucích o oněch 7 až 10% ročně (možná i více), což znamená, že toho budou muset být schopny docílovat buď trvale rostoucími příjmy z výběru daní nebo trvale rostoucími výnosy fondů sociálního a zdravotního zabezpečení, či nějakou kombinací těchto zdrojů, jiné nápady v rámci vBP neexistují, nebo se, aspoň zatím, neobjevily!

Zároveň co nejvíce podtrhněme, že hovoříme výhradně o nárůstu plně důvodném, nikoliv o nárůstu z titulů plýtvání!

Poznámka. V této souvislosti je třeba velmi důrazně upozornit na iluze spojené s úvahami o úsporách v systémech sociální a zdravotní péče. Jakkoliv není pochyb, že rezervy v nákladech zde jsou, a asi nemalé, takže úspory je třeba nepochybně hledat a realizovat, je třeba současně vědět, že i případný úspěch nebude řešením, jen jistým příspěvkem k dočasnému snížení nákladů, příspěvkem jistě vítaným a potřebným, ale už ničím jiným!

I kdyby se třeba podařilo ve zdravotní péči uspořit 10% nákladů, je to při jejich trvalém růstu oddych sice nádherný, ale právě jen na jeden rok a nic víc!

Vždy však u těchto úspor zůstává nutné mít na paměti, že situace je zde velmi blízká lidovému úsloví, že dobrá hospodyňka pro pírkou přes plot skočí, i s dodatkem, byť by při tom sukni roztrhnouti měla. Je tudíž třeba dávat pozor, aby případné úspory nepřinesly daleko více roztrhaných sukni než sebraných pírek – lze poměrně snadno dovodit, že systém výběru zdravotnických poplatků loni u nás zavedený, je právě „úspěchem“ s málem pírek a převahou roztrhaných sukni.

Prostě a jednoduše, dokud se bude demografický vývoj a náklady na zdravotní a sociální péči vyvíjet tak, jak se vyvíjejí, zmíněný růst nákladů se nejen nezastaví, ale spíše se bude ještě dále urychlovat. Samozřejmě, když se zdravotní prevence a třeba i genetické inženýrství vyvine natolik, že století a víceletí starci budou stejně křepcí jako čerství absolventi škol, a tedy zcela soběstační, a navíc vymizí i veškeré nemoci, bude vše jinak, přesněji aspoň viditelně jinak, neboť zmizí náklady na zdravotní a sociální péči a zůstanou jen ty peníze.

Poznámka. Neuškodí, připomeneme-li, proč až donedávna *vBP* skvěle fungovalo. Za prvé, rodilo se tolik dětí, že v populaci rostl procentní podíl osob v produktivním věku, a poněvadž se zvyšoval i počet příležitostí k ekonomické aktivitě, v populaci se trvale zvyšoval i podíl těch, kteří byli ekonomicky aktivní, tedy podíl plátců daní a/nebo příspěvatelek do fondů sociálního a zdravotního zabezpečení. Za druhé, lidé se dožívali podstatně kratšího věku, takže v průměru si peníze užívali jen několik málo let a současně byla zdravotní péče v průměru daleko levnější než je nyní.

Jinými slovy, celý systém fungoval obdobně jako tzv. **Ponziho investiční schéma** (u nás **letadlo**), založené na tom, že průběžné platby se hradí z příspěvků těch, kteří do schématu nově vstupují.

1.3. Možnosti krytí růstu nákladů na seniory

Poněvadž klesá podíl v populaci těch, kteří jsou v produktivním věku, nelze tyto trvale rostoucí výdaje pokrýt jinak, než **bud' trvalým růstem daní**, což je politicky neprůchodné a nejen to, zkušenost říká, že to od určité výše požadovaných daní nefunguje, **nebo trvalým růstem výnosů oněch fondů**.

Jestliže existuje poměrně široká shoda, že růstem daní tento růst výdajů kompenzovat nelze, široké pole lidové tvořivosti se otevřelo u různých úvah fondových či privatizačních. I když nás současná krize, jakož i mnohé jiné zkušenosti se soukromým podnikáním, vůbec nepřesvědčuje, že i v praxi platí to teoreticky hláсанé, že soukromý hospodář je vždy lepší než ten veřejný, o tuto diskusi zde rozhodně nejde.

Pozitivní zkušenosti s fondovým zabezpečením se totiž týkaly výhradně těch situací, kdy se přes ně pojišťovala jen poměrně malá část světové populace, navíc vesměs ta bohatší část populace bohatých zemí, takže to nějak fungovalo – v neposlední řadě i proto, že ekonomika těchto zemí rostla, navíc viditelně, a také proto, že v této době nebyl tak divoký ani demografický vývoj ani se netrhalý z řetězu náklady na sociální a zdravotní péči, především pokud jde o seniory.

Dnes je ovšem **situace naprosto jiná**, je zde popisovaný demografický vývoj, je zde růst nákladů o 7 až 10% ročně a **výzva přesáhla práh USA, Velké Británie, Islandu a několika dalších zemí a stala se výzvou celosvětovou: pokusy jí vyhovět by znamenaly shromáždění tak obrovských prostředků, že by pro ně neexistovalo rozumné uplatnění** – ostatně už dnes je v bankách a různých fondech daleko více peněz, než kolik se použije k investicím do reálné ekonomiky, takže významná část těchto peněz, často většina, je vržena do spekulací, v nichž se hromady peněz spekulativně přelévají z jedné části světa na druhou, v zásadě bez jakéhokoliv dotyku s reálnou ekonomikou.

Komentář. Zkusme si učinit hrubý odhad toho, co by znamenal celosvětový přechod na fondové řešení systémů zdravotní a sociální péče! Budeme přitom postupovat velmi konzervativně, tedy tak, že objemy plnění těchto fondů penězi budeme uvažovat na spodní hranici toho, co by v praxi celosvětový přechod na tento způsob řešení mohl skutečně přinést.

Celosvětový HDP je nyní zhruba 60 000 miliard USD. Budeme-li předpokládat, že náklady na veřejný sektor budou v blízké budoucnosti celosvětově činit asi třetinu této částky, dostáváme se k 20 000 miliardám USD (pro srovnání: v ČR je tento poměr přes 40%). Budeme-li velmi skromně předpokládat, že asi třetina této částky půjde na sociální a zdravotní péči, bude to skoro 7 000 miliard USD ročně. Pokud by pouhá čtvrtina této částky byla určena k tomu, aby šla do fondů sociální a zdravotní péče, šlo by každoročně o částku asi 2 300 miliard USD.

Uvažujeme nyní zvlášť fondy sociálního (tedy hlavně penze) a zdravotního zabezpečení a řekněme, že do fondů sociálního zabezpečení půjde polovina, do fondů zdravotní péče druhá polovina a pro jednoduchost zůstaňme jen u těch fondů sociálních: půjde do nich víc než 1 100 miliard USD ročně.

Předpokládejme, že rok 20xx bude rokem, kdy tyto systémy fondového zajištění (čtvrtinové části!!!) sociální a zdravotní péče začnou fungovat celosvětově. Předpokládejme dále, že celosvětové HDP se k tomuto datu vůbec nezmění, nebude žádná inflace a nebudou ani žádné další změny, takže do fondů sociálního zabezpečení bude každoročně ukládáno oněch „pouhých“ 1 100 miliard USD.

Budeme-li dále počítat s tím, že masivní vstup pojištěnců do těchto fondů začne v jejich 35 letech, pak tyto fondy začnou masivně vyplácet první penze kolem roku 20xx+30, neboť do důchodu se bude průměrně odcházet v 65 letech pojištěnce (pomijíme, že mnozí uvažují s výrazným prodloužením tohoto věku). To znamená, že v té době bude v těchto fondech přes 30 000 miliard USD jen z pojistného, pomijíme tedy, že by tyto fondy měly po celou dobu vykazovat zhodnocení uložených peněz o oněch zjištěných 7%, raději 10% ročně, ještě raději i o něco více (bratru by tam ale ve skutečnosti mělo být, při ročním růstu o pouhých 7%, přes 100 000 miliard USD) a úplně jsme pominuli, že ekonomika poroste a světové HDP bude daleko nad 60 000 miliardami USD!

Nominálně se tak dostáváme k částce rovné zhruba polovině dnešního celosvětového HDP: bude zajímavé poslechnout si, co renomovaní odborníci, ustaraně doporučující přechod na fondové systémy zajištění penzí, sdělí ohledně možností investování takových částek, za situace, kdy požadovaný výnos bude oněch 7 až 10% ročně: jaké procento z toho bude činit tak doporučený nákup státních dluhopisů (a s jakým ziskem z kupónů?) a jak se zde bude pracovat s akciemi či dokonce se složitějšími finančními instrumenty, které tak skvěle přispěly k současné krizi?

Proboha, nalejme si opět toho čistého vína: **tyto návrhy jsou naprostý ekonomický nesmysl, nesmysl navíc sociálně cynicky nebezpečný!**

Pokud jde o fondové zabezpečení zdravotní péče, pak zde bude rychle problém spíše opačný: jak vydělávat tolik, aby se v nich hospodaření rychle nedostalo k záporným hodnotám.

Doplňme, že z hlediska průměrného mladého člověka, který by do tohoto systému musel vstoupit ve svých 25 letech, v 65 by šel do důchodu a dožil by se 85 let, pak z hlediska takového člověka bude systém sociálního a zdravotního zabezpečení muset být stabilní po dobu 60 let: každému takovému by si protagonisté fondových systémů měli dívat do tváře, když mu budou vysvětlovat, jaké lahůdky mu chystají.

Už opravdu jen jako analogii černého humoru znovu připomínáme studii, která očekává, že už asi v polovině 21.století bude pro víc než polovinu některých populací očekávaný věk dožití přes sto let!

Že tento **způsob hospodaření nemůže dopadnout jinak než krachem je nabitelní** (v číslech viz předchozí komentář) a současná krize to v zásadě jen potvrzuje. Tímto vývojem, kde vše je jinak než v časech Východoindické společnosti, kdy akcie skutečně přinášely dramatické dividendy, se **z úvah o náhradě, byť i částečné, systémů založených na výběru**

daní systémy fondovými stal nesmysl, doslova nesmysl naprostý, zdůrazněme, že **nesmysl ryze ekonomický**, nemající nic společného s nějakou ideologií, ať pravou či levou.

Očekávat, že celosvětově mohou být **fondové systémy schopny ročně vydělávat 7 až 10%** a činit tak po desítky let, je očekávání nejen naprosto chybné, ale je to očekávání, které je **sociálně krajně nezodpovědné**, přesněji krajně nebezpečné: poněvadž **neexistují a nemohou existovat celoplošné a celosvětové možnosti takových investic, aby v tomto rozsahu přinášely po dobu desítek let stabilní zhodnocení ve výši 7 až 10% ročně** (potřebou mohou být i zhodnocení ještě vyšší), nemohlo by to dopadnout jinak, než tak, že fondy těmto očekáváním nedostojí a své závazky přestanou proplácet.

K těmto závěrům lze přitom dojít zcela bezbolestně, prostou úvahou, není a nebylo třeba tuto věc podrobit praktické zkoušce, především zkoušce ze současné krize a jejích důsledků a není ani třeba sledovat **výsledky domácích fondů penzijního připojištění**, výsledky **zákonitě hubené**, a **pozitivně hubené jen s pomocí příspěvků z veřejné kasy**.

Pro úplnost ještě poznámka: obvyklým doporučením pro zdravé hospodaření těchto fondů je **nákup státních dluhopisů**, kde těmto rádcům unikají dvě skutečnosti. *Za prvé*, uniká jim, že **kupony těchto dluhopisů se hradí z výběru daní**, takže vzniká otázka, proč se mají daňové příjmy používat k financování těchto fondů, obvykle soukromých, namísto jejich přímého nasazení na výplaty penzí v systémech průběžného financování. *Za druhé*, zcela uniká, že **tento zdroj vyschne okamžitě poté, co státy začnou hospodařit bez deficitů**, k čemuž, mimochodem, směřují rady těch samých, co do státních dluhopisů nabádají investovat. Treba ještě dodat, že výnosy z těchto dluhopisů nemohou dosahovat potřebných 7 až 10% ročně.

Pokud jde o fondy akciové a jim podobné, pak platí to stejné: očekávání, že tyto fondy budou moci celosvětově a **po desítky let stabilně dosahovat zisků v potřebné výši 7 až 10%, a to pouhým spekulativním přehazováním peněz z jedné hromady na druhou**, je prostě a jednoduše **nesmyslem natolik očividným, že je jen s podivem, kolik ustaraně se tvářících renomovaných myslitelů je to schopno bez uzardění neustále doporučovat!**

Jistě, mluvíme zde především o fondových systémech, které mají nahradit, ať již zcela nebo zčásti, existující veřejné systémy sociální a zdravotní péče založené na výběru daní. Systémy připojištění mohou být vnímány jinak, neboť zde každý riskuje jen to, že přijde o cosi navíc, nikoliv o základ péče, takže jakkoliv i zde platí, že celosvětové rozšíření těchto fondů vyvolá stejně špatné konce, jaké byly výše popsány, tyto konce jsou rizikem každého jednotlivce nikoliv rizikem systému a je tudíž věcí rozhodnutí každého, zda tato rizika přijme nebo ne.

1.4. Počet příležitostí k ekonomické aktivitě bude klesat

Kromě problémů spojených s nemožností vyrovnat se se 7 až 10% růstem nákladů na sociální a zdravotní péči o seniory už, řekněme, v současné situaci snižujícího se potenciálu výběru daní a specifických, výše popsaných nepřekročitelných úskalí pokusů přejít na fondová řešení, je zde i řada problémů dalších, které celé tyto záležitosti ještě dále problematizují: především jde o další **vývoj trhu pracovních příležitostí** v situaci, kdy by ekonomiky zůstaly i nadále v zajetí *von Bismarckova paradigmatu*.

Klesá-li v populaci podíl osob v produktivním věku, tedy podíl potenciálních plátců daní či příspěvků do fondů, a tím, zdá se, i podíl plátců skutečných, tedy těch, co jsou i ekonomicky aktivní, nastává čas na rázné, lze říci **leninské, návrhy jednoduchých řešení: prodloužit škrtem pera produktivní věk.**

Prodlužovat produktivní věk ale lze jen z jedné strany, zvyšováním věku pro odchod do penze, neboť vstup do produktivního věku snižovat nejde, dokonce tento věk ještě nějakou dobu poroste tak, jak v populaci roste procentní podíl těch, kteří mají střední a stále více i vysokoškolské vzdělání.

Problém je ten, že **v těchto radách zcela uniká, jak vypadají trendy ve vývoji zaměstnanosti.**

Jedním z hlavních tlaků v ekonomice je tlak na co nejvyšší efektivitu, tedy tlak na neustálý růst produktivity a snižování nákladů, včetně a možná především nákladů personálních, a to nejen v soukromém, ale i ve veřejném sektoru. Technologický rozvoj spolu s globalizací, tedy oba dva hlavní produkty procesu civilizačního zlomu, jsou doslova bytostně svázány s potenciálem těmto trendům na snižování nákladů nejen vyhovovat, ale přímo je vynucovat.

Hovořili jsme již o **snižování příležitostí k ekonomické aktivitě v primárním a sekundárním sektoru,** kde se tak dosud dělo především pod vlivem automatizace a trvalého zvyšování výkonu výrobních zařízení. Možností jak nahradit člověka technologiemi nadále přibývá, a to v obou těchto sektorech. Nyní další a asi hlavní novinkou, doposud ne zcela pochopenou, je, že technologie, především robotizace, si vytvářejí stále silnější potenciál k **razantnímu vstupu i do sféry služeb.** Už dnes se prosazuje elektronické bankovníctví, mluví se o nahrazování po-kladních v samoobsluhách, ale stále více i o daleko sofistikovanějších robotech, například určených k obsluze v restauracích, náhradě řidičů, k nasazení v péči o lidi upoutané na lůžko, apod.

Je tedy třeba počítat s tím, že v prostředí, v němž dominuje tlak na snižování nákladů, **bude příležitostí k ekonomické aktivitě trvale ubývat,** nyní už **ve všech sektorech,** od **primárního po terciární,** pro úplnost dodejme, že ve službách se toto snižování bude týkat jak soukromého, tak i veřejného sektoru.

Mluví-li se o **znalostní ekonomice,** což je vývoj, který je nezastavitelný, pak je nezastavitelné i další **posilování náhrady člověka technologiemi, včetně pokračující robotizace služeb,** a tedy v současném pojetí ekonomiky je **nezastavitelný i další pokles příležitostí k ekonomické aktivitě.**

Bylo by rovněž chybou zapomenout na **boční efekty již dříve zmíněného přesunu značné části** kapacit zpracovatelského průmyslu, jakož i některých služeb, tedy **té části ekonomiky, které se nyní tak krásně říká reálná,** do rozvíjejících se zemí, zejména **do Číny.** Vzhledem k tomu, jak dramaticky rychle se v těchto zemích zvyšuje vzdělání, věda a výzkum, pravděpodobně už **ani ti nejhlupejší mezi plánovači a podnikateli v zemích našeho typu neočekávají, že z Číny, Indie a dalších podobných zemí budeme dostávat produkty reálné ekonomiky, zejména zpracovatelského průmyslu, výměnou za nějaká poradenství, finanční služby a tomu podobně,** což byly představy, které v našich končinách ještě před několika málo lety doslova bujely.

Co se týče možností tvorby příležitostí pro ekonomické aktivity, pak je třeba pochopit, že i toto přispívá a stále více bude přispívat k poklesu pracovních příležitostí u nás a v zemích nám podobných.

1.5. Závěry

Shrneme-li, pak ekonomiky našeho typu mají před sebou vyhlídku na stále klesající podíl těch, co jsou ekonomicky aktivní, a současně i vyhlídku na rostoucí podíl seniorů v ní, podíl, který je spojen s růstem průběžných nákladů na sociální a zdravotní péči o seniory o 7 až 10% ročně, možná i více.

Tento vývoj je pro dosavadní paradigma veřejných financí smrtící, neboť neexistuje sebe-menší možnost, jak nastavit navýšení výběru daní tak, aby to dlouhodobě fungovalo, a jak jsme již zjistili, nápravu nelze hledat v náhradě výběru daní výnosy fondů sociálního a zdravotního zabezpečení.

Na druhé stranu platí, že růst produktivity je v důsledku prudkého technologického vývoje takový, že k zabezpečení všech důvodných potřeb lidstva je zapotřebí stále menší a menší počet těch, kteří jsou ekonomicky aktivní.

Vyhrotime-li, pak zde proti sobě, ve *von Bismarckově paradigmatu* zcela nesmiřitelně, stojí dvě skutečnosti: na jedné straně trvající úbytek podílu ekonomicky aktivních v populaci, na straně druhé, že k zabezpečení potřeb celé populace stačí schopnosti stále se zmenšujícího podílu těch, kteří jsou v populaci ekonomicky aktivní.

Přitom zatím plně platí, že tato aktivní menšina, třeba i se stále zmenšující, je a vše nasvědčuje, že i v budoucnu bude, potenciálně natolik produktivní, že o ekonomické zabezpečení potřeb celé populace nemusí být obav: nazvěme tento klíčový předpoklad tezí třetího milénia.

Problém von Bismarckova paradigmatu i jeho nejružnějších fondových či jiných kosmetických úprav je ten, že aby to vše fungovalo, muselo by tuto stále se zmenšující ekonomicky aktivní menšinu zatěžovat stále se zvyšujícími platbami, lhostejno zda by se tyto platby zvaly daněmi, příspěvky do fondů na sociální a zdravotní zabezpečení (zapomeňme na chvíli, že jde o naprostý ekonomický nesmysl), či třeba příímými platbami za rodiče a prarodiče – a růst tohoto zatěžování, to je právě to, co snad může být myslitelné teoreticky, před volbami, ale ani to ne, v žádném případě by to však nemohlo fungovat v praxi.

Jinak řečeno, budeme-li dále chtít, aby jako dosud vždy v historii, byly osoby v produktivním věku až na výjimky i ekonomicky aktivní, čeká nás zcela jiný vývoj, než ten navrhovaný, a sice potřeba najít takový ekonomický model fungování společnosti, v němž nevádí, že možností být ekonomicky aktivní, v tradičním smyslu slova, ubývá. Má-li se tedy čarovat s produktivním věkem, pak jej bude třeba spíše zkracovat, případně se bude pracovní nasazení jinak omezovat, což bude - opakujme znovu a znovu - v přímém rozporu s potřebami růstu příjmů daňových a/nebo fondových.

Podtrhněme ale, opět znovu a znovu, že toto ubývání příležitostí k ekonomické aktivitě nijak záporně neovlivní výši a strukturu celkového výstupu ekonomiky: bude-li platit *teze*

třetího milénia, pak obé bude stejné jako dosud, případně bude celkový výstup ještě vyšší a struktura bohatší, jen to bude dosahováno s menším vkladem lidské práce.

Zatím jsme mluvili o ekonomikách podobného typu jako má ČR a zároveň i jen o těch zemích, jejichž demografický vývoj je rovněž podobný.

Nyní je třeba říci, že **země populačně bohaté**, se spoustou dětí a tím pádem i spoustou těch, kteří jsou, či budou v produktivním věku, na tom **ybrzku budou hůře, možná podstatně hůře, než země dosud diskutované**. Důvodem je to, že i zde bude růst produktivity, a to ve všech sektorech od primárního po terciární, rychlejší než růst příležitostí pro ekonomickou aktivitu, což znamená, že **v těchto zemích nastane v populaci pokles podílu těch, kteří ve svém produktivním věku budou i ekonomicky aktivní**, tedy pokles podílu plátců daní.

Přitom i zde bude stále tenčící se počet ekonomicky aktivních **potenciálně schopen zajistit ekonomické fungování celé společnosti**, tedy i zde bude platit *teze třetího milénia*, a to ve všech třech sektorech, od primárního po terciární, avšak už zcela neřešitelný bude problém vysokého nastavení a jejich výběru: vše zde totiž bude ještě daleko obtížnější, než ve společnostech našeho typu, neboť kromě nutné péče o seniory zde přibude i starost o značné procento nezaměstnatelných lidí v produktivním věku.

2. Analýza směny souhrnného produktu sféry veřejné za část souhrnného produktu sféry podnikání

Předchozí analýza dospěla k velmi zajímavému zjištění: vůbec nehrozí, že v zemích našeho typu by ekonomiky jako takové neuměly zabezpečit veškeré potřeby populací, v nichž jsou zakotveny. Naopak, tyto ekonomiky ve své věcné, produkční podobě, v podobě reálné ekonomiky, budou toto zabezpečení dokonce schopny činit se stále menším podílem ekonomicky aktivních v populaci.

Jistě, důvodnou otázkou je, zda tak budou schopny činit tak, aby toto zabezpečení bylo stále širší a kvalitnější, ale zatím vše nasvědčuje tomu, že ano.

Problémy, a to neřešitelné, přesněji neřešitelné v rámci stávajícího paradigmatu, jsou tudíž pouze a výhradně na straně financování: v zemích našeho typu dosavadní paradigma neumí financovat rostoucí náklady na péči o seniory (a možná i řadu nákladů dalších), neboť neumí trvale zvyšovat daně a souběžně trvale zvyšovat i jejich výběr, v zemích populačně bohatých nebude dosavadní paradigma schopno zabezpečit sociální a zdravotní péči pro všechny, kdo ji budou potřebovat.

Zůstanou-li totiž dosavadní principy ekonomiky beze zbytku zachovány, pak v prostředí *vBP*, jak jsme zjistili, poroste v zemích populačně bohatých počet těch, kteří sice budou v produktivním věku, ale nebude dost příležitostí, které by jim dovolily být i plně ekonomicky aktivní a jistěže, se zlepšujícími se životními podmínkami i v těchto populacích nepochybně poroste počet seniorů, přičemž bude stále obtížnější, aby břemeno péče leželo jen na jejich potomcích, třeba už jen proto, že tito potomci se nedostanou k ekonomické aktivitě buď vůbec nebo jen v omezené míře.

Poznámka pro oživení. Že věci s tvorbou příležitostí k ekonomické aktivitě nejsou jednoduché, ilustruje, byť i trochu z jiného soudku následující sociálně-ekonomická příhoda. V ČR vznikla nedávno jistě krásná myšlenka, a sice navázat sociální podpory dlouhodobě nezaměstnaných na povinnost odpracovat určitý díl veřejně prospěšných prací. Tato myšlenka, aspoň zatím, vyústila do podoby zcela paskvilní: objem nabízených veřejných prací je hluboko pod potřebami, vyplývajícími z počtů dlouhodobě nezaměstnaných a jiných příjemců sociálních dávek.

K tomu, abychom mohli navrhnout konstruktivní řešení tohoto paradoxu, tedy nové paradigma veřejných financí, potažmo nové paradigma ekonomiky jako takové, paradigma, které nazveme paradigmatem třetího milénia, krátce *P3M*, je nutno jít na samou podstatu, na samotnou dřevň toho, co je ekonomika, včetně toho, jakou roli v ní hrají peníze.

2.1. Ekonomika: produkty a jejich směna

Ekonomika je souborem ekonomických aktivit směřujících k tvorbě produktů, hmotných a nehmotných, a jejich směna. V této směně odpovídá každé z těchto aktivit a každému produktu určitá konkrétní směnná hodnota: zde nikdy nebudeme posuzovat, zda ta či ona aktivita, ten či onen produkt je potřebný nebo ne, ani to, zda ta či ona směnná hodnota je správně nastavena nebo ne, prostě věci budeme brát, tak jak jsou – a je úplně jinou věcí, že řada těchto aktivit je nepotřebná či dokonce škodlivá, řada směnných hodnot je nadhodnocena a jiných podhodnocena, a že by bylo žádoucí se těmito problémy důkladně věnovat.

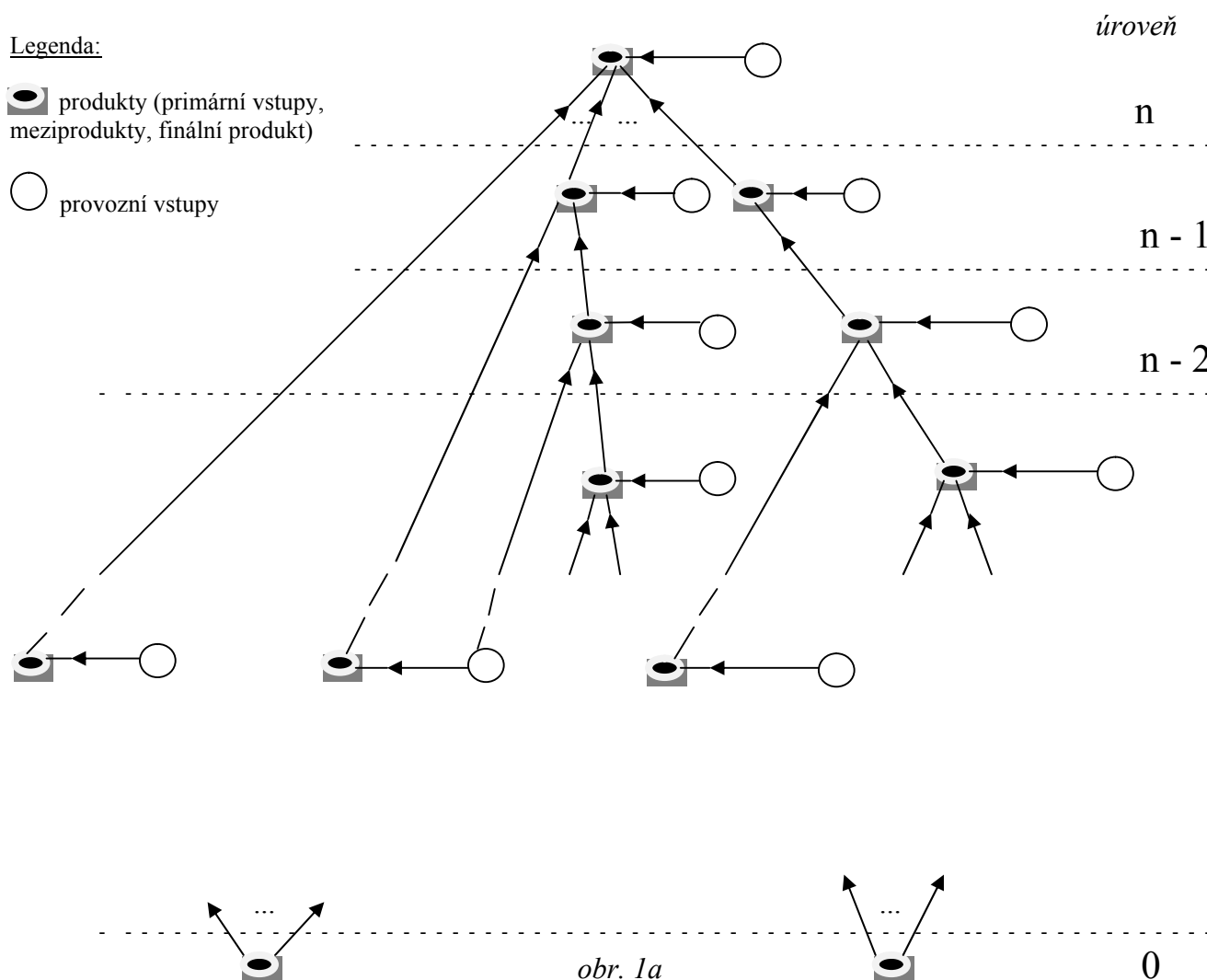
2.2. Směnná hodnota, cena a její vznik, čistá cena, daňové zatížení

Nebudeme se zdržovat podrobnou exkurzí do historie vzniku směny, spokojíme se s konstatováním, že směna musela existovat, jakmile se objevila dělba práce. Souběžně se vznikem směny ovšem vznikla i směnná hodnota: bylo nutné vědět, kolik slepic odpovídá vyrobenému páru bot. Podmínkou dělby práce bylo zvýšení produktivity: zemědělec směňoval nadprodukt, který jeho rodina nespotřebovala.

Směnné hodnoty mohou být vyjádřené v termínech **prosté směny**, učeněji **barterově**, tedy kolik mikin (v konkrétní kvalitě, velikosti apod.) lze směnit za kolik pecnů chleba (v konkrétní kvalitě, hmotnosti, apod.), ale **nejobvyklejší je vyjádření v penězích**, tedy **cenou**.

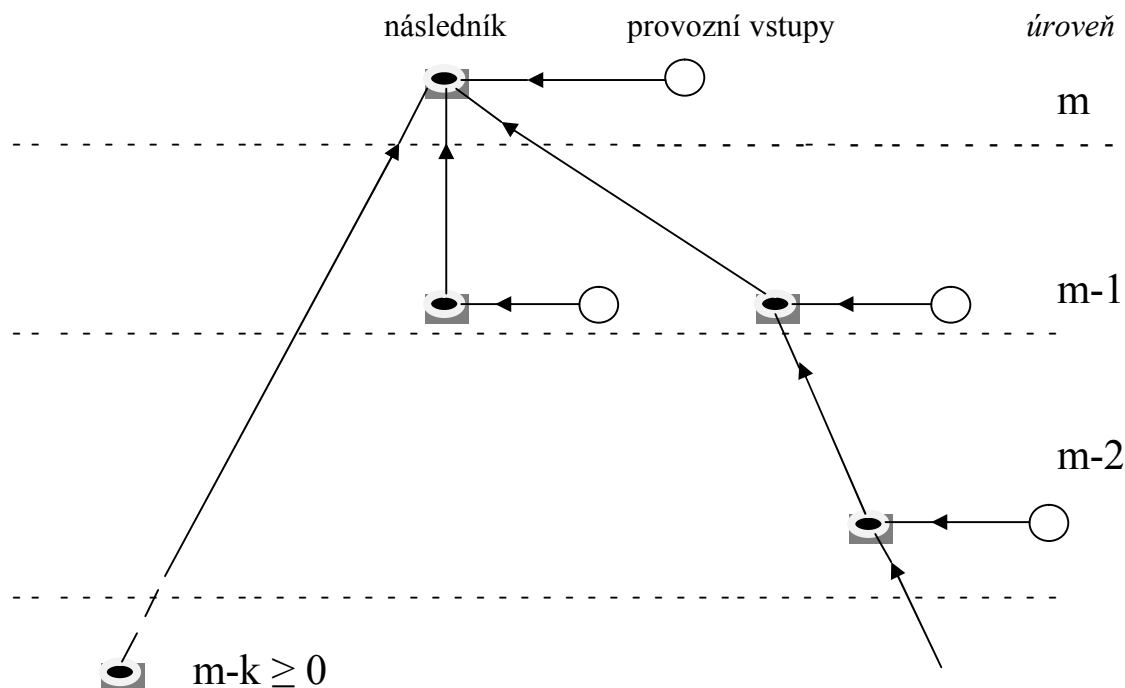
Analyzujme, jak vzniká cena typického výrobku, a to v ekonomice *von Bismarckova paradigmatu*, tedy v ekonomice založené na výběru daní!

Proces výroby každého konkrétního výrobku lze zachytit strukturou *obr. 1a*: na počátku jsou

primární vstupy, z nichž se pak postupným zpracováním získávají meziprodukty, a na vrcholu je pak finální produkt, výrobek.

Jak patrně, tento proces probíhá odspodu směrem vzhůru tak, že začíná od primárních vstupů úrovně 0 (patří sem například **suroviny**) a pokračuje směrem vzhůru prostřednictvím **struktur** tvaru „předchůdci – následník“ (lze říci meziprodukty nižších stupňů – meziprodukt stupně vyššího, viz *obr.1b*), kde „následník“ předchozího kroku se stává „předchůdcem“ kroku dalšího – na konci je finální produkt.

obr.1b

Obecně je to tak, že v každé struktuře *obr.1b* figurují jako předchůdci případné primární vstupy, dále následníci některého předchozího kroku (komponenty) a poté vše, co nazveme **provozními vstupy** kroku *obr.1b*, tedy speciální „předchůdce“ pozůstávající ze zapojení pracovníků podílejících se na vzniku následníka, z provozních nákladů typu spotřeby energií, z odpisů použitých nástrojů, přístrojů a strojů, odpisů nákladů z vlastnictví či nájmu provozních budov, nákladů na splácení případných úvěrů, atd. (jistěže, náklady na „speciálního“ předchůdce se vždy počítají v příslušné přepočtené podobě, třeba náklady na pracovníky jako náklady na tyto pracovníky přepočtené na čas a úsilí, které věnovali práci na tomto konkrétním následníkovi – obdobně budou přepočteny i další náklady provozních vstupů).

Komentář. Z důvodů výkladového pedantství ještě konstatujeme, že v každé struktuře *obr.1b*, která v tuto chvíli končí následníkem úrovně m , musí existovat aspoň jedna *cesta, která má délku m* , tedy která začíná *primárním vstupem* a kráčí postupně *úrovněmi 1, 2, ... až m* ; ostatní cesty mohou, ale vůbec nemusí být kratší (a podobně tedy i o *obr.1a* – aspoň jedna cesta musí mít *délku n*); můžeme se pak domluvit na konvenci, že ve strukturách *obr.1* budeme začínat nejdelšími cestami vpravo, ty stále kratší bychom zakreslovali postupně vlevo a vlevo.

Každý z těchto meziproduktů má jistou směnnou hodnotu, ve svém peněžním vyjádření ceny, která pozůstává ze dvou částí:

Za prvé: čisté, daňově nezatížené ceny, která opět pozůstává ze dvou částí:

čistých nákladů, což jsou u primárních vstupů jejich čisté, daněmi nezatížené pořizovací ceny a poté v procesu výroby následníka z předchůdců náklady vzniklé součtem čistých, daňově nezatížených cen všech předchůdců, tedy čistých cen všech komponent a čistých nákladů všech provozních vstupů (čisté mzdy pracovníků, čisté ceny energií, atd., atd.);

čistého zisku, dosaženého při prodeji uvažovaného následníka (hotového meziproduktu);

za druhé: daňového zatížení, které vznikne součtem daňových zatížení předchůdců a daňového zatížení, které vznikne při výrobě následníka, tedy daňového zatížení práce potřebné k jeho výrobě a dále pak případná cla, spotřební daně z pohonných hmot, DPH apod.

Budeme-li takto postupovat od primárních vstupů nahoru, přičemž u každé struktury „předchůdci - následník“ povedeme zvlášť čistou směnnou hodnotu, čistou cenu, každého meziproduktu, jakož i jeho celkové dosavadní daňové zatížení, a takto postoupíme až k vrcholu pyramidy, k onomu finálnímu produktu, získáme jeho čistou směnnou hodnotu v penězích, jeho čistou cenu, tedy cenu očištěnou od daňového zatížení, přičemž současně budeme mít k dispozici i hodnotu celkového daňového zatížení tohoto finálního produktu (viz obr. 1a, 1b); podtrhněme si ještě znovu, že v čisté ceně každého meziproduktu, a nakonec pak finálního produktu jsou postupně načítávány i čisté zisky, postupně vytvářené vždy při prodeji následníka nižší úrovně ve struktuře obr. 1a jakožto jednoho z předchůdců – komponent struktury obr. 1b vyšší úrovně.

Zdůrazněme ovšem hned, že popsany postup je sice zcela precizní a jednoznačně ukazuje, že u každého meziproduktu, jakož i u každého finálního produktu umíme zjistit jak jeho čistou směnnou hodnotu, jeho čistou cenu (oproštěnou od daňového zatížení!), tak i příslušné daňové zatížení, avšak je to dovednost do značné míry teoretická.

V praxi totiž, aspoň té dnešní, jsme totiž konfrontováni se skutečností, že se nacházíme v ekonomice *von Bismarckova paradigmatu*, v ekonomice založené na výběru daní a nepodceňujme ani tu skutečnost, že takto to funguje již dlouhá staletí a že se zde ustálilo mnoho zvyků, dobrých, nedobrých i velmi špatných! V ekonomické praxi se tudíž setkáváme nyní výhradně s cenami, které jsou vždy součtem čisté ceny a daňového zatížení, přičemž obvykle bude prakticky dosti obtížné tyto nánosy daňových zatížení oddělit od čistých cen a zisku, a zde ještě těžší oddělit, řekněme náklady skutečně potřebné a rozumný zisk, od navýšení, řekněme zdvořile, povýtce umělých.

V praxi tedy bude často poměrně složité zjistit čisté ceny konkrétních produktů, už jen proto, že výrobci budou řadu nákladů zamlžovat či vůbec tajit jejich skutečnou výši, a to z důvodů navýsost praktických, zejména z důvodů dosažení co nejvyššího zisku – konec konců, pakliže je ze strany kupujících zvykem kupovat některé produkty v jejich současných cenách, pak se nelze divit, že výrobci takových produktů budou jen velmi neochotně vydávat svá tajemství.

Poněvadž v dalších úvahách bude pro nás podstatné vědět, že dnes, v časech *uBP*, je směnná hodnota, cena každého produktu součtem čisté ceny a daňového zatížení a dále pak vědět, jak tyto dva peněžní údaje vznikly, jakož i to, jak bychom se jich – byť i povýtce

jen teoreticky – u každého konkrétního produktu dopídili, nebudeme v těchto analýzách dále pokračovat.

Abychom se vyhnuli případným nedorozuměním, mírně předběhněme a řekněme, že **s problémem přechodu z daňově zatížených cen na ceny čisté** se vyrovnáme úspěšně i prakticky, a to tak, že **přechod z $\mathcal{VP}$** (tedy z cen daňově zatížených) na **$\mathcal{PM}$** (tedy na ceny čisté, bez daňového zatížení) **uskutečníme v praxi postupně**, v průběhu dostatečného počtu let, tedy tak, aby s postupným snižováním daní souběžně a odpovídajícím ubývalo i navýšení, které v cenách produktů vyplývalo z nutnosti přičítat do nich i příslušná daňová zatížení.

A poslední poznámka: u struktury *obr. 1* jsme výslovně mluvili o výrobcích, chceme-li, o produktech hmotných. Obdobně by ovšem vypadala i analýza tvorby (daňově zatížené) směnné hodnoty ekonomických aktivit, přibližně řekněme produktů povýtce nehmotných, například práce zaměstnance ve výrobním závodě, práce učitele (ať již na veřejné či soukromé škole), atd. Tam to bude vždy tak, že každá taková směnná hodnota je na jedné straně ovlivněna zvyklostně (např. příjem průměrného burzovního makléře je daleko vyšší než příjem průměrného učitele), na druhé straně se zde zohledňují náklady na získání potřebné kvalifikace, stupeň odbornosti a často i potřebné provozní náklady (například náklady na vybavení a provoz ordinace soukromého lékaře).

2.3. Peníze

V předchozích úvahách jsme už pracovali i s penězi, jakkoliv především intuitivně, tak jak to známe z každodenního styku s ekonomikou.

Učeněji bude dobré výslovně konstatovat, že **peníze plní v ekonomice dvojí funkci, jednak jsou univerzálním prostředkem kvantifikace směnné hodnoty**, tedy univerzálním prostředkem, který jednotným způsobem ohodnocuje směnnou hodnotu každé z ekonomických aktivit a každého produktu, tedy univerzálním prostředkem vyjádření ceny, **jednak jsou prostředníkem směny**.

S funkcí peněz jakožto prostředku univerzálního ohodnocení směnných hodnot jsme fakticky pracovali ve všech výše uskutečněných úvahách a pro účely dalšího výkladu zde asi není třeba nic dodávat – naše intuitivní chápání této první funkce peněz bude zcela dostačující.

Trochu složitější věcí je **správné porozumění druhé funkce peněz**, tedy univerzálního zprostředkovatele směny. Jistě, i zde jde o věci, s nimiž běžně a každodenně pracujeme, a v tomto nám naše intuitivní zkušenost zcela dostačuje, avšak tuto intuitivní zkušenost bude nezbytné přetavit na porozumění zcela přesné a důkladné, neboť jinak bude později velmi obtížné porozumět tomu, **jak bude v $\mathcal{PM}$ realizována prostřednictvím peněz obsluha směny mezi sférou podnikání a sférou veřejnou za situace, kdy na obou stranách budou existovat jen ceny čisté, zbavené jakéhokoliv daňového zatížení**.

V této své druhé funkci jsou **peníze totiž právě a jen zprostředkovatelem**, tedy **médiem, obláčkem**, vznášejícím se nad ekonomikou: **směna prostřednictvím peněz**, tedy **prodej a kup**, se **uskuteční tak**, že **kupující má v okamžiku směny k dispozici potřebnou část tohoto obláčku**, tedy peněžní ekvivalent směnné hodnoty prodávaných aktivit či produktů, tedy ceny, za kterou prodávající prodá, a samotný akt prodeje a koupě se projeví tak, že kupující předá

prodávajícímu peníze ve výši dohodnuté ceny, prodávající předá kupujícímu právě prodaný produkt – kupující se stal majitelem prodaného produktu, prodávající má k dispozici předmětnou výši peněz, tedy tu část „obláčku“, kterou získal prodejem.

Prodávající nyní může tuto část obláčku využít ke koupi, buď okamžitě nebo někdy později, a to buď celou, její nějakou část, nebo ji doplnit další částí obláčku, tedy dalšími penězi, kterými disponoval již dříve, nebo k nimž dispoziční právo získal později.

Jistě, mohli bychom rovněž mluvit o tom, že nejprve kupující byl, pak se prodávající stal majitelem příslušné peněžní částky, ale dáváme z řady důvodů termínu „mít ji k dispozici“: už v hotovostním styku, pomocí bankovek a mincí, může jedna a ta stejná bankovka či mince být účastna jako zprostředkovatel třeba i desítek směn, koupí a prodejů, v jednom jediném dni a v bezhotovostním styku tato, řekněme anonymita peněz, skutečnost, že jde právě a jen o médium zprostředkující směnu, vynikne ještě více, neboť akt prodeje/koupe proběhne jen jako změna zápisu o dispozici s příslušnými penězi, s příslušnou částkou - na účtě kupujícího se sníží, na účtě prodávajícího navýší a jistěže, prodané aktivity či produkty změní majitele.

Například v loňském roce 2008 byl hotovostní styk v ČR obsluhován prostřednictvím 3 miliard kusů bankovek a mincí v oběhu, v celkové hodnotě necelých 400 miliard Kč. Ještě výmluvnější jsou pohyby na účtech finančních institucí.

Důkladně si proto podtrhněme, co se o fenoménu peněz praví v učebnicích ekonomie: **peníze jsou zde proto, že zde jsou a chovají se tak, jak se chovají, protože se tak chovají.**

2.4. Ekonomika: sféra podnikání a sféra veřejná

Nyní zpět k tématu: vraťme se k ekonomice pod taktovkou *von Bismarckova paradigmatu* a podívejme se na ni jako na jeden celek rozdělený na sféru podnikání a sféru veřejnou.

Toto rozdělení se mírně liší od používanějšího rozčlenění na soukromý a veřejný sektor, a to tak, že v naší definici pod sféru veřejnou spadají právě všechny aktivity a produkty, které jsou ve vBP financovány z vybraných daní, zatímco pod sféru podnikání vše, co získává prostředky na financování svých aktivit a tvorbu svých produktů jejich přímým prodejem na trhu.

V této definici pak v našich podmínkách patří do sféry podnikání nejen ČEZ, ale i Budvar, jakkoliv jsou zčásti či zcela vlastněny státem, ale do sféry podnikání patří i ta část výstupů městského dopravního podniku, která své příjmy získala prodejem jízdenek (zatímco ta část, která žije z dotací, patří do sféry veřejné), obdobně je rozpolcen učitel na soukromé škole, neboť část příjmů takové školy jde z přímých plateb studentů školy či jejich rodičů, zatímco část jsou dotace z veřejných rozpočtů, tedy z daní. Naproti tomu učitel na veřejné škole patří plně do sféry veřejné, do níž ale momentálně patří i ta část jinak zcela soukromé firmy, která právě pracuje na zakázce financované z výběru daní.

2.5. Sféra veřejná platí daně jen účetně, v ekonomickém slova smyslu je neplatí

Než budeme pokračovat v úvahách o vůbec potřebě daní, **odstraňme nejprve mýtus o platbě daní veřejným sektorem**: tento všeobecně rozšířený a sdílený, nicméně **naprosto chybný mýtus** vděčí za svou existenci nepochopení, možná záměrnému zakrývání **rozdílu mezi účetní a ekonomickou realitou**. **V účetní realitě veřejná sféra daně platí, v realitě ekonomické nikoliv.**

Účetní kejkle totiž vytvořily stav, kdy se veřejný sektor domnívá, že i on je daňovým poplatníkem, zatímco skutečnost ekonomická je zcela jiná, placení daní veřejným sektorem je záležitost právě a jen ryze účetní, v módní terminologii virtuální.

Vezměme si nejprve libovolného zaměstnance veřejného sektoru v České republice. Ten se účetně dostane k částce svého čistého měsíčního platu tak, že se od jeho superhrubého platu odečtou platby za sociální a zdravotní pojištění a záloha na daň z příjmu fyzických osob. Tento čistý plat je ale to jediné, co zaměstnanec uvidí, a co má pro něj reálný smysl, výši svého superhrubého platu se může tak maximálně chlubit v hospodě.

Podobné účetní, virtuální, realitě ale čelí i jeho zaměstnavatel, veřejná instituce, a čelí jí i veřejný rozpočet: do oné veřejné instituce, zaměstnavatele našeho zaměstnance, se sice účetně přesune z rozpočtu celá částka superhrubého platu, ale po výplatě oné čisté části, čistého platu zaměstnanci, se celý „nečistý“ zbytek, tedy stržené platby za sociální a zdravotní pojištění a záloha na daň z příjmu, účetně přesunou ve stejné výši zpět do rozpočtu. Abychom byli přesní, účetní přesun je barvitější než právě zjednodušeno, neboť ve směru od zaměstnavatele je to tak, že platba na sociální pojištění odejde do správy sociálního zabezpečení, platba na zdravotní pojištění jde na účet příslušné zdravotní pojišťovny a záloha na daň z příjmu na účet finančního úřadu – výsledek je ovšem stejný: to, co z rozpočtu odputovalo jako „nečistá“ součást superhrubého platu, se do něj vrací v plné výši zpět, jen byvši rozděleno na tři částky.

Celá tato účetní, virtuální realita, se tudíž projeví pouze a jen účetním nabobtnáním rozpočtu, který je číselně navýšen o tyto „nečisté“ části superhrubých platů a nijak jinak.

Podobně je tomu i s platbami všech ostatních daní: rozpočet je vždy účetně nejprve navýšen tak, aby na zaplacení té či oné daně bylo, načež se příslušná částka do rozpočtu opět v plné své kráse účetně vrací.

Jinými slovy, rozhodl-li by se zákonodárce placení daní veřejným sektorem zrušit, věcně by se nestalo vůbec nic, jen ten rozpočet by byl číselně patřičně nižší.

Poznámka. V této souvislosti nastává vhodná chvíle připomenout účetní moc a činnost úředního šimla: ještě v roce 2007 to bylo s daněmi zaměstnance účetně jinak, zaměstnanci byl vyměřen hrubý plat, zaměstnavatel ve veřejném sektoru k němu dostal z rozpočtu o 35% víc, načež vše proběhlo už obdobně tomu, jak bylo popsáno výše: ten člověk dostal čistý plat a „nečistý“ zbytek odpalval účetně zpět do rozpočtu. Hlavní rozdíl oproti dnešku byl psychologický, účetní šiml chtěl od zaměstnance jen část platby za sociální a také zdravotní pojištění, zatímco ty větší části platil zaměstnavatel, takže zaměstnanec byl vystaven menšímu tlaku psychologickému, jistě, pokud nebyl ekonomicky vzdělán natolik, aby si všiml, že tyto účetní kejkle mu mohou být zcela lhostejné, neboť význam pro něj má za všech okolností právě jen ta čistá složka platu, ta „nečistá“ vyjadřuje ve skutečnosti právě a jen zdanění práce, v jeho případě ale ryze účetní, zdanění, které se projeví právě a jen virtuálně, účetními přesuny „nečisté“ části platu z rozpočtu zaměstnavatele, a poté od zaměstnavatele zpět do rozpočtu.

Ještě raději poslední poznámku: pokud bychom chtěli v dnešním *VB* onu virtuální realitu plateb daní veřejným sektorem skutečně odstranit, nebyl by to žádný problém teoretický, u zdanění práce ani praktický, avšak u některých daní by to bylo jinak. Pokud bychom odstranili například spotřební daň z pohonných hmot pro vozidla veřejného sektoru, museli bychom zavést velmi rázná a neprůstředlná kontrolní opatření, neboť jinak bychom rychle zjistili, že vozidla soukromého sektoru jsou

naráz plně ekologická, s téměř nulovou spotřebou, zatímco z vozidel veřejného sektoru by se staly ekologické stvůry s několikanásobně vyšší spotřebou, než je ta dnešní.

Doplňme, že **jinak je to v soukromé sféře**, kde se zdanění mzdy zaměstnance děje podle stejných účetních zásad, rozdíl pro zaměstnavatele je ovšem značný, neboť **plně a nevirtuálně nese celkové náklady práce**, dnes celou superhrubou mzdu, dříve hrubou mzdu plus 35% z ní, a **je mu vcelku jedno, jakou část z těchto daní přiřkne fiskál účetně zaměstnanci a jakou jemu**.

Řekněme rovnou, že výslovným konstatováním de facto neplacení daní ze strany veřejné sféry – i v časech *von Bismarckova paradigmatu*! - si pouze a jen, tedy zatím pouze teoreticky, chystáme půdu pro to, aby další úvahy, už ryze praktické, v souvislosti s přechodem na nové paradigma veřejných financí, byly formálně jednodušší.

Jakkoliv by tedy bylo zajisté možné využít právě zjištěného specifika veřejné sféry i prakticky, tedy skutečně očistit rozpočty časů *von Bismarckova paradigmatu* od nánosů virtuálního placení daní veřejným sektorem, nebudeme nic takového navrhopat, neboť svým způsobem by šlo o změny sice opticky razantní, nicméně o změny ryze účetní, nikoliv o změny s reálným ekonomickým dopadem: jediné, co by se odstranilo, by byla virtuální, účetní bublina daní napřed nachystaných v rozpočtu pro veřejný sektor a poté tam v plné a nezměněné výši vrácených. Ekonomice by to, opakujeme důrazně znovu, nepřineslo vůbec nic.

A navíc: je-li zde, jak vzápětí uvidíme, řešení jiné, s reálnými a přitom velmi účinnými a všestranně pozitivními dopady, ani ta optická razance, která by vymýtila cosi zbytečného, by nedávala valný smysl.

2.6. Směnná hodnota souhrnného produktu veřejné sféry

Abychom mohli pokračovat dále, raději nejprve ještě výslovně a důrazně upozorníme na to, že **aktivity a produkty veřejné sféry mají svou směnnou hodnotu** (opět: nesudme, zda v tom či onom případě správnou nebo nadhodnocenou či podhodnocenou)!

Jde, jistěže, o skutečnost, která by měla být naprosto jasná a samozřejmá, ale asi to nemusí být tak úplně a za všech okolností pravda. Vzhledem k zavedenému a povýtce **pejorativnímu klišé „z peněz daňového poplatníka“** bude přece jen lepší, když ji budeme nyní konstatovat výslovně, neboť jde o věc, která je pro další úvahy kardinálně důležitá.

Směnná hodnota učitele na veřejné škole je vyjádřena jeho platem, přesněji tím, co mu zbude jako čistý příjem, stejně tak je jeho platem, spolu s dalšími benefity, vyjádřena směnná hodnota předsedy vlády, směnná hodnota čističky postavené čistě z veřejných peněz je (přesněji: měla by být) dána souhrnnou částkou nákladů, které si vyžádalo její postavení, atd., atd.

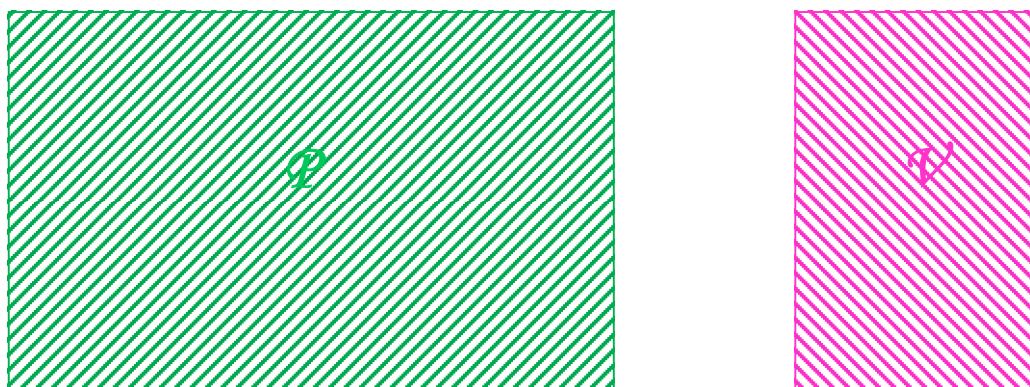
Svou směnnou hodnotu pak má i souhrn všech aktivit a produktů, kterou vytváří veřejná sféra jako celek, pro určitost mluvíme o souhrnu, který vytvoří v rámci rozpočtového roku (v ČR je to rok kalendářní).

Za předpokladu vyrovnaného rozpočtu, s nímž budeme pracovat (uvidíme později, že naše návrhy dovolí, aby se tento předpoklad stal i realitou) by pak tato **souhrnná směnná hodnota aktivit a produktů veřejné sféry daného rozpočtového roku byla v peněžním vyjádření**

rovna součtu všech daní v tomto rozpočtovém roce vybraných; pro stručnost vyjadřování se domluvíme, že v dalším budeme mluvit o souhrnném produktu, namísto o souhrnu všech aktivit a produktů a dále i o tom, že se vždy budeme pohybovat v daném rozpočtovém roce, takže ani formulaci „v daném rozpočtovém roce“ už vesměs nebudeme opakovávat.

2.7. Ekonomika: sféra podnikání a sféra veřejná a směny mezi nimi

Rozdělení ekonomiky na sféru podnikání a sféru veřejnou zobrazuje obr.2. Levý blok zachycuje souhrnný produkt $\mathcal{P}$ sféry podnikání, pravý blok souhrnný produkt $\mathcal{V}$ sféry veřejné.

obr.2

Souhrnný produkt dané ekonomiky je tvořen souhrnným produktem $\mathcal{P}$ sféry podnikání a souhrnným produktem $\mathcal{V}$ sféry veřejné

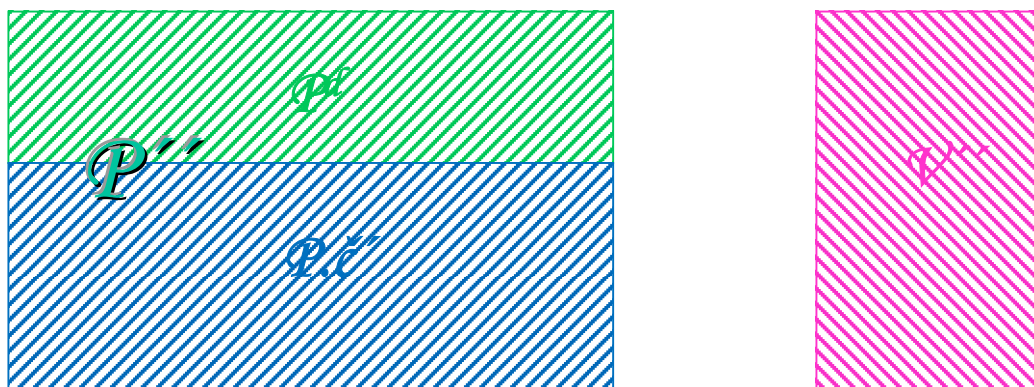
Podtrhněme, že tyto souhrnné produkty budeme uvažovat vždy jakožto soubor konkrétních finálních aktivit a produktů sféry podnikání, resp. sféry veřejné, každý spolu s informací o své směnné hodnotě, tedy u každého finálního produktu patřícího do souhrnného produktu $\mathcal{P}$ sféry podnikání zde bude zatím jeho cena v ekonomice založené na výběru daní, tedy cena, která je součtem čisté ceny a příslušného daňového zatížení (viz 2.2); jako $\mathcal{P}.č$ pak označme souhrnný produkt sféry podnikání, v němž je ale již u každého produktu z tohoto souboru (chceme-li, množiny) vyznačena již jen jeho čistá cena, bez daňového zatížení.

Zavedme ještě následující označení: máme-li nějaký *soubor produktů $\mathcal{A}$* , pak jeho *souhrnná cena ve von Bismarckově paradigmatu* bude značena jako $\mathcal{A}''$ (součet cen všech produktů ze souboru (množiny) produktů $\mathcal{A}$ včetně daňového zatížení), jako $\mathcal{A}^d$ budeme značit *souhrnné daňové zatížení tohoto souboru* (součet všech daňových zatížení produktů patřících do souboru (množiny) produktů $\mathcal{A}$), a nakonec jako $\mathcal{A}'$ označme *souhrnnou čistou cenu všech produktů souboru $\mathcal{A}$* ; zjevný význam tedy mají označení $\mathcal{P}''$, $\mathcal{P}^d$ a nakonec $\mathcal{P}'$.

V těchto označeních pak můžeme souhrnný produkt sféry podnikání $\mathcal{P}$ v jeho peněžním vyjádření $\mathcal{P}''$ rozdělit do dvou částí (viz obr.3), nahoře je část $\mathcal{P}^d$, tedy součet všech daňových zatížení produktů patřících do souhrnného produktu $\mathcal{P}$ sféry podnikání, jinými slovy je to souhrnná hodnota všech daní vybraných ve sféře podnikání, zatímco spodní část $\mathcal{P}.č$

je souhrnná cena souhrnného produktu sféry podnikání $\mathcal{P}.č$, nyní ovšem již s cenami jen v jejich čisté podobě, bez daňových zatížení.

Poněvadž směnná hodnota souhrnného produktu $\mathcal{V}$ sféry veřejné ve svém peněžním vyjádření, tedy ve své ceně, zdůrazněme ve své ceně v rámci $\mathcal{V}\mathcal{B}\mathcal{P}$, přesně odpovídá částce vybraných daní, platí zde $\mathcal{P}^d = \mathcal{V}''$ (viz obr.3).

obr.3

Hodnota $\mathcal{P}^d$ všech daní vybraných ve sféře podnikání je rovna hodnotě $\mathcal{V}''$ souhrnného produktu sféry veřejné (vše vyjádřeno v penězích, včetně daňového zatížení)

Von Bismarckovo paradigma tedy, ve slovním vyjádření, funguje v první fázi tak, že sféra podnikání si za souhrnné peníze $\mathcal{P}^d$ z vybraných daní kupuje souhrnný produkt $\mathcal{V}$ sféry veřejné.

Peněžní prostředky, které tak veřejná sféra získá, se ovšem v souladu se schváleným rozpočtem rozdělí, přesněji v průběhu rozpočtového roku postupně rozdělují, obvykle a typicky v měsíčních cyklech, do platů zaměstnanců veřejné sféry, úředníků, učitelů, zdravotníků, policistů, atd., jakož i do nákupů vybavení veřejných institucí, od rohožek na obecních úřadech po přístroje v nemocnicích, vědeckých ústavech a podobně, a nakonec i do investic na veřejné projekty, dopravní stavby, stavby veřejných budov atd., atd.

Sledujeme-li tento rozdělovací proces, pak je ihned naprosto jasné, že poté, co se tyto peněžní prostředky dostanou k příslušným adresátům veřejné sféry, začnou se ve druhé fázi okamžitě přesouvat zpět do sféry podnikání: zaměstnanci veřejné sféry ze svého platu zaplatí náklady spojené s bydlením, dopravou, jídlem, ošacením, atd., atd., do sféry podnikání ovšem směřují i prostředky na vybavení veřejných institucí a samozřejmě i prostředky investiční.

Z hlediska měsíčních cyklů některé z peněz, rozpočtově v daném měsíčním cyklu vyplacených subjektům veřejné sféry, nebudou bezprostředně k nákupům ve sféře podnikání použity a těmto subjektům veřejné sféry tak zůstanou ve formě úspor nadále k dispozici – pro určitost raději ale mluvíme o čerstvých úsporách daného měsíce, neboť na druhé straně zase

část předchozích bude k nakupování v tomto měsíci použita (úředník si několik měsíců šetřil na počítač a teď si ho koupí).

Obecně lze tak říci, že čerstvé úspory daného měsíce sice způsobují, že obecně se do sféry podnikání nepřesunou všechny peníze, které byly rozpočtově veřejné sféře vyplaceny v daném měsíci, ale tyto peníze se tam nakonec přesunou v delším časovém výhledu: buď v podobě odložených větších nákupů (počítač, auto, ...) nebo jejich přímým zapojením do sféry podnikání (učitel si koupí podíl v nějaké obchodní společnosti, případně začne po večerech fungovat jako živnostník, atd., atd).

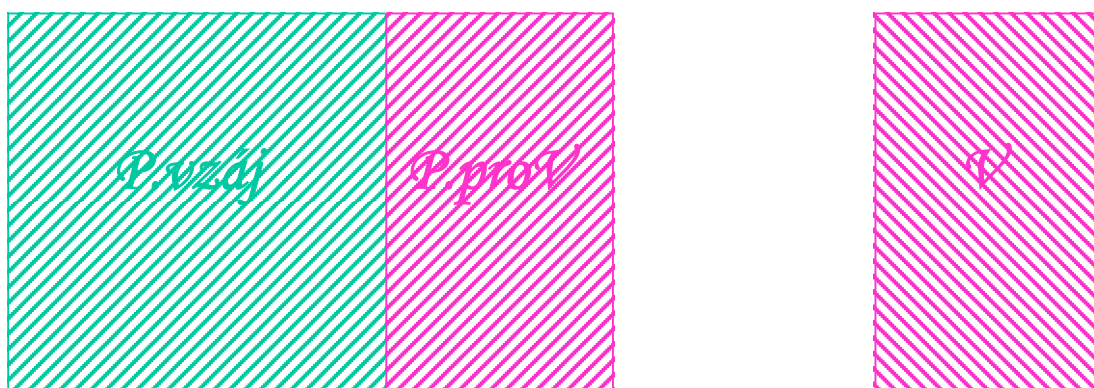
Lze tedy říci, že až na ony čerstvé úspory se suma vybraných daní vrací už hned v průběhu každého měsíčního cyklu zpět do sféry podnikání: peníze z daní, vyplacené za směnnou hodnotu $\mathcal{V}$ jsou tudíž použity k nákupu části souhrnného produktu sféry podnikání – označme tuto část jako $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$ (jde o část souhrnného produktu $\mathcal{P}$, kde jednotlivé produkty jsou nadále označeny cenami včetně daňových zatížení).

Trochu podrobněji! Veřejná sféra nakupuje v $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$ výhradně finální produkty, tedy produkty, jejichž cena pozůstává vždy z čisté ceny daného finálního produktu a daňového zatížení, které se načetlo při jeho výrobě (tvorbě), přičemž čistá cena pozůstává z čistých nákladů a zisku, který se finálnímu prodejci (takovým finalistou je buď přímo výrobce tohoto finálního produktu nebo maloobchodník na konci řetězce výrobcí – velkoobchody – maloobchod) podařilo při prodeji docílit.

Poněvadž finalista musel veškeré čisté náklady, které mu se získáním onoho finálního produktu vznikly, ať už jako finálnímu výrobcí, který je i přímo finálním prodejcem, či mu vznikly z titulu finálního maloobchodníka, zaplatit za jeho předchůdce, a stejně tak musel fiskálovi zaplatit patřičnou daň, z celé transakce mu zbude právě a jen čistý zisk (o obdobně jsou na tom i všichni ostatní, podílející se na výrobě (tvorbě) uvažovaného produktu ve struktuře *obr.1a*).

Zjistili jsme zde tudíž dvě důležité skutečnosti.

Za prvé, došlo zde k věcné směně souhrnného produktu $\mathcal{V}$ sféry veřejné za zcela konkrétní část $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$ souhrnného produktu sféry podnikání; zapišme tuto vzájemnou směnu stručně pomocí směnné rovnice, chceme-li *formule*, $\mathcal{V} \leftrightarrow \mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$ (viz *obr.4*).

obr.4

Souhrnný produkt $\mathcal{V}$ sféry veřejné se směňuje za část $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$ souhrnného produktu sféry podnikání

Za druhé, celková peněžní hodnota, **souhrnná cena souhrnných produktů na obou stranách formule $V \leftrightarrow P.proV$ je zhruba stejná** (a **ceny každého produktu jsou včetně daňového zatížení**), takže v penězích zhruba platí $V'' = P.proV''$ – a jelikož platí $P^d = V''$, platí zhruba i nakonec $P^d = V'' = P.proV''$, což říká, že **v penězích je souhrnná směnná hodnota, cena, části $P.proV$ souhrnného produktu sféry podnikání, zhruba rovna celkové částce vybraných daní.**

To „zhruba“ v předchozím odstavci vyjadřuje tu skutečnost, že veřejná sféra obecně neutratí celou částku V'' , kterou veřejná sféra obdržela z vybraných daní ve výši P^d , neboť něco z této částky si veřejná sféra přechodně ponechá v podobě zmíněných čerstvých úspor (zde stále uvažujeme o penězích ve výši V'' jako o penězích nějak označených, cinknutých – ve skutečnosti může v daném období veřejná sféra od sféry podnikání nakoupit za víc než jen za V'' – stačí, když použije část svých minulých úspor z minulých období, přičemž ty čerstvé úspory si ponechá).

Jak už ale bylo řečeno, typickou vlastností úspor je, že se někdy v budoucnu stejně utratí, takže z hlediska delších období platí, že peněžní hodnota souhrnného produktu sféry veřejné je za toto období rovna peněžní hodnotě toho, co veřejná sféra nakoupila v tomto období ve sféře podnikání.

Poněvadž opakování je matkou moudrosti, připomeňme, že **zatím stále pracujeme s cenami ekonomiky von Bismarckova paradigmatu**, tedy **s cenami včetně daňového zatížení**.

Tyto směny jsme zatím popisovali jako směny za pomoci peněz, ale peníze jsou vždy právě a jen zprostředkovatelem směny, a tak je to i zde.

Z věcného hlediska, které pro nás bude rovněž klíčové, **z hlediska fyzických směn aktivit a produktů**, proběhla **směna souhrnného produktu V veřejné sféry za část $P.proV$ souhrnného produktu sféry podnikání**: jak jsme výslovně konstatovali, sféra podnikání si za souhrn vybraných daní P^d koupila souhrnný produkt V sféry veřejné, načež sféra veřejná si za peníze V'' (jak víme $V'' = P^d$) obdržené od sféry podnikání koupila část $P.proV$ souhrnného produktu sféry podnikání, což, opakujeme, v penězích je vyjádřeno rovnicí $V'' = P.proV''$.

Pro naprostou přesnost doplníme, že – uvažujeme-li ve faktických měsíčních cyklech vyplacení rozpočtových prostředků – pak částka V'' nebyla k nákupům ve sféře podnikání použita úplně celá, ale její jistá, typicky řekněme několikaprocentní část zůstala jako čerstvé úspory i po uplynutí daného měsíčního cyklu v rukách veřejné sféry a podobně i na druhé straně, ve sféře podnikání to dopadlo tak, že zde zbyly zisky, a to na všech úrovních tvorby souboru finálních produktů $P.proV$ – a jistěže, leckteré subjekty sféry podnikání, podílející se na tvorbě $P.proV$, si rovněž vytvořily případné čerstvé úspory, ať již to jsou firmy nebo jejich někteří zaměstnanci.

Budeme-li tedy chtít být naprosto přesní, pak zcela přesně a vyčerpávajícím způsobem proběhla směna dle směnné rovnice $V \leftrightarrow P.proV$, zatímco její peněžní vyjádření $V'' = P.proV''$ platí v rámci kratších časových období spíše jen přibližně, tedy až na ty případné čerstvé úspory obou stran. **Vše se však vyrovná v průběhu časových intervalů delších, v jejichž průběhu se tyto čerstvé úspory do ekonomiky opět vracejí.**

Z tohoto důvodu si už v dalších úvahách ono „zhruba“ vesměs odpustíme a budeme jen hovořit o rovnicích i všude tam, kde by toto „zhruba“ mělo být dále přítomno.

Trochu jinou věcí jsou zisky, které zůstávají u subjektů sféry podnikání aktivních při výrobě (tvorbě) $\mathcal{P.proV}$: tyto zisky zůstávají těmto subjektům plně k dispozici s tím, že se rovněž dříve či později do ekonomiky vrátí, zde ovšem jako prostředky, které vyjadřují růst ekonomiky.

Opět si však opakujeme, že z pohledu naturální směny, učeněji barteru, proběhla směna souhrnného věcného, fyzického produktu $\mathcal{V}$ sféry veřejné za část $\mathcal{P.proV}$ souhrnného věcného, fyzického produktu sféry podnikání.

Všimněme si u tohoto barteru jedné důležité, superpodstatné okolnosti: jakkoliv v našem označení jsou produkty z obou souborů (množin) $\mathcal{V}$ i $\mathcal{P.proV}$ nadále opatřeny i údajem o jejich směnné hodnotě v peněžním vyjádření, zatím včetně daňových zatížení (a tyto peněžní hodnoty byly pro skutečný, reálný průběh této směny v rámci $\mathcal{VBP}$ opravdu podstatné), v jiném úhlu pohledu, a sice pohledu zohledňujícím, kam se při této směně „stěhovaly“ ony skutečné věcné produkty (tedy ve které veřejné škole, co a kolik dětí učil konkrétní učitel a co si za svůj čistý plat vše nakoupil od sféry podnikání), zjišťujeme, že v tomto fyzickém pohledu můžeme ony ceny vynechat a na celou tuto směnu pohlížet jako na zobecnění toho, co probíhalo kdysi dávno ve směně čistě naturální, kdy šaman vyměnil se zbytkem tlupy, přesněji s její sférou podnikání, lovců a zemědělců, své zařikávání duchů za zajištěné živobytí.

Jinými slovy zjišťujeme, že pokud bychom uměli i dnes výše popsanou, vysoce ovšem sofistikovanou směnu $\mathcal{V}$ za $\mathcal{P.proV}$ realizovat rovnou v její věcné, fyzické podobě, barterově, nepotřebovali bychom nejen žádné daně, ale - zamyslíme-li se - striktně vzato ani peníze!

Vzhledem ke kardinální důležitosti právě zjištěného ještě jednou: směnná rovnice, formule $\mathcal{V} \leftrightarrow \mathcal{P.proV}$ nese dvojitý obsah:

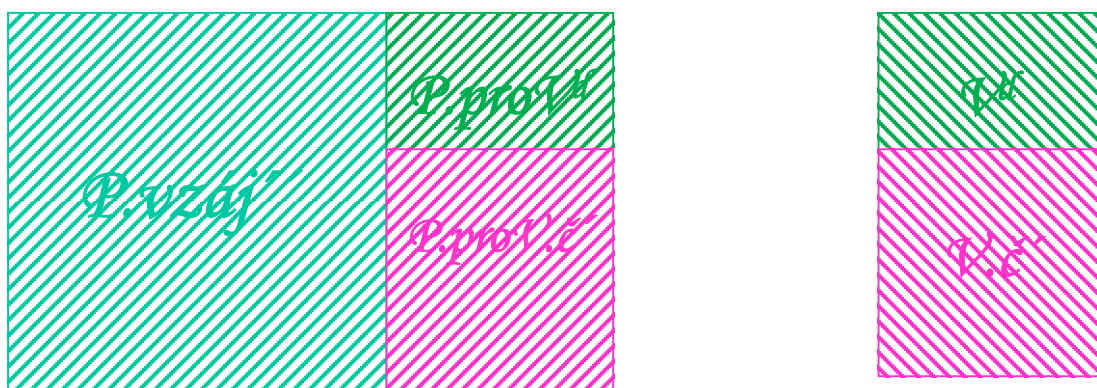
za první, ten peněžní a současně i věcný, s nímž jsme začali – sféra podnikání si za peníze ve výši $\mathcal{P}^d$ z vybraných daní koupí souhrnný produkt $\mathcal{V}$ sféry veřejné, načež sféra veřejná si za takto získané peníze ve výši $\mathcal{V}''$ koupí část $\mathcal{P.proV}$ souhrnného produktu sféry podnikání;

za druhé, ten již čistě věcný, barterový, v němž se fyzicky smění souhrnný věcný, fyzický produkt $\mathcal{V}$ veřejné sféry za část $\mathcal{P.proV}$ věcného, fyzického souhrnného produktu sféry podnikání.

Pro úplnost nyní doplníme ještě další důležitou skutečnost, a sice, že to, co zbývá v $\mathcal{P}$ po vyčlenění $\mathcal{P.proV}$, a co jsme na obr. 4 označili jako $\mathcal{P.vzáj}$, je vzájemná směna aktivit a produktů uvnitř sféry podnikání: zaměstnanci sféry podnikání kupují rohlíky, firmy kupují výrobní zařízení, najímají si nejrůznější externisty, atd., atd.

A teď další důležitý poznatek: jak víme, souhrnný produkt sféry podnikání je daňově zatížen, takže pokud veřejná sféra odkoupí onu část $\mathcal{P.proV}$ souhrnného produktu sféry podnikání, kupuje ji i včetně tohoto (souhrnného!) daňového zatížení!

Abychom tuto skutečnost popsali přesně, označme nejprve, v analogii s předchozím označením $\mathcal{P}.\check{c}$, jako $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}$ fyzicky tutéž část souhrnného produktu $\mathcal{P}$ sféry podnikání, kterou značíme $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$, ale s tím rozdílem oproti $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$, že v $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}$ **jsou směnné hodnoty, ceny, uváděné už jen v jejich čisté podobě, bez daňových zatížení**. Souhrnná peněžní hodnota $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}''$ pak pozůstává ze dvou souhrnných částek, $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}''$ vyjadřující souhrnné daňové zatížení a souhrnné částky $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}'$, součtu čistých cen všech produktů ze souboru, množiny $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}$ (viz obr.5 - jen pro úplnost a pro zajímavost doplňme, že $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}' = \mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}''$).

obr.5

Po vzájemné eliminaci daňových zatížení v hodnotě $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}''$ a $\mathcal{V}''$ se v souhrnných čistých směnách $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}'$ a $\mathcal{V}.\check{c}'$ směňuje $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}$ za $\mathcal{V}.\check{c}$.

Zjišťujeme překvapivou, současně však velmi důležitou věc: **jakkoliv veřejná sféra jako taková sama daně neplatí, její směnná hodnota $\mathcal{V}$ je v penězích** (jsme pořád ve $\mathcal{vBP}$!) **na-stavena tak, aby dokázala absorbovat i daňové zatížení $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}''$ kupovaného souhrnného produktu $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$** !

Abychom mohli tuto skutečnost a její důsledky přesně popsat, zavedme pro *souhrnný produkt sféry veřejné* další, nové označení $\mathcal{V}.\check{c}$, které se od původního označení souhrnného produktu $\mathcal{V}$ sféry veřejné liší jen a právě tím, že **hodnota každého z produktů veřejné sféry je zde již zbavena daňového zatížení přeneseného do $\mathcal{V}$** (přesněji do $\mathcal{V}''$) **ze sféry podnikání**.

To ovšem znamená, viz obr.5, že i **peněžní vyjádření $\mathcal{V}''$ směnné hodnoty souhrnného produktu sféry veřejné** (stále jsme ve $\mathcal{vBP}$) **je nutno rozdělit na dvě části, $\mathcal{V}''$ a $\mathcal{V}.\check{c}'$** , kde platí $\mathcal{V}'' = \mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}''$ a $\mathcal{V}.\check{c}' = \mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}'$, což jsou rovnice v penězích. **Věcně, barterově se dostáváme ke směnné rovnici**, formuli $\mathcal{V}.\check{c} \leftrightarrow \mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}$, která říká, že **směňujeme totéž**, co ve formuli $\mathcal{V} \leftrightarrow \mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$, ale **s tím rozdílem, že nyní je každý jednotlivý produkt vybaven již jen svou čistou směnnou hodnotou, tedy směnnou hodnotou zbavenou i v peněžním vyjádření jakéhokoliv daňového zatížení!**

Jinak řečeno, ukazuje se, že pokud peněžní podobu směny $\mathcal{V}$ za $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$ podrobně analyzujeme, pak zjišťujeme, že **souhrnné daňové zatížení $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}''$ souhrnného směňovaného produktu $\mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$ se vzájemně vyruší, anihiluje, oproti souhrnnému** (jak víme pasivně vyvolanému) **daňovému zatížení $\mathcal{V}''$** , takže **to, co nakonec zůstává** (viz opět obr.5), je již směnná

rovnice $V.č \leftrightarrow P.proV.č$, což je směna sice věcně i fyzicky stejná jako směna dle formule $V \leftrightarrow P.proV$, avšak směna, která v peněžní podobě již nereprezentuje směny dle ceníku von Bismarckova paradigmatu, ale je směnou dle cen čistých, bez jakýchkoliv daňových zatížení!

Směnná rovnice, formule $V.č \leftrightarrow P.proV.č$ tak nese zásadní, klíčové a pro nás, odkojené von Bismarckovým paradigmatem, doslova převratné ekonomické poselství, neboť v peněžní interpretaci zachycuje čistou, daněmi nezatíženou směnu mezi oběma sférami: popisuje směnu mezi částí $P.proV.č$ souhrnné produkce sféry podnikání, v níž ceny jednotlivých produktů jsou již čistými, daňově nijak nezatíženými cenami, a souhrnným produktem $V.č$ sféry veřejné, s tím, že také ceny v souhrnném produktu $V.č$ sféry veřejné jsou již čistými, tentokrát ani zprostředkovaně daněmi nezatíženými cenami!

Tato rovnice ovšem zároveň reprezentuje i onu dříve popisovanou věcnou, fyzickou směnu: vzájemnou anihilací $P.proV^H$ a V^H jsme se nyní peněžně zbavili i daňového zatížení, které se do směny $V \leftrightarrow P.proV$ přeneslo ze sféry podnikání, čímž se veškerá směna mezi V a P změnila na směnu dle formule $V.č \leftrightarrow P.proV.č$, což barterově, tedy věcně, fyzicky, je ovšem naprosto tatáž směna jako ta, kterou jsme dříve popsali formulí $V \leftrightarrow P.proV$!

Z věcného, fyzického hlediska totiž obě tyto směnné rovnice popisují naprosto totéž, a sic, že veškerý souhrnný produkt veřejné sféry se směňuje za věcně, fyzicky stejnou část souhrnného produktu sféry podnikání, která byla napřed označena jako $P.proV$, nyní jako $P.proV.č$.

Podstata rozdílu je ovšem v cenách: ve V a $P.proV$ pracujeme dle vBP ceníků, tedy včetně daňového zatížení, zatímco ve $V.č$ a $P.proV.č$ máme již ceníky v cenách čistých, bez daňového zatížení!

Vyhrotime-li, pak je to tak, že z hlediska věcné směny, fyzické směny aktivit a produktů, a opět i z hlediska poznatku, že opakování je matkou moudrosti, že směnné rovnice

$$V \leftrightarrow P.proV$$

$$V.č \leftrightarrow P.proV.č$$

znamenaí barterově naprosto totéž, v obou případech se směňuje souhrnný produkt veřejné sféry za - v obou případech stejnou! - část souhrnného produktu sféry podnikání.

Rozdíl mezi oběma rovnicemi se tedy objeví právě a jen poté, kdy tomuto barteru dáváme peněžní podobu: formule $V \leftrightarrow P.proV$ pak popisuje směnu realizovanou prostřednictvím peněz za situace, kdy směnná hodnota souhrnného produktu $P.proV$ ve svém peněžním vyjádření $P.proV''$ zahrnuje i daňové zatížení, takže na straně sféry veřejné tomu musí odpovídat stejná hodnota peněžní, tedy V'' , zatímco směnná rovnice $V.č \leftrightarrow P.proV.č$ uskutečňuje tutéž směnu v peněžním vyjádření daleko levněji, neboť vzájemnou anihilací částek V^H a $P.proV^H$ vyřadila daňové zatížení ze hry.

2.8. Retrospektivní analýza a závěry z ní

Pozorný čtenář si jistě povšiml, že barterově (věcně, fyzicky) byla ta část souhrnného produktu sféry podnikání, která sloužila ke směně za souhrnný produkt sféry veřejné, de facto a jen v jiné terminologii, **totéž, co v dřevních časech civilizačních bylo nadproduktem**, jehož účelem bylo umožnit fungování tehdejší veřejné sféry, náčelníka, šamana a jejich pomocníků, **v termínech směny směniti tento nadprodukt za souhrnný veřejný výkon oné dřevní veřejné sféry**.

Je ovšem jinou věcí, že namísto směny nadproduktu se postupně vyvinul a ujal termín **naturální daň**!

Je pravděpodobné, že původně šlo u tohoto nadproduktu o záležitost zcela dobrovolnou, na základě konsensu všech členů zemědělské osady, možná i větší lovecké tlupy a v této podobě ji nikdo, ani z tehdejší sféry podnikání, jako daň, tedy jako jakési jho, ani nevnímal: náčelník a jeho případní pomocníci už byli natolik zaneprázdněni organizací společenského dění, že se nemohli věnovat práci na pozemcích s takovým časovým nasazením, jako ti, co tyto povinnosti neměli a současně všichni zúčastnění přesně vnímali užitečnost, či dokonce nezbytnost této počáteční veřejné sféry pro život tlupy či osady, takže bylo zcela tudíž přirozené, že tito ostatní dali stranou každý určitou část z toho, co vyprodukovali a tento specifický nadprodukt, potraviny, ošacení, výstavba obydlí, tato zárodečná hromádka naturální daně, byla rozdělena mezi příslušné činitele oné zárodečné veřejné sféry.

Současné výzkumy přitom dokládají, že bylo obvyklé, že už tyto dávné společnosti zajistily životní potřeby lidem starým a často i těm, kteří pro svá zranění či z jiných důvodů nebyli schopni plnohodnotného pracovního nasazení: i tuto péči je nutno považovat za výraz tvorby odpovídající naturální daně.

Následný vývoj reflektující stále složitější uspořádání stále početnějších společností byl nejprve zcela přirozeným pokračováním změn, které způsobil vznik dělby práce a tudíž i s dělbou práce nedílně spjatého fenoménu, směny: původní zemědělec a řemeslník přirozeně vytvářeli každý svůj specifický nadprodukt, prostě proto, aby měli co směňovat, a bylo tudíž naprosto přirozené, že část tohoto nadproduktu šla stranou, představme si, že na (tehdejší sférou podnikání) společně vytvářenou hromádku, z níž se pak uspokojily výše zmíněné potřeby náčelníka a šamana i jejich případných spolupracovníků.

Pokud tehdy bylo s největší pravděpodobností vše čistě konsenzuální, civilizační vývoj způsobil, že věci se začaly měnit. Nejprve asi poměrně nenápadně, například v reflexi nutnosti bránit bohaté osady před útoky nájezdníků vznikli první profesionální bojovníci, jistěže pod velením náčelníka, a poněvadž ta společenství, která vykazovala větší údernost a větší organizovanost, získávala výhody nad těmi, kteří těmito vlastnostmi nedisponovali, uvnitř těchto úderných a organizovaných společenství rostla i moc náčelníka a těch kolem něj.

Lze se důvodně domnívat, že z původně konsenzuálního vytváření naturální daně se stala povinnost, a to povinnost vymáhaná, obvykle stále tvrději, což vedlo k tomu, že původní shoda, založená na pochopení potřebnosti naturální daně jakožto prostředku směny části nadproduktu „sféry“ podnikání za celospolečensky potřebnou a užitečnou práci „sféry“ veřejné, se začala rychle vytrácet, až se cestou dějinami v podstatě vytratila docela.

Lidé sféry podnikání v době stavby egyptských pyramid již asi jen stěží odváděli své naturální daně s nadšením, s vědomím toho, že jde o směnu jejich daní za souhrnný produkt tehdejší sféry veřejné, spíš tak činili pod knutou tvrdých daňových výběrčích.

Tato **výrazná změna ve vnímání daní pak již v dalším vývoji zůstala zachována**: namísto toho, aby byly vnímány jako prostředek směny určitého a dokonce velmi přirozeného nadproduktu sféry podnikání za souhrnný produkt sféry veřejné, tedy jako cosi, co je nejen dáno, ale je nezbytné a užitečné pro obě sféry, daně se staly povinností, či ještě lépe mocí státu vyvíjeným jhem sloužícím, kromě věcí užitečných, i k zajištění pohodlného života mocných.

Civilizační vývoj se ovšem nezastavil, organizovaná společenství byla stále početnější a jejich vnitřní struktura stále složitější, stále složitější byla dělba práce a směnné vztahy, což si **vytvořilo vznik peněz**, nejprve v podobě škeblí, pazourků, později zlata a mincí.

Tato již velmi moderní podoba peněz zcela přirozeně přinesla změny i ve výběru daní: **namísto daní naturálních se stále více vybíraly daně peněžní, až posléze daně naturální zanikly a výběrčí se starali již jen o peníze**.

Přechod z naturálních daní na daně peněžní ovšem jen dále posílil odcizení vnímání daní od jejich původního účelu, tedy jako prostředku směny určité části souhrnného produktu, chceme-li pro tento účel specificky vytvořeného nadproduktu, za souhrnný produkt sféry veřejné.

Jistě, psychologicky je toto odcizení zcela pochopitelné, neboť nádhera šlechtických dvorů a vesměs i církevních paláců a klášterů poměrně úspěšně zastínila, že kromě marnotratného a často zcela zbytečného hýření se tehdy právě tímto způsobem vykonávaly i funkce užitečné, tedy prosazování celistvosti státu, práva a bezpečnosti, jistěže často s mnohými důvodnými otázkami, vytvářela se a chránila potřebná infrastruktura, cesty, hospodaření s vodou, ochrana trhů a směny vůbec, atd., atd.

Tento vývoj v psychologickém vnímání daní, toto odcizení od vnímání jejich původního poslání, bez ohledu na to, že vývoj často silně důvodný, **zcela zastínil významnou skutečnost, k níž došlo přechodem z daní naturálních na daně peněžní**, skutečnost, která dosud zůstávala skryta i dnes, v časech moderních a demokratických společností a moderních daňových systémů, v časech vrcholící slávy *von Bismarckova paradigmatu*: **přechodem z naturálních na peněžní daně došlo k tomu, že věcně naturální daně zůstaly ve skutečnosti beze zbytku zachovány, avšak peněžně k nim přibýlo i zatížení další, navíc, zatížení daňové**.

Podrobněji:

V časech naturálních daní se vybraná daň (někdy i doslova, jindy de facto) **dala na společnou hromádku**, kterou si mezi sebe **rozebrala sféra veřejná** – to je v našich označeních ta věcná, fyzická podoba části $P_{pro\mathcal{V}}$ souhrnného produktu sféry podnikání v její čisté, daňově nezatížené podobě, která se směňuje za stejně nezatížený souhrnný produkt $\mathcal{V}$ sféry veřejné.

Avšak **poté, co naturální daň byla nahrazena daněmi peněžními, situace se zásadně a převratně změnila**.

Namísto hromady fyzických produktů naturální daně se vytvářela hromada vybraných peněz, která se de facto jako celek přeposlala ke sféře veřejné a ta ji pak použila k tržně

orientovanému nákupu produkce sféry podnikání, ovšem produkce, do jejichž cen se vetřel vetřelec daňových zatížení a jistěže, patřičně tyto ceny navýšil!

Sféra podnikání totiž prostě a jednoduše nemohla učinit nic jiného než své ceny o příslušná daňová zatížení navýšit, nemohla a nemůže totiž postupovat jinak, než náklady, které jí vzniknou z povinnosti platit daně, přeučtovat svým zákazníkům, včetně zákazníků sféry veřejné.

V našich označeních tedy došlo k tomu, že hospodaření veřejné sféry začalo být řízeno směnnou rovnicí $\mathcal{V} \leftrightarrow \mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}$, v níž na obou stranách figurují ceny zvětšené o daňové zatížení – a to platí dodnes!

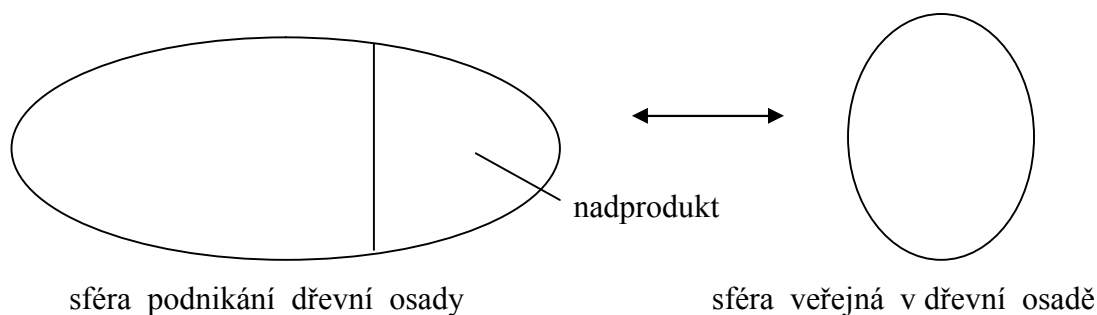
Dopracovali jsme se ke zjištění, které v podstatě staví na hlavu vše, na co jsme v ekonomice byli dosud zvyklí.

Namísto toho, aby placení daní bylo tím, co jsme si, v onom odkojení *von Bismarckovým paradigmatem*, až dosud mysleli, tedy čímsi zcela přirozeným a nenahraditelným, zjišťujeme, že věci se mají ve skutečnosti jinak.

Na straně sféry podnikání je přirozené a nenahraditelné právě jen to, čemu se dosti nešťastně začalo říkat naturální daň, namísto, aby se mluvilo o směně odpovídající části souhrnného produktu, onoho specifického nadproduktu sféry podnikání za celý souhrnný produkt sféry veřejné. To ostatní, co tam vneslo placení daní prostřednictvím peněz, je už cosi, co tam je navíc, co tam být nemusí a jak ještě podrobně rozebereme, je to to, co způsobuje dnešní problémy von Bismarckova paradigmatu a tedy i to, co je příčinou, že toto paradigma nemá sebemenší šanci na přežití.

Hovořili-li jsme výše o formuli $\mathcal{V}.\checkmark \leftrightarrow \mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\checkmark$ jako o zásadním, klíčovém a doslova převratném ekonomickém poselství, můžeme nyní převratnost tohoto poselství chápat i jako návrat k čemuś, co bylo v průběhu staletí zapomenuto, a sice jako návrat k dřevně prapůvodnímu smyslu toho, co později a spíše nešťastně dostalo název naturální daň, tedy jako návrat k dřevně prapůvodnímu smyslu vytvoření určitého nadproduktu sférou podnikání, nadproduktu, který byl určen ke směně za nezbytný výkon veřejných služeb náčelníka a jeho okolí, jakož i za výraz solidarity se starými a nemocnými.

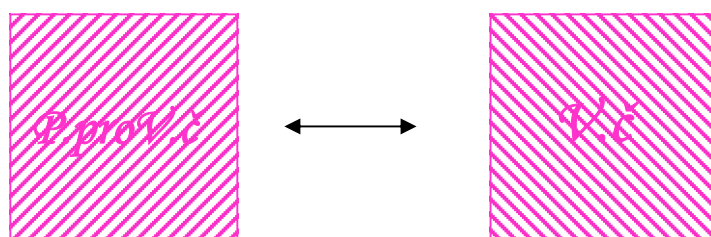
Trochu podrobněji: jakmile začala být původní tlupa složitěji strukturovaná, či spíše tehdy, když se z ní stala osada s převažující zemědělskou produkcí, funkce náčelníka se změnily a namísto toho, aby jeho funkce spočívala především v tom, že bude v čele a velet lovu a boji, nyní asi těžiště jeho činnosti spočívalo spíše v každodenním organizování života osady, přičemž postupně přibíral i další pomocníky, podobně jako další veřejný činitel, šaman, opět postupně obklopený dalšími pomocníky. Zbytek osady ovšem musel této prapůvodní veřejné sféře zajistit existenci, posléze i stále větší blahobyť, čili musel být schopen vytvořit jistý hmotný nadprodukt, potraviny, ošacení, příbytek apod., který byl pak směněn za nehmotný výkon činnosti oněch dřevních veřejných činitelů – a je lhostejné, že takto to proběhlo věcně, nikoliv terminologicky, neboť asi nikdo tehdy nemluvil o směně části souhrnného produktu sféry podnikání za souhrnný produkt sféry veřejné, jen to tak asi nejspíš vše zcela přirozeně probíhalo.

obr.6.a

V pradávné zemědělské osadě se „směňuje“ nadprodukt vyrobený lovci a zemědělci za výkon funkce náčelníka, šamana a jejich pomocníků.

Pokud tuto situaci zachytíme na obr.6.a, vidíme, že je zde nápadná podobnost s obr.6.b, znázorňujícím už jen směnu $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ – jak uvidíme v další analýze, vůbec nejde o podobnost náhodnou, ale o **popis naprosto stejného dění, změna je „jen“ v odstupu tisíciletí či desetitisíciletí**, a poté v tom, že směňované produkty byly tehdy dramaticky skromnější co do struktury i co se týče jejich množství.

obr.6.b

Dnešní směna souhrnného produktu $V.č$ za část $P.pro V.č$ souhrnného produktu sféry podnikání je de facto tímž, jako dřevní směna na obr.6a

Ocitáme se tak v situaci, která je **asi zcela nečekaná**, neboť namísto toho, co o (dosavadním) postavení daní v našem životě výstižně řekl Benjamin Franklin, a sice: **„Když se narodíte, dvě věci máte jisté, že umřete a že budete platit daně“**, zjišťujeme, že nám tak dosud důvěrně známý, byť silně proklínaný **svět peněžních daní** a následně pak vyvolaných daňových zatížení v cenách veškeré produkce, **přestavuje konstrukci, která je striktně vzato umělá a zbytečná, konstrukci, která se lidstvu doslova vloudila do cesty v průběhu civilizačního vývoje**, konstrukci, která se sem vloudila nenápadně a nepovšimnuta v okamžicích, kdy se **naturální daň změnila na daň peněžní** – poté, co získala pejorativní příděch, když sama nahradila původní smysl směny určité části nadproduktu sféry podnikání za souhrnný produkt sféry veřejné.

Na druhé straně nesmíme zapomenout, že v časech, kdy se z naturální daně stala daň peněžní, šlo o převratný technický výdobytek, neboť ve složitých a početných městských státech a později v útvech ještě daleko početnějších a složitějších **by tehdejší společnost vůbec ne-**

uměla pracovat i nadále s čistě jen naturální daní: to, že se napřed musela dát naturální daň na jednu společnou hromadu a ta se pak mohla rozdělovat, přestalo být od určité velikosti a složitosti těchto celků technicky možné a z peněžní daně se stal vítaný prostředek, kterému tyto technické obtíže nijak nevadily.

Spravedlivě a vyváženě je tudíž zapotřebí na peněžní daně pohlížet tak, že v jistém období onu prapůvodní a i nadále fungující směnu souhrnného produktu sféry veřejné za onen specifický nadprodukt sféry podnikání nešlo technicky obsloužit jinak, než právě zavedením peněžních daní. Zavedení peněžních daní vedlo k růstu významu a šíři souhrnného produktu veřejné sféry, a to až do dnešní, moderní *von Bismarckovské podoby*, a v tomto jejich obrovském civilizačním přínosu zůstalo skryto, že s tím se do oné směny vloudilo čertovo kopýtko daňového zatížení, které vše zdražilo a zkomplikovalo, aby se posléze stalo hrobníkem tohoto celého, až donedávna vysoce úspěšného von Bismarckova paradigmatu.

Jinými slovy, nečekaně a překvapivě zjišťujeme, že přirozeným (a jak dále uvidíme daleko lepším) řešením vztahů mezi sférou podnikání a sférou veřejnou byl onen dřevní koncept formule $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$, neboť v ní se onen umělý konstrukt (peněžních) daňových zatížení neobjevuje a vše je tak v původní poloze směny celospolečensky potřebných služeb sféry veřejné výměnou za jejich materiální zajištění pomocí určitého nadproduktu sféry podnikání, nadproduktu speciálně vyhrazeného právě pro účel této směny.

A opět předběhněme, a řekněme si, že symetrickým stanovením pozic obou aktérů směny ve směnné rovnici $V \leftrightarrow P.pro V$ a následným technickým řešením peněžního provedení této směny velmi podstatně změníme a posílíme možnosti veřejné sféry zajistit rozšiřování svých aktivit, a to navíc způsobem, který bude vysoce prospěšný i pro sféru podnikání.

2.9. Shrnutí

Návrat k původní, daňově nezatížené směně souhrnného produktu $V.č$ veřejné sféry za část $P.pro V.č$ daňově nezatíženého souhrnného produktu sféry podnikání před nás ovšem sice staví výzvu návratu k přirozenému, logicky i jakkoliv jinak správnému mechanismu realizace směnné rovnice $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$, ale tato výzva je z praktického hlediska výzvou zcela novou, přitom zásadní a převratnou, neboť žádá opustit vše, na co jsme dosud ve vztahu mezi sférou veřejnou a sférou podnikání zvyklí – je to výzva ke zrušení daní, přitom k jejich zrušení v takové podobě, že to u směny vyjádřené formulí $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ umožní její peněžní realizaci, a nejen to, umožní to i zachování konceptu veřejné sféry fungující na základě veřejných rozpočtů!

Tato výzva říká, že zatímco dosud, v rámci *von Bismarckova paradigmatu*, peněžně zajišťujeme směnu souhrnného produktu sféry veřejné za tu určitou, dříve popsanou část souhrnného produktu sféry podnikání tak, že sféru podnikání nejprve donutíme zaplatit daně, čímž sice vytvoříme „předplatné“ $\mathcal{P}$ pro odkup souhrnného produktu V veřejné sféry, avšak zároveň každou aktivitu a každý produkt sféry podnikání zatížíme příslušným daňovým zatížením, a tedy jej patřičně zdrazíme, nyní nás směnná rovnice $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ vyzývá najít řešení peněžně daleko levnější, bez daní a bez daňových zatížení, tedy vyzývá nás k nalezení způsobu, jak zachovat směnu mezi oběma sférami věcně v její dosavad-

ní podobě, a přitom tak peněžně již činit bez daní, tedy bez daňového „předplatného“ a pak, zajistě, i bez daňového zatěžování.

A nesmíme zapomenout, vše je přitom třeba učinit i se zachováním stávající filosofie veřejné sféry, tedy směnou souhrnného produktu veřejné sféry za tu určitou část souhrnného produktu sféry podnikání, tedy poskytování veřejných služeb a dalších veřejných statků z pohledu vnějšího pozorovatele jakoby zdarma, tedy již bez dalšího placení.

Jinými slovy, jde o naplnění výzvy obejít se bez daní, chceme-li, o naplnění výzvy daně zrušit, a přitom současně o naplnění výzvy učinit tak při zachování současné filosofie veřejných služeb, tedy dosavadního solidárního pojetí veřejné sféry, jakož při zachování i všech těch ostatních veřejných statků, na které jsme zvyklí, například na veřejné dopravní síť apod.

Než toto řešení v následující kapitole přestavíme, učiníme ještě několik poznámek.

Nejprve napravme metodické opomenutí, kterého jsme se do určité míry v zápalu výkladu dopustili: je zajisté nepochybné, že zrušení daní neproběhne jen v té části souhrnného produktu sféry podnikání, které jsme se dosud věnovali, a sice v té části *P.proV*, která se směřuje za souhrnný produkt sféry veřejné, ale daně se zruší v celé sféře podnikání, tedy v celé ekonomice – jen jsme to dosud nikde výslovně neřekli!

Není třeba asi příliš zdůrazňovat, že sféra podnikání se s tím vyrovná velmi ráda a v té části souhrnného produktu sféry podnikání *P.vzáj*, kde se směřují aktivity a produkty sféry podnikání za jiné aktivity a produkty téže sféry, tedy prodává a kupuje se uvnitř sféry podnikání, se to po odstranění daní projeví tak, že prodávat a kupovat se bude vše v čisté hodnotě, již zcela bez daňového zatížení každé jednotlivé aktivity a každého jednotlivého produktu – vše bude tudíž i zde levnější, každá jednotlivá aktivita a každý jednotlivý produkt, o výši balastu daní dosud spojených se vznikem této aktivity, tohoto produktu.

Podtrhněme, že toto zlevnění bude obecně specifické pro každou jednotlivou aktivitu a každý jednotlivý produkt, a bude dáno tím, jak vypadá příslušný proces vzniku této aktivity, tohoto produktu, tedy tím, jak se zde postupně, na cestě od základu až po vrchol, nabalovalo – a nyní se bude vynechávat - v každém kroku „předchůdci – následník“ daňové navýšení s tím spojené.

Nakonec poslední poznámku: souhrnný produkt veřejné sféry je souborem veřejných služeb a veřejných statků určených celé společnosti v daném společenství, nejčastěji určitého státu.

Tyto služby jsou pak poskytovány a statky jsou k dispozici všem, tedy oběma sférám, sféře podnikání i sféře veřejné. Zdravotní péče tak bude poskytnuta jak zaměstnanci sféry podnikání, tak i sféře veřejné, do veřejné školy bude chodit stejně tak dítě zaměstnance soukromé firmy i jejího majitele, jakož i dítě učitele na veřejné škole sousední.

Lze to říci i tak, že souhrnný produkt sféry veřejné je prodejně strukturován trochu jinak než produkty sféry podnikání: souhrnný produkt sféry veřejné se „prodává“ jako celek směrem k celé společnosti, zatímco aktivity a produkty sféry podnikání se de facto prodávají vždy jednotlivě, ať již kupujícím je subjekt sféry veřejné či sféry podnikání.

3. Řešení směny $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ penězi, ale v cenách bez daní

Zjistili jsme a víme, že z hlediska věcné, fyzické směny popisují směnné rovnice $V \leftrightarrow P.pro V$ a $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ naprosto totéž, a sice směnu souhrnného produktu veřejné sféry za určitou, v obou rovnicích stejnou, část souhrnného produktu sféry podnikání.

Kdybychom si dali záležet, v čase počítačů bychom uměli tuto věcnou směnu, tento vysoce obsažný a strukturovaný barter, v jeho věcné, fyzické podobě skutečně i přímo realizovat.

Poznámka. V našem textu z 31.1.2009 jsme dostatečně podrobně popsali, jak by se takový barter dal udělat. Učinili jsme tam tak ovšem čistě z důvodů výkladových, didaktických, abychom prokázali, že daňové zatížení je zbytečné, tedy, že to, co po staletích cviku se směnnou rovnicí $V \leftrightarrow P.pro V$ umíme směňovat prostřednictvím daní i peněžně, lze barterově i bez tohoto prostředníka, tedy bez daňového zatížení.

Jistě, pokud by se metodika barterového obchodu bez daní měla převést i do praxe, bylo by to, přes všechny informační technologie pro tento účel nasazené, dosti nepohodlné a především, hodně by se to lišilo od toho, na co jsme po staletích používání peněz zvyklí, tedy na jednoduchost, flexibilitu a rychlost směny pomocí peněz.

Možnost barterového řešení ovšem už sama o sobě jednoznačně dokládá to hlavní, a sice, že daně jsou ve směně popsané směnnou rovnicí $V \leftrightarrow P.pro V$ prostředníkem zbytečným, neboť tatáž, naprosto stejná směna může být realizována, aspoň barterově, bez daní a jimi zbytečně vyvolaného daňového zatížení.

Jde-li to však barterově, mělo by to jít i prostřednictvím peněz, čistě, bez daní a daňového zatížení, tedy způsobem, který směnu $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ zorganizuje tak, jak jsme zvyklí, penězi.

3.1. Peněžní realizace směny $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ – přípravné úvahy

Než se pustíme do výkladu navrženého řešení, tentokrát výkladu podrobného, bude užitečné výslovně konstatovat několik skutečností.

Nejprve si zopakujme, že obě směnné rovnice, $V \leftrightarrow P.pro V$ i $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$, jsou rovnice-mi, na jejichž obou stranách sice stojí stejné souhrnné směnné hodnoty, věcně i peněžně, avšak průběh této směny symetrický není: souhrnné produkty V i $V.č$ sféry veřejné jsou určeny celé společnosti, zatímco části $P.pro V$ i $P.pro V.č$ souhrnného produktu sféry podnikání se přesunou výhradně do sféry veřejné, dílem mezi její zaměstnance, dílem mezi příslušné veřejné instituce.

Tato nesymetrie je ostatně důvodem toho, proč byl průběh této směny při realizaci původní rovnice $V \leftrightarrow P.pro V$ v jejím peněžním, daněmi řízeným, vyjádření tak rozdílný: ve směru od sféry podnikání se za vybrané daně kupoval náraz celý souhrnný produkt sféry veřejné, zatím-

co poté jednotlivé subjekty sféry veřejné kupovaly konkrétní, jednotlivé aktivity a produkty sféry podnikání.

Ze stejného důvodu tedy bude muset být stejný postup uplatněn i u peněžní realizace směnné rovnice $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$, tedy i zde **bude nutno zaplatit prodejní cenu za celý souhrnný produkt veřejné sféry naráz**, případně a lépe naráz vždy za určitou, řekněme v rámci běžného měsíce vytvořenou část celoroční souhrnné produkce sféry veřejné.

Dalším problémem je stanovení čistých cen jednotlivých aktivit a produktů obou sfér, tedy cen zbavených daňového zatížení.

O tomto problému jsme již hovořili, takže ještě jednou: na jedné straně víme, jak krásně by se čisté, daňového zatížení zbavené ceny vytvářely při cestě vzhůru strukturou z *obr. 1a*, avšak to by šlo teoreticky, praktickým zcela konkrétním problémem je, že ceny se v praxi vytvářely jinak, zvykově a přitom tak, že na každém stupni průchodů těmito strukturami se ceny tvořily vždy se započtením příslušného daňového zatížení.

Je-li cílem přechod z *vBP* na *P3M*, tedy na systém, který bude pracovat s čistými cenami všech aktivit a produktů, tedy s cenami bez jakéhokoliv daňového zatížení, pak se z existujících cen, tedy cen daňově zatížených, musíme nějakým způsobem dostat k cenám, které budou tohoto zatížení zbavené.

Pokud bychom měli čistou cenu konkrétního produktu určit zcela přesně, pak u jednotlivých aktivit a produktů sféry podnikání bychom museli při odstraňování daňového zatížení, a tedy určení jejich čisté ceny, vždy jít po celé struktuře *obr. 1a*, buď shora, od finálního produktu, nebo zdola, od primárních vstupů, a to tak, že bychom vždy na každém mezistupni, předchůdci – následník, eliminovali vliv daňových zatížení.

S využitím matematiky a počítačů by to zajisté šlo, byť by to bylo výpočetně nesmírně náročné, větším problémem by však bylo, že by to mohlo korektně fungovat jen za předpokladu, asi jen stěží v praxi zjistitelného, a sic, že by u každé z těchto struktur byly k dispozici všechny údaje a tyto údaje by byly spolehlivé (firmy by totiž musely plně otevřít způsob tvorby svých cen).

Neméně složité by to bylo u stanovování čistých cen jednotlivých aktivit a produktů sféry veřejné: v dosavadním systému *vBP* se do nich totiž daňové zatížení dostane jen zprostředkovaně, například tak, že učitel nakupuje ze svého platu daňově zatížené aktivity a produkty sféry podnikání.

Trochu předběhneme a řekneme si, že v našich návrzích na **přechod z *vBP* na *P3M* budeme doporučovat přechod postupný, během několika let**. Tím se *jednak vyhneme měnové reformě*, která by **při okamžitém přechodu z *vBP* na *P3M* byla nezbytná**, neboť **ponecháním stávajících peněz s jejich kupní silou a současným výrazným zlevněním všech produktů v důsledku eliminace daňového zatížení** bychom **vyvolali prudkou inflaci**, *jednak* se zbavíme **nutnosti přepočítávání cen z těch daňově zatížených na ty čisté**: každý rok **navrhujeme odstranit jen jisté procento daní z celkové daňové kvóty** s tím, že bude na trhu, aby ono snížení daňové zátěže promítl do příslušného snížení cen - pokud to trh sám o své vůli neučiní, možná bude třeba sáhnout i k určité doprovodné regulaci.

Poněvadž nyní nebudeme ještě hovořit o praktických krocích přechodu z $\mathcal{VBP}$ na $\mathcal{P3M}$, ale budeme se zabývat výhradně realizací směny mezi $\mathcal{V}.\check{c}$ a $\mathcal{P}.\textit{pro}\mathcal{V}.\check{c}$ prostřednictvím peněz, **můžeme si dovolit předpokládat, že všechny tyto čisté ceny známe, a to jak ve sféře podnikání, tak i ve sféře veřejné**. Jakkoliv jde o vědomou fikci, dalšímu výkladu to příliš vadit nebude, neboť jej povedeme v podobě, která bude opět mít spíše souhrnnou než jednotlivě konkrétní podobu (a konec konců v této souhrnné podobě víme, že souhrnný produkt sféry podnikání by měl být levnější o $\mathcal{P}^d$ a souhrnný produkt sféry veřejné o $\mathcal{P}.\textit{pro}\mathcal{V}^d$).

3.2. Peněžní realizace směny $\mathcal{V}.\check{c} \leftrightarrow \mathcal{P}.\textit{pro}\mathcal{V}.\check{c}$: důkaz pomocí několika zjednodušení

Aby mohl být další výklad co nejjednodušší, učinme několik dalších, opět **zcela fiktivních předpokladů**: v daném **fiktivním státě existuje jedna jediná, monopolní banka**, veškeré **mince a bankovky jsou zrušeny**, takže peněžní operace probíhají výhradně bezhotovostně, **každá osoba i každá instituce**, jak ze sféry podnikání, tak i ze sféry veřejné, **má v této bance svůj účet**, na němž může, ale nemusí mít v daný okamžik nějaké úspory, a k tomuto účtu má i **kartu schopnou peníze z účtu nejen vydávat, ale i přijímat** (tyto dvojnásob chytré karty nahrazují hotovostní platby). Dále předpokládejme, že tato **banka disponuje dostatečným kapitálem, třeba dostatečnou výší úspor a jiných vkladů na existujících účtech, osobních i institucionálních, veřejných institucí i sféry podnikání, tak, aby bylo vždy možné v daný moment realizovat dále uvedené peněžní transakce**.

Raději ještě zcela výslovně prohlášíme, že **při všech následujících analýzách i návrzích** nadále zachováváme **rozdělení ekonomiky na sféru podnikání a sféru veřejnou**, přičemž **nadále existují veřejné rozpočty**, nově a netradičně **rozpočty striktně vyrovnané – příjmová i výdajová stránka těchto rozpočtů jsou totiž totožné se směnnou hodnotou souhrnného produktu veřejné sféry, a to v jeho peněžním vyjádření** (pro jistotu zdůrazníme: **bez daňového zatížení**).

Pro větší určitost výkladu dále předpokládejme, že **rozpočtové příjmy a výdaje budou sice stanovovány stejně jako dosud, vždy na celý rozpočtový rok, ale vlastní realizace bude, obdobně jako dosud, probíhat vždy v rámci běžných měsíců δ** . Bude tedy platit, že v každém z těchto běžných měsíců najde uplatnění **zhruba 1/12 rozpočtových příjmů a výdajů**, tedy peněžně realizované směny v rozsahu zhruba 1/12 souhrnné směnné hodnoty souhrnného produktu veřejné sféry, a to tak, že na konci rozpočtového roku dospějeme k vyrovnanému stavu.

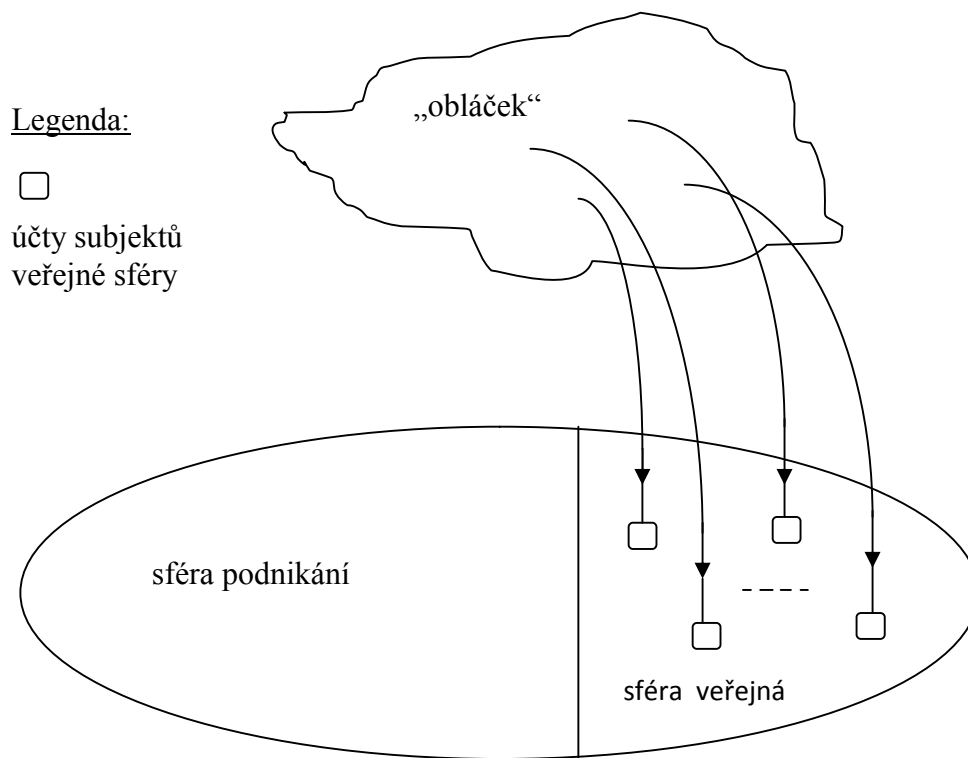
Připomeneme-li **věcné hledisko těchto měsíčních směn**, tak v průběhu běžného měsíce δ se smění vždy ta část $\mathcal{V}.\check{c}$, kterou označíme jako $\mathcal{V}.\check{c}.\delta$ (zhruba 1/12 souhrnného produktu $\mathcal{V}.\check{c}$ sféry veřejné) za odpovídající směnnou hodnotu části $\mathcal{P}.\textit{pro}\mathcal{V}.\check{c}.\delta$ souhrnného produktu sféry podnikání (přibližně půjde o tu část $\mathcal{P}.\textit{pro}\mathcal{V}.\check{c}$, která bude **vyprodukována a s veřejnou sférou směněna v průběhu měsíce δ**).

Príslušná směna $\mathcal{V}.\check{c}.\delta$ za $\mathcal{P}.\textit{pro}\mathcal{V}.\check{c}.\delta$ pak bude v peněžním vyjádření probíhat takto:

krok1: banka připočte v první vteřině prvního dne měsíce δ ke každému účtu každé veřejné instituce částku, která je rovna schválenému rozpočtovému výdaji této instituce pro měsíc δ , jinými slovy částku, která je rovna směnné hodnotě souhrnného produktu této instituce rozpočtově plánovanému na měsíc δ ; každá z těchto veřejných institucí

přepošle ihned každému ze svých zaměstnanců jeho měsíční plat na jeho osobní účet, takže banka jej přičte k případné zbytkové částce na tomto účtu; zbývající peníze si pak každá z těchto veřejných institucí ponechá pro další platby v kroku2;

Komentář ke kroku1: banka „příjmově“ naplnila účty subjektů veřejné sféry, a to **přesně částkou odpovídající rozpočtově určenému příjmu/výdaji tohoto subjektu pro měsíc 6;** celkem **uvolnila peněžní „obláček“ v souhrnné peněžní výši $V.č.6'$ určený k peněžní obsluze směny $V.č.6$ za $P.pro V.č.6$** – tím došlo k tomu, že na účet každého zaměstnance byla připočtena částka rovná jeho měsíčnímu platu a na účet každé veřejné instituce byla přičtena částka určená na její ostatní provozní (tj. jiné než personální) a investiční výdaje. Viz obr.7.

obr.7

Peníze z „obláčku“ (v částce rovné 1/12 rozpočtových příjmů/výdajů v daném roce) se dle rozpočtového určení přičtou k účtům jednotlivých subjektů veřejné sféry)

Tímto krokem byl souhrn všech aktivit a produktů $V.č.6$ veřejné sféry rozpočtově určený k tomu, aby byl vytvořen v měsíci 6 zaplacen a je – jako celek! - k dispozici k celospolečenskému užití (učitelé učí, zdravotnický personál léčí a pečuje, policie dbá na veřejný pořádek, ve výzkumném ústavě se připraví nákup nových přístrojů, na obecní radnici se připravuje zakoupení nové rohožky, pokračují práce na výstavbě dálničního úseku, atd., atd.).

krok2: zaměstnanci veřejné sféry začnou prostřednictvím svých bankovních karet nakupovat dle svých potřeb a přání konkrétní finální aktivity a produkty sféry podnikání a obdobně budou **veřejné instituce nakupovat od sféry podnikání** ony rohožky, počítače atd., a **stejně tak budou tyto veřejné instituce proplácet i své investiční výdaje;**

Komentář ke kroku2: nakonec, k poslední vteřině posledního dne měsíce *b*, **budou veškeré produkty V.č.b celospolečensky užity**, učitel proučil příslušné hodiny dle rozvrhu, zdravotní sestra konala své povinnosti na svém nemocničním oddělení, radnice zakoupila nové rohožky a umístila je před svůj úřad a jeho místnosti, proběhly příslušné práce na výstavbě dálničního úseku, atd., atd.;

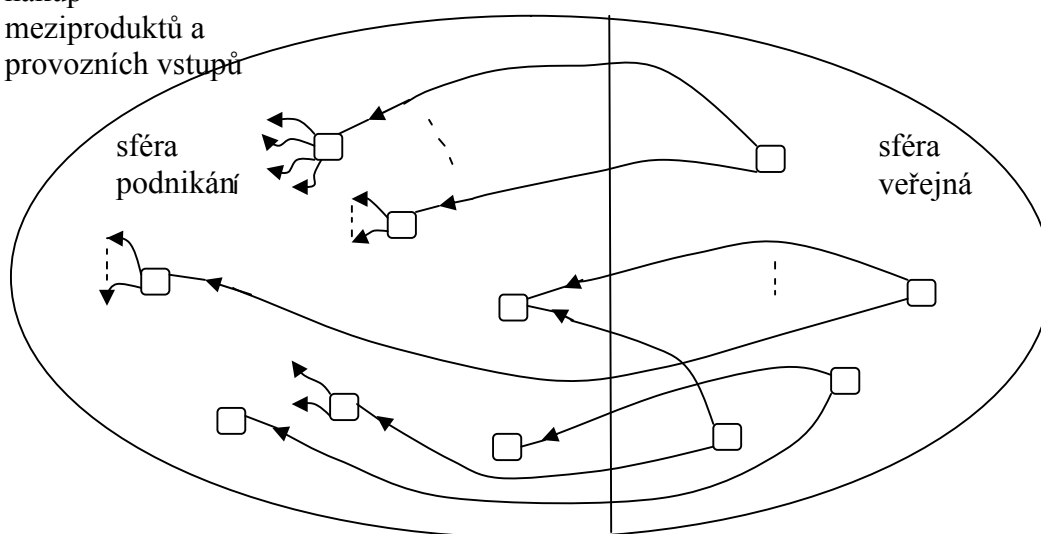
souběžně ovšem byly peníze zaslané v kroku1 z „obláčku“ na účty subjektů veřejné sféry použity těmito subjekty na nákupy aktivit a produktů P.proV.č.b sféry podnikání – přesněji, použita byla část „obláčku“ zmenšená o případné částky úspor, jimiž některé ze subjektů veřejné sféry navýšily úspory, které na svých účtech měly z minulosti: mluvíme o čerstvých úsporách z měsíce *b* a takto zmenšený „obláček“ označme jako „obláček-ú“ („obláček“ minus úspory);

peníze z „obláčku-ú“ se tak přestěhovaly na účty výrobců či prodejců finálních produktů P.proV.č.b sféry podnikání – viz *obr.8*;

Legenda:

nákup
meziproduktů a
provozních vstupů

obr.8

Subjekty veřejné sféry nakupují finální produkty (z P.proV.č), příslušné částky posílají na účty finalistů sféry podnikání, kteří nakupují příslušné meziprodukty a platí provozní vstupy

finální výrobci či prodejci aktivit a produktů P.proV.č.b ovšem museli tento finální produkt buď sami vyrobit nebo – v případě ryzích obchodníků – je (třeba i po několika krocích velko- a maloobchodních) od takových finálních výrobců odkoupit – ať tak či onak, částka, kterou takový finalista získal od subjektu veřejné sféry, který předmětný produkt koupil, byla či bude finalistou utracena na zaplacení příslušných předchůdců tohoto finálního produktu – jinými slovy, **peníze, které finalista prodejem získal, odputují od něj o**

úroveň dolů a jemu zbude jen určitý zbytek, jeho marže (jelikož se neplatí daně, tak marže = zisk);

obdobně ovšem byly či budou proplaceny všechny meziproductové kroky „předchůdci – následník“, a to na celé struktuře vzniku předmětného produktu; jinými slovy, na celé struktuře proběhl, od shora dolů, od finálního produktu až na sám základ celé struktury, proces prodeje a nákupů, nyní už výhradně v prostředí sféry podnikání, v němž každý následník odkoupil příslušné předchůdce a zaplatil provozní náklady, takže na účtu mu z částky, které jakožto předchůdce v kroku bezprostředně vyšším získal od následníka tohoto kroku, přibude z dané transakce právě jen jeho marže.

Vezmeme-li to v celistvosti té části *P.proV.č.6* souhrnného produktu sféry podnikání, která byla právě prodána subjektům veřejné sféry v měsíci *6*, pak je to tak, že „obláček“ v zásadě zmizel – až na ty úspory a marže – neboť každý ze subjektů sféry podnikání participujících na těchto obchodech vlastně jen dostal zpět právě ty náklady, které mu vyvstaly z produkce produktů spadajících pod *P.proV.č.6*!

Shrňme-li nyní, co se zde stalo, vidíme, že původní „obláček“ krokul vyslaný jakožto zprostředkovatel směny *V.č.6* za *P.proV.č.6* takto skutečně zafungoval, směna proběhla a „obláček“ už není, neboť na účtech subjektů sféry veřejné zanechal jen ty stopy, které představují navýšení úspor o neutracené peníze z příjmů subjektu veřejné sféry v měsíci *6*, zatímco na účtech sféry podnikání to proběhlo tak, že poté, co subjekty sféry veřejné svým nákupem finálních produktů z části *P.proV.č.6* sféry podnikání přesunuly peníze z „obláčku-ú“ na účty prodejců těchto finálních produktů, tito finální prodejci vlastně jen obdrželi zpět peníze, za které tento finální produkt vyrobili, případně jako obchodníci odkoupili od předchozího vlastníka – to v případě, že předchůdcům ve struktuře vzniku produktu z pozice finálního následníka zaplatili ještě předtím, než sami prodali – nebo své předchůdce zaplatí poté, co obdrželi peníze od kupujícího – a jistě, zůstaly jim marže.

Ať tak či onak propadem peněz z „obláčku-ú“ dolů po strukturách vzniku finálních produktů se u každého účastného účtu sféry podnikání vrací zde uložená částka do původní výše, jen s navýšením o marži tohoto kroku, neboť náklady vynaložené na vznik příslušného následníka se vzájemně vyrovnají, anihilují, s penězi získanými z jeho prodeje.

Výsledkem je, že „obláček“ se ztratil stejně tiše jako byl zrozen, jediné, co po něm zůstalo je, že došlo na některých účtech k navýšení: u některých subjektů sféry veřejné o čerstvé úspory z měsíce *6*, a o marže na účtech těch subjektů sféry podnikání, které se na prodeji produktů z *P.proV.č.6* podílely buď jako finalisté či jako dodavatelé předchůdců.

Ale tato navýšení, to není nic jiného než normální ekonomický růst, který se zde ve směru od sféry veřejné projevil tak, že jak sféra veřejná toho vyprodukovala o cosi víc, než spotřebovala (to jsou ty čerstvé úspory měsíce *6*), tak sféra podnikání prodávala se ziskem, což je jeden z klíčových atributů soukromého podnikání.

Z hlediska banky a její schopnosti korektně fungovat se nepříhodilo nic nepatřičného, neboť ono „téměř“ zmizení „obláčku“ *kroku* 1 znamená, že součet všech peněz na všech účtech vedených je v poslední vteřině měsíce 6 vyšší o ono „téměř“, tedy o součet všech čerstvých úspor a zisků nově vytvořených v průběhu měsíce 6. Banka tak, samozřejmě, vůbec neztrácí schopnost vypustit nový „obláček“ v měsíci 6+1, neboť oproti měsíci 6 se nyní celková suma vkladů dokonce navýšila, a jediné, kde je třeba zachovat obezřetnost je, aby toto navýšení vkladů o ony úspory a ony marže, nebylo přílišné a nevyvolalo to inflaci.

Do určité míry už mimo běh dosavadních úvah doplníme, že ani ty úspory, ani ty marže nezůstanou ležet, úspory subjektů veřejné sféry budou utráceny někdy později, ať již na nákupy či použitím k podnikání, obdobně budou později utráceny i ty marže, třeba v podnikání, třeba v soukromé spotřebě.

A ještě: nezapomeňme, že kromě směn vyplývajících pro sféru podnikání z nákupů subjekty sféry veřejné, probíhají i směny další, čistě již jen uvnitř *P.vzáj*, takže jsou zde další pohyby na účtech subjektů sféry podnikání vyplývající z těchto transakcí.

Závěr: právě jsme popsali jedno z možných řešení směny souhrnného produktu *V.č.6* sféry veřejné za část souhrnného produktu *P.pro V.č.6* sféry podnikání, a to jakožto směnu peněžní, učiníme-li totéž ve všech 12 měsících rozpočtového roku, získáváme možné řešení peněžní směny souhrnného produktu *V.č* sféry veřejné za část *P.pro V.č* souhrnného produktu sféry podnikání – zdůrazněme, že **směnné hodnoty, ceny, jsou na obou stranách prosty jakéhokoliv daňového navýšení!**

Tím jsme dokázali, zcela jednoznačně a nepochybně, že daně jsou zbytečné i při peněžním styku: směna souhrnného produktu *V.č* sféry veřejné s částí *P.pro V.č* sféry podnikání může být peněžně realizována i bez daní, paradigma třetího milénia je fungující skutečností a přechod z *vBP* na *P3M* plně reálným projektem!

Domácí úkol: zkuste si rozmyslet, jak by právě popsaná směna probíhala v prostředí této monopolní banky za situace, kdy by existoval běžný hotovostní styk a platební karty by byly nepovinné a případně by i fungovaly tak, jak je známe, tedy jako karty jednostranně chytré, nikoliv tedy jako karty chytré dvojnásobně, schopné platit i platby přijímat.

3.3. Veřejná sféra se stává aktivním aktérem a je vůči sféře podnikání dobrotivá

Zásadní a převratná skutečnost, že směnu mezi *V.č* a *P.pro V.č* lze peněžně realizovat v čistých cenách, má celou řadu neméně zásadních a převratných konsekvencí.

Jak už víme, **dovolí naprosté zrušení veškerých daní**, což v praxi znamená **práci výhradně jen s čistými náklady a ve sféře podnikání ještě s čistým ziskem**. Protože daně nebudou, odpadne jejich hlídání, a státu bude lhostejné, jakým způsobem budou firmy pracovat

třeba s investicemi a jejich odpisy, takže bude věcí každé firmy, jak si tyto věci ve svém vnitřním účetnictví a své vnitřní ekonomice uspořádá. Zásadní změny nastanou i v možnostech flexibilní odpovědi firem na případné problémy s odbytem jejich produkce: v situaci, kdy firma musí přednostně řešit závažné provozní problémy, nebude na ni tlačit žádný fiskál s požadavkem daňových plateb, pojistného a záloh na daň z příjmu.

Zcela odpadne i to, co se zatím děje, aspoň u nás zcela běžně, a sice lidová umělecká tvorivost parlamentu vytvářející každou chvíli nové daňové předpisy.

Zrušením daní a peněžním řešením směny souhrnného produktu veřejné sféry za část souhrnného produktu sféry podnikání i v praxi *P3M* způsobem, který jsme použili v důkazu toho, že tuto směnu peněžně realizoval lze, dojde k další doslova převratné změně v praxi veřejných financí, potažmo celé ekonomiky: veřejná sféra, tedy zákonodárce, se stane hegemonem ve vztazích mezi oběma sférami, navíc hegemonem, jehož tvář bude – a to i ve vztahu ke sféře podnikání – právě a jen dobrotivá. Zjednodušeně řečeno, *P3M* nahradí fiskální jho, tím, že do ekonomiky aktivně pošle peníze, „obláček“, a to v částce odpovídající směnné hodnotě souhrnného produktu veřejné sféry.

Bude to právě tato pozice hegemonu, která dovolí zákonodárci řešit veškeré problémy sociálního a zdravotního zabezpečení seniorů bez jakéhokoliv zadlužování, která dovolí obdobně řešit i další bolavé problémy, ve světě von Bismarckova paradigmatu neřešitelných. Vzhledem k nesmírné praktické důležitosti této převratné skutečnosti následuje nyní podrobnější komentář:

Podstatou *kroku I* bylo, že se v něm nejprve oživil „obláček“ v hodnotě V.č.6' (je to stejná částka jako V.6'). Tato částka nevznikla náhodou, byla to částka určená veřejným rozpočtem jako rozpočtový příjem veřejné sféry na měsíc 6 daného rozpočtového období. Veřejná sféra pak, poté, co tato příjmová částka byla převedena na účty jednotlivých subjektů veřejné sféry, započala tuto částku – v souladu s příslušným rozpočtovým určením – vydávat, což se projevilo jako postupný přesun této částky na účty vlastníků finálních produktů sféry podnikání kupovaných subjektů sféry veřejné. Když se poté tyto výdaje veřejné sféry propadly z účtů vlastníků prodaných finálních produktů sféry podnikání dále dolů, „obláček“ zmizel a zůstaly po něm jen příslušné marže na účtech těch subjektů sféry podnikání, které se přímo, případně nepřímo, podílely na prodeji souhrnného produktu *P.pro V.č.6* veřejné sféry (a také zde zůstaly případné úspory na účtech subjektů veřejné sféry).

Rozhodnutí o tom, jaký souhrnný produkt V.č.6 vytvoří veřejná sféra v měsíci 6, je ovšem věcí suveréna tvorby rozpočtu, v České republice Parlamentu ČR.

Je to tak i dosud, v prostředí von Bismarckova paradigmatu: zákonodárce určuje, jaká bude struktura daní a jak budou jednotlivé daně vysoké, určuje způsob jejich výběru a odhaduje, jaká bude výše toho, co se během rozpočtového roku vybere a na základě tohoto odhadu stanovuje strukturu rozpočtových výdajů a výši výdajů v každé z rozpočtových kapitol.

Protože se tak děje dopředu, pro potřeby nadcházejícího rozpočtového období, rozpočtového roku, odhad toho, jaká bude výše skutečně vybraných daní je v okamžiku přípravy a schválení rozpočtu opravdu jen odhadem, prognózou – je pak vždy věcí reality, skutečného průběhu nadcházejícího rozpočtového roku, co se skutečně na daních vybere.

V letech růstu a podhodnocených odhadů výběru daní může být skutečnost vyšší, než byly odhady, leč daleko častějším případem je, že odhady výběru daní byly příliš optimistické, ve skutečnosti se vybere méně, případně i daleko méně, než byl rozpočtový odhad a nastává problém: není na výdaje a je nutno buď škrtat, nebo si půjčovat, případně obojí – bohužel, právě teď jsme nechtěnými svědky této, navíc ve vBP v podstatě neřešitelné, situace.

Podstatné zde, uvnitř vBP, je to, že zákonodárce a poté i fiskál sice navenek ukazují svaly, suverénně stanoví strukturu daní a jejich výši a fiskál se jme daně tvrdě vybírat, ale skutečnost je skrz naskrz jiná: zákonodárce i fiskál jsou ve vBP v postavení hráčů spíše pasivních, zejména tehdy, když daně stanoví příliš tvrdě a výši jejich výběru tak nadhodnotí. Nejenže pak platí to klasické, kde nic není, ani čert nebere, ale podnikání, které zákonitě vždy nelibě nese náklady, které daně představují, v takto tvrdých časech se jejich výběru brání s ještě větší vehemencí, než v časech klidných, což má na výši výběru rovněž záporný vliv. A co je velmi důležité, přepísknuté daně způsobí zbytečné, často fatální problémy i podnikání, které je jinak zdravé a třeba si jen na nějaký čas potřebuje vydechnout – z praktického hlediska pak dojde k tomu, že z daňového poplatníka se stane příjemce sociálních dávek, takže dopad na daně je přesně opačný, než jakým byl motivován fiskální úmysl.

Řekneme-li to prostě a jednoduše, ve vBP může veřejná sféra výdajově použít teprve to, co zákonodárce a fiskál ze sféry podnikání skutečně vymačkají. V této situaci pak nejenže psychologicky zaniká, že výběr daní je určen k peněžní realizaci navýsost nezbytné a oboustranně užitečné směny souhrnného produktu V sféry veřejné za část P.pro V souhrnného produktu sféry podnikání, ale co je podstatně a podstatně významnější, výběr daní se fakticky a nespravitelně stává faktorem, který výrazně a stále více nezvladatelně blokuje fungování ekonomiky jako takové.

Připomeňme úvodní analýzu první kapitoly, kde jsme rozebrali dopady demografického a technologického vývoje a zjistili jsme, že podíl možných plátců daní ve společnosti stále klesá, zatímco na druhé straně ostře rostou potřeby, což ve vBP znamená, že situaci nelze řešit jinak, než trvalým zvyšováním daní, zvyšováním, které by vůbec neznalo nějakou horní mez, nějaké mantinely, kde by mohlo ustát. Učinili jsme pak závěr, že takový scénář by nefungoval a tedy i závěr, že von Bismarckovo paradigma nemá nejmenší šanci na přežití. Už jen pro úplnost připomínáme proces stěhování reálné ekonomiky z našeho prostoru do Číny a dalších zemí a naprostou ekonomickou nesmyslnost snah o nahrazení dosavadních, daňově založených systémů péče o seniory systémy fondovými.

V systému, který daně zrušil, je z těchto hledisek vše zásadně a podstatně jinak. Zákonodárce sice i zde svým suverénním, a nebojme se říci, mocenským rozhodnutím stanoví strukturu i obsah veřejných rozpočtů, tedy i výši příjmů a výdajů každé z jeho kapitol, avšak nyní směrem ke sféře podnikání namísto svalů obrátí dobrotivou tvář. Nejenže totiž zcela odpadne výběr daní a s ním zmizí i protivný fiskál (raději hned: zůstane ale statistika a určitý dohled), ale co je nejdůležitější, příjmová stránka veřejných rozpočtů se

naplní vypuštěním „obláčku“, tedy akcí, kterou jsme výše popsali v kroku1, přičemž tento „obláček“ je neprodleně přesouván směrem ke sféře podnikání: dobrotivá rozpočtová tvář tak v zásadě dodá do sféry podnikání impulz v podobě kupní síly subjektů veřejné sféry, ve výši nastavené „obláčkem“, a sféře podnikání tak dodá možnost patřičného uplatnění její produkce a jak jsme viděli, včetně zisku.

Na sféru podnikání se v této směně klade jediný požadavek, a sice, aby byla schopna vyprodukovat svůj souhrnný produkt v množství, struktuře a kvalitě v takové podobě, že uspokojí veškerá očekávání veřejné sféry ve směně V.č za P.proV.č a, samozřejmě, i veškerá očekávání spojená se směnou uvnitř P.vzáj.č.

Jinými slovy, pokud se zákonodárce rozhodne, že veřejná sféra v nastávajícím rozpočtovém roce rozšíří objem svého souhrnného produktu oproti roku minulému (například rozšíří vědeckovýzkumná pracoviště AV a vysokých škol a vybaví je další literaturou a přístroji, rozšíří i další školy, případně postaví nové, obdobně se zachová směrem ke zdravotnictví, k policistům a armádě, atd., zahájí výstavbu nových infrastrukturních projektů a urychlí ty rozestavěné, atd.) a současně se rozhodne, že veřejná sféra vytvářela svůj souhrnný produkt lacino a je třeba to spravit, učiní tak (přidá na platech vědeckovýzkumným pracovníkům, pedagogům, zdravotníkům, policistům, vojákům a – v neposlední řadě – navýší důchody).

Přitom v této své dobrotivé tváři je zákonodárce omezen právě a jen tím, že „obláček“, který takto navýší a v *kroku1* vyšle nejprve k sféře veřejné a ta jej pak v *kroku2* předá sféře podnikání, nesmí být příliš velký, aby se nestalo, že sféra podnikání nemá kapacity na vytvoření tak objemného produktu P.proV.č, aby mohl být směněn za – přehnaně vysoký, v objemu a/nebo ceně – nyní nabídnutý souhrnný produkt sféry veřejné.

A doplníme, protože „obláček“ **reprezentuje rozpočtové příjmy/výdaje, je strukturován do jednotlivých kapitol**, a to co jsme před chvílí řekli obecně, platí i ve vztahu ke každé z nich. **Nelze chtít po jednotlivých oblastech veřejné sféry ze dne na den něco, na co nemá kapacitu**, například nelze z roku na rok snížit horní limit na počet žáků ve třídách, není-li na to dost učitelů a **obdobná kapacitní omezení musí být obecně respektována i tam, kde se „obláček“ v kroku2 přesunuje do sféry podnikání**, například v kapitole zdravotnictví nelze vyhradit peníze na nákup přístrojů v rozsahu, který není sféra podnikání schopna v tomto roce uspokojit (je ale skvělou vlastností sféry podnikání, že se i takový požadavek bude snažit všemožně uspokojit a rozhodně si vytvoří kapacity, aby tak mohla učinit v následujících letech).

Stručně a jednoduše, v ekonomicko-sociálním systému bez výběru daní přestává být zákonodárce omezen nejen nutností výběru daní, ale při tvorbě veřejných rozpočtů musí brát do úvahy právě a jen kapacity obou sfér, veřejné, ale i sféry podnikání.

Na straně sféry podnikání půjde o její schopnost náležitě vstřebat obláčkový impulz veřejných rozpočtů tak, aby za tyto peníze veřejná sféra dostala produkt v potřebné struktuře, množství a kvalitě. Z jiného úhlu pohledu, veřejný rozpočet musí dbát, aby přepísknutím objemu těchto obláčků nebyla narušena rovnováha a stabilita ekonomiky, tedy aby nedošlo k inflaci a podobným jiným nepříjemnostem.

Poněvadž v prostředí nového paradigmatu veřejných financí, potažmo ekonomiky, bude tato nová dominance zákonodárce fenoménem naprosto klíčovým, nazvěme ji rozpočtovou suverenitou zákonodárce, přičemž tento termín nám dovolí, abychom místo podrobného a opakovaného zdůvodňování, proč to či ono lze v $P3M$ učinit, mohli jen stručně poukázat na rozpočtovou suverenitu a bude zcela jasné, že na mysli máme právě to, co bylo výše popsáno, a to se všemi aktivními možnostmi rozpočtové suverenity, ale i se všemi zmíněnými omezeními.

Jistě, do určité míry vedle těchto, řekněme požadavků na rovnováhu a stabilitu ekonomiky, by zde mělo fungovat i určité kritérium rozumnosti a neměly by tak například vznikat stavby s nepatrným využitím ani stavby ohyzdné, do veřejných institucí by neměly být dodávány přístroje, které se nebudou používat, třeba proto, že to žádný ze zaměstnanců neumí, atd., atd., neměly by být ani vypláceny platy, které nebudou vyváženy odpovídajícími výsledky, atd. - a také by neměly být vytvářeny nadměrné zisky, pro které pak není rozumné uplatnění a které by pak výrazným způsobem narušovaly stabilitu celé ekonomiky – bude užitečné právě zde připomenout, že jednou z hlavních příčin stávající krize byly nadměrné peníze, spekulativně a v naprostém odtržení od reálné ekonomiky vrhané na finanční trhy.

3.4. Odstranění zjednodušujících předpokladů důkazu

Máme za sebou zásadní důkaz správnosti ústředního principu paradigmatu třetího milénia: ve směně souhrnného produktu $V.č$ sféry veřejné za část $P.pro V.č$ sféry podnikání nejsou třeba daně, přičemž směnu dle směnné rovnice $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$, tedy směnu, v níž vystupují finální produkty už jen s cenami čistými, zbavenými jakéhokoliv daňového zatížení, umíme realizovat nejen barterově, ale i peněžně.

Pro zjednodušení tohoto důkazu jsme učinili určité předpoklady, především jsme jako směnné prostředí určili monopolní banku, z peněžního styku jsme odstranili bankovky a mince a zbývající bezhotovostní styk jsme zpružnili vybavením všech subjektů platebního styku kartami, které umí nejen platit, ale umí platby i přijímat.

Jistěže, celý princip monopolní banky, tak jak byl v důkazu použit, včetně všech doplňujících atributů, tedy zrušení hotovostního styku a jeho náhrada dvojnásob chytrými kartami, by bylo možné bez dalšího převést i do praxe a tento systém by nepochybně fungoval. Vedlo by to ale k tak zásadnímu osekání dnešní struktury ekonomiky, včetně zrušení všech komerčních bank, že by to zcela jistě nebylo přínosné.

Abychom našli řešení podstatně méně radikální, projděme znovu předchozí důkaz, a to s cílem zjistit, které z předpokladů v důkazu použitých byly opravdu nezbytné, a které se zde objevily jen proto, aby důkaz byl technicky jednodušší a srozumitelnější.

Tato dodatečná analýza předchozího důkazu ukazuje, že jediným skutečně podstatným, nutným a dostatečným předpokladem toho, aby v důkazu figurující banka plnila svou roli je, aby zde vždy bylo dost peněz k vypuštění „obláčku“, a jistěže, aby tato banka byla schopna dostát i svým ostatním závazkům.

Jinými slovy, pokud banka vypustí na začátku měsíce „obláček“, musí do ní v průběhu tohoto měsíce přijít peníze další, minimálně v takovém objemu, aby na začátku příštího

měsíce mohl být vypuštěn „obláček“ další. Navíc musí tato banka splňovat požadavek, který je stejný jako u každé běžné komerční banky, a sice musí v ní být vždy dostatek likvidity, aby banka mohla realizovat běžné bankovní funkce, tj. zajišťovat běžné bezhotovostní a hotovostní operace (a všimněme si, vyřazení hotovostního styku v novém a jediném předpokladu už nefiguruje), a to včetně případných výběrů ze zde uložených vkladů.

Abychom odlišili tuto „novou“ banku od té monopolní, figurující v předchozím důkazu, označme tuto „novou“ banku jako Banku.

Nyní tedy znovu exkurz předchozím důkazem: „obláček“, který byl (nyní) z Banky vyňat, posloužil výhradně jako médium směny, nic víc a nic méně. Jakkoliv jeho prvotní vynětí vykazovalo určitou formální analogii s klasickou bankovní půjčkou, neboť obláček byl z Banky vyňat bez jakékoliv vazby na jakékoliv konkrétní účty v bance vedené, tedy byl vyňat stejným způsobem, jakým každá klasická banka poskytuje bankovní půjčku, to, co následovalo, bylo již zcela odlišné od toho, co je dalším životem bankovní půjčky, tedy od jejího splácení: „obláček“ nebyl splácen, on se chvíli vznášel nad vodami a pak zmizel.

Zopakujme si: „obláček“ byl v oné monopolní bance rozdělen mezi příslušné účty subjektů veřejné sféry, načež se příslušné částky takto přičtených peněz k účtům subjektů veřejné sféry začaly stěhovat na účty vlastníků těch finálních produktů sféry podnikání, které si kupovaly subjekty sféry veřejné. Těmto finalistům tak byly vlastně jen zalepeny díry na jejich účtech, vzniklé tím, že již předtím zaplatili nebo následně budou muset zaplatit všechny předchůdce finálního produktu (a podobně to fungovalo i na nižších úrovních struktur – viz. obr.1a) – výsledkem bylo, že „obláček“ zmizel a zůstaly po něm jen marže na příslušných účtech subjektů sféry podnikání, a to jak na účtech finalistů, tak i na účtech těch, kteří vyrobili předchůdce (na všech úrovních obr.1a) finálních produktů souboru, množiny, *P.pro V.č.6* prodaných subjektům sféry veřejné; jak víme, tyto marže jsou vyjádřením růstu ekonomiky, v peněžním vyjádření pak přesně tím, čím normálně ekonomika roste. Pro úplnost připomeňme ještě i ty případné, v měsíci 6 čerstvě vzniklé úspory na účtech subjektů sféry veřejné.

Nyní to bude tak, že účty, předtím vedené v oné monopolní bance budou rozsety po celé bankovní struktuře, tedy nejen v Bance, ale i běžných bankách komerčních a finanční transfery už nebudou nutně jen bezhotovostní, ale budou se na nich podílet i bankovky a mince (a rovněž nebudeme počítat s existencí oněch dvojnásob chytrých karet, ale jen s těmi jednoduše chytrými, které dokážou jen platit).

Pokud si tuto situaci představíme, vidíme, že to, co se v našem důkaze odehrávalo na uměle zjednodušeném hřišti monopolní banky a čistě jen bezhotovostního styku, se bude nyní věcně odehrávat naprosto stejně, jen to hřiště bude barvitější, neboť některé z účtů důkazu budou v Bance, jiné v bankách komerčních, přičemž v tom všem budou ještě navíc poletovat bankovky a mince hotovostních operací.

Přitom však vše to opravdu podstatné zůstane naprosto stejné: „obláček“ vyšlý z Banky se přesune do účtů subjektů veřejné sféry přesně tak, jak se to stalo v kroku 1 důkazu, ovšem účtů nyní již rozprostřených po celém tom barvitém hřišti, Banka plus banky komerční plus výplaty v hotovosti, načež v kroku 2 začnou příslušné subjekty sféry veřejné nakupovat, to jest předávat své peníze ze svých účtů na účty finalistů, vlastníků nakupo-

vaných **finálních produktů ze souboru, množiny P.pro V.č.6**, případně jim platit přímo v hotovosti. Tím se stejně, jako tomu bylo v důkazu, zalepí díry na účtech, případně v kase v krámě, které těmto finalistům vznikly nákupem předchůdců.

Vše tudíž dopadne úplně stejně jako v důkazu, jen ty zalepené díry finalistů a všech podnikatelů s meziprodukty budou na účtech, které jsou rozprostřeny po celém tom barvitém hřišti pozůstávajícím nyní z *Banky* a bank komerčních, jakož i z kas a kapes aktérů sloužících k práci s hotovostí. I ty marže subjektů sféry podnikání a případné nově vzniklé úspory subjektů sféry veřejné budou věcně vytvořeny stejně jako v důkazu, jen budou rovněž rozprostřeny po celém tom nyní tak barvitém hřišti. A abychom nezapomněli: „obláček“ zde zmizel věcně naprosto stejně, jako se mu to přihodilo v původním důkazu.

Poznámka. Bude asi vhodné říci, proč jsme původní důkaz realizovali pomocí monopolní banky, proč jsme vyřadili bankovky a mince a zavedli dvojnásob chytré karty, namísto toho, abychom pracovali rovnou s *Bankou* a komerčními bankami a nechali i hotovostní operace.

Důvod byl a zůstává dvojitý. *Ten první je podstatný a neobejitelný:* jde o to, že **součástí „nemonopolního“ předpokladu je, že do Banky se musejí peníze i vracet, aby „obláček“ mohl vylétnout i příští měsíc a naplněním tohoto předpokladu jsme se v souvislosti s barvitým hřištěm Banky a bank komerčních zatím nezabývali**, především proto, že to **není úplně jednoduché**. Pokud bychom pracovali s takto barvitým hřištěm rovnou v důkazu, tuto **„drobnost“ bychom vyřešenu mít museli** a ve **výkladu by to dělalo problémy, které monopolní banka nevytvářela**. *Tím druhým* důvodem je, že sice **menší, ale v zásadě stejné komplikace by do výkladu vnášela práce s hotovostními operacemi**, neboť i zde bychom museli výklad zatěžovat příslušnými komentáři, rozlišujícími, zda peníze se přesouvají bezhotovostně nebo se platí na dřevo hotovostně.

Prostě a jednoduše, volba monopolní banky a výhradně bezhotovostního styku dovolila, že při realizaci důkazu jsme nebyli zatěžováni věcmi v tu chvíli nepodstatnými, všechny bezhotovostní peníze byly a operace s nimi se odehrávaly na jediném a přehledném monopolním hřišti, z něhož nebylo úniku, takže to hlavní, vznik a zmizení „obláčku“ zde bylo dobře sledovatelné.

3.5. Zakončíme jedním konstatováním a jedním slibem

Konstatování: pokud se zavedení nejprve monopolní banky původního důkazu a současné *Banky* v odstraňování nadbytečných předpokladů důkazu jeví jako jistá analogie hotovosti, obláčku bankovek a mincí, v realizaci média zprostředkovatelské funkce peněz, pak se to jeví zcela správně.

Tím slibem je, že **návrh na realizaci Banky** prostřednictvím *Registrační a depozitní banky*, tak, jak to navrhne v následující kapitole, bude kombinovaným využitím postupů předchozího důkazu s použitím banky monopolní a následné diskuse tohoto důkazu s hřištěm *Banky* a bank komerčních.

4. Paradigma třetího milénia – realizace

V ústředním důkazu předchozí kapitoly, jakož i v jeho následné modifikaci s *Bankou* a bankami komerčními, jsme dokázali, že směnu dle směnné rovnice $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$ lze realizovat nejen barterově, ale právě a hlavně i peněžně, přičemž na obou stranách této směnné rovnice už u jednotlivých finálních produktů figurovaly ceny již naprosto čisté, bez jakéhokoliv daňového zatížení.

Jinými slovy, dokázali jsme, že ekonomika, podrobněji ekonomika, tak jak ji známe, tedy ekonomika rozdělená na sféru veřejnou (s příslušnými veřejnými rozpočty) a sféru podnikání, žádné daně nepotřebuje a obejde se bez nich bez jakýchkoliv výjimek.

Ještě jinak: dokázali jsme, že daně lze zrušit a tudíž dosavadní *von Bismarckovo* paradigma veřejných financí, potažmo a lépe, ekonomiky, nahradit paradigmatem novým, v němž už žádné peněžní daně vybírány nebudou.

Dosud šlo o úvahy především teoretické, nyní je budeme přetavovat do podoby, která bude řešením pro potřeby praxe: paradigma třetího milénia, P3M, v žádném případě není a nebude jen teoretickou hračkou, ale systémem, který je určen k tomu, aby nahradil vBP ještě předtím, než by toto zcela zkolabovalo, v urgentních časech globální krize nadto i systémem, jehož zavedení je urgentní i časově, neboť nebylo navrženo nic jiného, co by dovolilo krizi napřed výrazně zmírnit a poté beze zbytku její následky odstranit.

Nejprve si všimneme účelu jednotlivých daní - zjišťujeme, že jsou dvojiho typu.

U toho prvního typu šlo právě a jen o naplnění příjmové stránky veřejných rozpočtů – a jistě, poté o následné použití vybraných daní na výdajové potřeby veřejných rozpočtů, ať již na potřeby přímo zacílené, příkladem je pojistné na zdravotní pojištění, nebo na obecné potřeby rozpočtových výdajů, například DPH a daně z příjmů. Shrňme: v ČR patří do této kategorie daně z příjmu, jak právnických, tak i fyzických osob, DPH, ale i pojistné na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění.

Daně prvního typu lze v P3M naprosto a zcela zrušit, nic tomu nebrání. Výběr těchto daní bude z moci rozpočtové suverenity zákonodárce plně nahrazen „obláčkem“, jehož souhrnná výše, jakož i příslušná struktura rozpočtových určení bude dána příjmy (= „obláček“) a výdaji veřejných rozpočtů.

Daně druhého typu sledovaly dvojitý účel: ten první a hlavní byl regulační, teprve tím druhým, vedlejším, byť často preferovaným, bylo přispět k naplňování příjmové stránky rozpočtů. Patří sem zejména cla a spotřební daně, tedy daně z alkoholu, tabáku a pohonných hmot. Jakkoliv P3M jako takový výběr těchto daní vůbec nepotřebuje, neboť v něm potřeba výběru daní pro příjmy veřejných rozpočtů naprosto odpadla, bylo by hrubou chybou jejich zrušením odstranit jejich regulační funkce. Na úplné zrušení cel ještě doba nenazrála, na prodej alkoholu za výrobní náklady nenazraje zřejmě nikdy – představme si volný prodej alkoholu z brambor za výrobní ceny, podobně je tomu i u tabákových výrobků. Pokud

jde o pohonné hmoty, pak zde je nutnost regulace dána tím, že zásoby ropy jsou omezené a spotřební daní se produkty z ní zdražují, čímž se snižuje spotřeba a prodlužuje se doba trvání „ropné“ ekonomiky.

Jistě, zcela jinak než dosud se může posuzovat nastavení výše těchto daní, neboť jedním z důvodů výše jejich dosavadního nastavení ve *VBP* bylo získat co nejvyšší daňové příjmy, což nyní odpadá a jediným důvodem jejich zachování i v *P3M* bude jejich regulační účinek.

Regulační daní je i poplatek ze psů – vzhledem k rozšíření jejich chovu bude jistě rozumné tuto daň zachovat. Jako regulační daně bývají označovány daně z nemovitostí, z jejich převodu nemovitostí a dědická daň, ale jde spíše o vysvětlení maskující dosavadní zájem o příslušné výnosy z jejich výběru, i když šlo o výnosy z hlediska dosavadního daňového systému spíše nepatrné, kde navíc nebylo zcela jasné, zda výnosy z jejich výběru vůbec zaplatí náklady na zajištění tohoto výběru.

Doporučujeme zcela zrušit veškeré poplatky ve zdravotnictví, ani ne proto, že jejich výnos je ve srovnání s náklady na chod zdravotnictví nepatrný, ale zejména z důvodu vážného podezření, že jejich deklarovaná regulační funkce působí ve skutečnosti přesně naopak a zřejmě natopí víc škod než užitku. U občanů sociálně slabých je existence těchto poplatků nepochybně častým důvodem, proč lékaře nenavštíví, což vytváří nebezpečí, že jejich problém se prohloubí a utrpí tak nejen jejich zdraví, ale poněvadž se pak budou draze léčit následky potíží původně buď spíše banálních či potíží, kde je důležité, aby byly léčeny včas, v dosavadním systému nakonec utrpí i ta státní pokladna, kvůli které se poplatky zaváděly. Pro naprostou jednoznačnost znovu potvrďme, že i pro tyto poplatky bezesbýtku platí, co bylo výše řečeno obecně: *P3M* je ke svému fungování nikterak nepotřebuje.

Jistě, pravdu má každý, kdo říká, že úmyslné zneužívání systému je třeba řešit, a že je třeba řešit i jiná plýtvání prostředky ve zdravotnictví (a samozřejmě, kdekoliv jinde). Nemělo by to však být na úkor dostupnosti zdravotní péče tam, kde je potřebná. Klíčovým prvkem by zde nepochybně měla být zdravotní zařízení, případně pojišťovny. Navíc platí, že skutečné, vědomé zneužívatele poplatky nezastavily: je jistě naivní domnívat se, že poplatky jsou bariérou pro meloucháře, který se potřebuje ulít z řádného zaměstnání, jisté je ale, že od návštěvy lékaře odradí důchodce či samoživitelku, kteří po zaplacení nákladů na bydlení a na potraviny už příliš volných peněz nemají, pokud vůbec nějaké.

Stejně naléhavě doporučujeme zrušit mýtné a dálniční poplatky, a to zhruba ze stejného důvodu jako předtím u poplatků ve zdravotnictví. Nejenže i dnes jsou výnosy z těchto daní naprosto nevýznamné, především srovnají-li se s výnosy z výběru spotřební daně z pohonných hmot (v roce 2008 obdržel stát z výběru mýta 2,9 mld. Kč čistého, z výběru daně z pohonných hmot asi 80 mld. Kč), ale zrušením mýta a známek se odstraní naprostý dopravní nesmysl. Vskutku smysluplná dopravní politika by měla usilovat, aby co největší díl provozu na pozemních komunikacích byl sveden na dálnice, už jen z důvodů bezpečnosti provozu a z důvodů ekologických, zatímco dálniční známky, a nyní ještě intenzivněji mýtné, působí právě opačně.

A navíc: spotřební daň z pohonných hmot (případně ještě i DPH u těch, co nejsou podnikateli, přesněji co nejsou plátcí DPH) je coby „mýtné“ mýtným vysoce spravedlivým, neboť ji platí každý, ať už jede po polní cestě nebo po dálnici. Pokud jde o specifické zdanění dálnice – a dálniční známky či mýtné ničím jiným nejsou – pak už dálniční známky naprosto zbytečně zdražovaly silniční dopravu, mýto pak tento aspekt akcelerovalo do poloh naprosto nesmysl-

ných - nemluvě už o tom, že zavedení mýta bylo zřejmě jedním z faktorů, které se ukázaly jako smrtící pro řadu menších dopravců.

4.1. Veřejné rozpočty

Připomeňme, že v *PM* budou příjmy z daní nahrazeny příjmy plynoucími z rozpočtové suverenity zákonodárce.

Přesněji: zákonodárce stanoví strukturu, šíří a obsah souhrnného produktu veřejné sféry v daném rozpočtovém roce a odtud odvodí, chceme-li, stanoví, jeho směnnou hodnotu vyjádřenou v penězích, což bude, ve známé nám terminologii, příjmová stránka veřejných rozpočtů v daném rozpočtovém období.

Veřejné rozpočty přitom budou, naprosto stejně jako dosud, v časech veřejných rozpočtů dosavadního *von Bismarckova* paradigmatu, strukturovány do jednotlivých kapitol a jejich částí, přičemž, opět naprosto stejně jako dosud, každé z kapitol a v podrobnějším dělení každé části jednotlivých kapitol, bude pro daný rozpočtový rok přiřazen konkrétní výdajový rámec – na rozdíl od dnešních zvyklostí, aspoň zvyklostí většiny zákonodárných sborů, bude platit, že souhrnný výdajový rámec veřejných rozpočtů je roven souhrnnému příjmu, takže, lze-li to tak říci, veřejné rozpočty budou z moci definice vždy vyrovnané!

Zákonodárcem schválený veřejný rozpočet bude spuštěn úderem začátku rozpočtového období, a to vypuštěním „obláčku“ v částce rovné schválené rovnici příjmy = výdaje, a tento „obláček“ pak bude rozdělen mezi jednotlivé kapitoly a jejich části. V praxi samozřejmě celý „obláček“ nebude ani vypouštěn ani rozdělován zaráz, ale spíše, dle rozpočtových určení, jeho části budou vypouštěny a rozdělovány dle potřeby, zhruba v měsíčních cyklech tak, jak jsme to popisovali při konstruování důkazu předchozí kapitoly.

Při sestavování veřejných rozpočtů tak bude zákonodárce, rozpočtový suverén, omezen právě a jen dvěma mantinely:

za první, schopností veřejné sféry skutečně vytvořit souhrnný produkt ve struktuře, šíři a obsahu stanovených ve veřejném rozpočtu;

za druhé, schopností sféry podnikání vytvořit souhrnný produkt ve struktuře, šíři a obsahu, jaký bude požadován pro realizaci směny souhrnného produktu veřejné sféry za část souhrnného produktu sféry podnikání (a nezapomeňme, sféra podnikání musí vytvořit i to, co v rámci svého souhrnného produktu bude směňovat uvnitř sebe sama).

A jistěže, směňované produkty by neměly mít čistě jen hmotný, peněžní smysl, měly by co nejvíce splňovat i požadavky kvality, smysluplnosti a tomu podobně.

Vzhledem k tomu, že v *PM* získává zákonodárce, rozpočtový suverén, skutečně velmi silnou pozici, pozici výrazně silnější, než jakou má dosud ve VB a také vzhledem ke zkušenostem z porcování medvědů a dalších podobných excesů parlamentní praxe, navr-

hujeme pozici rozpočtového suveréna rozdělit mezi parlament a profesionální rozpočtový úřad.

Konkrétně navrhujeme zřídit na úrovni státu Nejvyšší rozpočtový úřad tvořený špičkovými, nezávislými profesionály, komisaři. Tento úřad bude vybaven nejen právem a povinností aktivně se podílet na přípravě rozpočtu, ale i právem a povinností jej kontrastovat. Veřejný rozpočet bude přijat právě a jen tehdy, až bude schválen jak parlamentem, tak i Nejvyšším rozpočtovým úřadem, přesněji kontrastován jeho komisaři (bude věcí odborné a veřejné diskuse, zda každý komisař má právo veta nebo stačí souhlas jen určité části komisařů).

Podobný úřad navrhujeme i pro všechny ostatní rozpočtové úrovně, v ČR na úrovni krajů, měst i ostatních obcí (namísto je povzdech nad nesmyslným zrušením okresů). Podobně i na úrovni EU.

Počty členů těchto rozpočtových úřadů, délka jejich mandátu, způsob výběru, jakož i další nezbytné technické záležitosti by měly být výsledkem odborné i veřejné diskuse a poté přijaty formou zákona.

4.2. Příjmy a zisky sféry podnikání

Specifickou otázkou je práce s příjmy, přesněji se zisky, na straně subjektů sféry podnikání.

Současná krize jednoznačně ukázala, že významným zdrojem problémů byly, nazvěme to tak, finanční přebytky, pro něž se nenašlo jiné uplatnění než spekulace na finančních trzích. Ryzí spekulace na trzích s komoditami výrazně přispěly k růstu cen ropy a ropných produktů v roce 2008, spekulace s cenami obilovin výraznou měrou přispěly k dramatickému růstu důležitých potravin (hladové bouře v Mexiku způsobené prudkým růstem cen tortilly), podobně se projevují spekulace na měnových trzích. Z nadbytku peněz a snahy tento nadbytek každoročně navyšovat, často zcela absurdně i o desítky procent, dramaticky bobtnaly i bubliny na akciových trzích: ceny akcií často čtyřicetkrát i více převyšovaly hodnotu vyplácených dividend, čímž akcie de facto přestala být prostředkem pro uložení úspor a jejich zhodnocování výplatou dividend, ale prakticky čistě spekulativním papírem, určeným pro rychloobrátkové obchody – samotné firmy neměly z těchto obchodů prakticky žádný užitek, snad jen to, že ratingové mágové určovali způsobilost firem k přístupu k úvěrům, jakož i podmínky těchto úvěrů, tedy vyšší úroků a další.

Je třeba jasně říci, že spekulační císař je nahý a jeho vliv na světovou i národní ekonomiku je nutno omezit. Zcela nepřijatelné by mělo být opakování toho, čeho jsme svědky, a sice toho, když tvrdé zastánce svobody bezmezných spekulací má nyní, po jejich pádu, zachraňovat stát a zachraňovat je metodami, které tito potrefení až do okamžiku vlastního krachu a pádu zcela správně odsuzovali jako nepřijatelné a posměšné a pejorativně je nazývali socialistickými – nyní se těmto socialismům ovšem nejenže nebrání, ale aktivně a se slzami v očích volají, aby socialismus cílil v první řadě na ně a v míře co nejvyšší.

Jednou z podstatných výzev dneška je tudíž co nejdůslednější oddělení toho, co dostalo v posledních měsících krásný název *reálná ekonomika* od „ekonomiky“ spekulací.

Pokud hráči na forbesech v hospodách nejenže nejsou předmětem obdivu ekonomických rubrik médií, ale především pro ně nikdo nevytváří socialistické záchranné pásy v případě, že prohrají, stejného zacházení se musí dostat i spekulantům na finančních trzích. Přitom forbesy jsou zařízení poměrně poctivá, neboť v sobě obsahují garance, že pevně stanovené procento vkladů, kolem 85%, se vrací zpět sázejícím v podobě výher; forbesy finančních trhů žádná podobná pravidla neznají, jen při krachu volají „too big to fail“. A pokud jsou forbesy poměrně častým zdrojem lidských neštěstí, pak je to vždy tak, že tato neštěstí postihují především hráče, bohužel i jejich rodiny, ale právě a podtrhneme jejich rodiny, forbesy finančních trhů postihují v případě krachu sice leckdy i ty hráče, zvláště jde-li o hráče malé, ale vždy ty zcela nezúčastněné.

Lze konstatovat, že **Φ3M je velkou příležitostí k tomu, aby se tato výzva naplnila**. Jak jsme výše viděli, **zajištění sociální a zdravotní péče, a to ve vysokém a stále se zvyšujícím standardu bude čistě záležitostí státu**, čímž postupně **odpadne zneužívání povinných úspor na penze a zdravotní péči ke spekulacím na finančních a komoditních trzích** a jistěže, **odpadnou i lidské tragédie z krachů a problémů příslušných fondů**. Samozřejmě, pokud si kdokoliv bude chtít připojistit na nějaký nadstandard, bude to jeho svobodné právo a svobodné rozhodnutí, ovšem s tím, že pokud se jeho fond dostane do problémů, jeho pojištěnci sice přijdou o peníze, což je jistě nepříjemné, stejně jako je lidsky nepříjemné, když gambler na forbesech prohraje kalhoty, ale nepůjde o neštěstí fatální, neb zůstane slušná penze i stále se zlepšující zdravotní péče v režii státu.

Menší, ale nikoliv nemalý problém jsou **nadměrné, neoprávněné zisky**. Jistě, **nejlepším řešením je konkurence**, ale skoro **až převažují indicie, že toto řešení je často záležitostí učebnic a teorie, než aby se vždy a všude projevovalo i v praxi**. Stačí pohlédnout na ceny telekomunikačních služeb, na ceny bankovních produktů a mnohé další, aby bylo **možno dojít k závěru, že manažeři a vlastníci těchto firem asi zákonitosti volného trhu příliš nestudovali**.

Posledním problémem jsou nejrůznější **možnosti zneužívání výhod Φ3M**. Je tedy třeba konstatovat, že i v Φ3M každá firma i každý živnostník **povede účetnictví**, které ovšem bude nejenže patřičně jiné než dosud a bude i daleko jednodušší, ale stejně jako dosud zde budou finanční a jiné úřady oprávněné jakákoliv zneužívání zjistit a pak i postihovat.

V podstatě by mělo platit, že podobně jako svoboda může správně fungovat jen pokud jde ruku v ruce s odpovědností, tak i **obrovské výhody Φ3M se nesmí stát předmětem zneužívání** – lze to říci i tak, že postihy za zneužívání by v Φ3M měly být podstatně tvrdší, než jaké jsou dosud ve *υBP*.

4.3. Přejchod na $\mathcal{P3M}$ by měl být postupný

Navrhujeme, aby přejchod na $\mathcal{P3M}$ proběhl postupně a za nejvhodnější časový interval v zemích EU považujeme 8 let.

Teoreticky jsou samozřejmě myslitelné i scénáře jiné, včetně okamžité změny paradigmatu ze dne na den.

Okamžitá změna ze dne na den by však vyžadovala velmi náročné přípravy, které by trvaly nejméně dva až tři roky a přechod z $\mathcal{vBP}$ na $\mathcal{P3M}$ by musel být spojen s měnovou reformou.

Pokud by se měl takto okamžitý přechod z $\mathcal{vBP}$ na $\mathcal{P3M}$ opravdu uskutečnit, musel by se vyrovnat s tím, že už od prvního dne fungování $\mathcal{P3M}$ by musely ceny všech produktů být cenami čistými, zbavenými jakéhokoliv daňového zatížení. Poněvadž nyní pracuje celá ekonomika s cenami, v nichž jsou daňová zatížení dokonale zakomponována, muselo by dojít k přepočtení dosavadních cen na ceny čisté, a nejen to, tyto čisté ceny by pak měly skutečně platit i v praxi, tedy nemělo by zde docházet k žádným zneužíváním.

O problému zjištění těchto čistých cen jsme již hovořili výše a je tudíž nutné jen zopakovat, že by to nebyl úkol vůbec jednoduchý, neboť takové přepočítání by bylo obtížné i tehdy, když by byly k dispozici všechny potřebné údaje a tyto údaje by byly spolehlivé. Realisticky lze odhadnout, že sběr potřebných údajů a jejich zpracování by si vyžádal dva až tři roky a neméně realisticky lze odhadnout, že ne každý ze získaných údajů by byl korektní. Poněvadž čisté ceny produktů (ale i meziproduktů) by byly nižší než stávající, daňově zatížené ceny, bylo by nutno současně, ve stejný okamžik, v němž by byl realizován přechod z $\mathcal{vBP}$ na $\mathcal{P3M}$ uskutečnit i měnovou reformu, v níž by se hodnota měnové jednotky, v ČR koruny, snížila natolik, aby kupní síla souhrnného peněžního agregátu v nové měně a nových, čistých cenách všech produktů, byla stejná jako byla souhrnná kupní síla původního peněžního agregátu v původní měně. Pokud by totiž k žádné měnové reformě nedošlo a i nadále zůstala zachována původní měna, kupní síla například bankovních úspor by narostla vůči novým, čistým cenám produktů natolik, že by to vyvolalo prudkou inflaci, pokud ne nic horšího.

Lze důvodně očekávat, že takto okamžitý, avšak dva až tři roky připravovaný scénář by byl jen stěží přijatelný, jak z důvodů psychologických, neboť měnové reformy nemají ve společnostech dobrý zvuk, ale i pro značnou pracnost potřebných příprav a navíc i nejasnou korektnost získaných výsledků. Avšak největším problémem jsou ty dva až tři roky příprav: poněvadž $\mathcal{P3M}$ je bezkonkurenčním prostředkem ke stabilizaci ekonomik rozkolísaných krizí, bylo by silně nemoudré volit scénář s tak dlouhou dobou příprav.

Scénáře postupného přechodu jsou proto daleko lepším řešením. Dovolují totiž, aby daňová kvóta byla snižována postupně, každým rokem část tak, aby po skončení přechodného období zůstaly zachovány jen cla a spotřební daně. Postupné snižování daňové kvóty by přitom probíhalo tak, aby v každém roce byl dopad těchto opatření do cen produktů takový, aby snížení cen bylo řešitelné tržně, tj. aby výrobci a ostatní subjekty sféry podnikání odstranění určité části daňové zátěže promítli do snížení cen, na druhé straně by bylo asi rozumné přizpůsobit i růst platů a mezd té skutečnosti, že odstranění části daňové kvóty zlevní většinu produkce sféry podnikání, tedy zlevní spotřebitelský koš, a kupní síla peněz se patřičně zvýší.

Opět, **konkrétní postupy budou muset být věci odborné a veřejné diskuse**, vedené i z toho hlediska, že učebnicové poučky o tržních silách ne vždy v praxi platí, takže je třeba uvažovat i o možnostech, jak i netržně doplňovat v případě potřeby sníženou ochotu některých výrobců a obchodníků promítnout odstraňovaná daňová zatížení do odpovídajícího snížení cen.

Pokud jde o průběh takto uskutečňovaného postupného přechodu na $\mathcal{P3M}$, pak existuje **celá řada myslitelných scénářů**. **Navrhujeme-li v prostředí EU a podobných ekonomik postupný přechod v průběhu 8 let, není to dogma, ale návrh, který považujeme za optimální**. Ekonomika na jedné straně v každém roce získá dostatek času, aby vstřebala navrhované snížení daní, na straně druhé celý přechod nebude trvat zbytečně dlouho.

Návrh na osmiletý scénář přechodu na $\mathcal{P3M}$ jsme odůvodnili jako kompromis mezi požadavkem na uskutečnění tohoto přechodu co nejrychleji a praktickými požadavky vyvarovat se měnové reformy a místo toho dát trhu prostor, aby se s postupným mizením daňových zatížení vyrovnal sám a postupné snižování cen činil z důvodů konkurenceschopnosti a (jsme mírně v rozpacích, zda i na toto se lze v dnešní době odvolávat) poctivosti všech zúčastněných. Pokud by ovšem těchto nových příležitostí bylo zneužíváno ke kartelovým či jiným dohodám o cenách, které by zabráňovaly příslušnému snižování cen, musel by stát samozřejmě zakročit.

A dále: **osmiletý scénář přechodu jsme pro země EU navrhli s ohledem na výši daňových kvót jednotlivých členských zemí**, přitom i z toho hlediska, že **přechod z $\mathcal{VB\mathcal{P}}$ na $\mathcal{P3M}$ by měl v rámci EU probíhat současně**, a to proto, **aby země, které by tento přechod činily rychleji, nezískávaly obrovské výhody oproti těm pomalejším**.

Zobecníme-li, pak **stejný osmiletý scénář by mohl být navržen i pro ostatní ekonomiky s podobnými výšemi daňových kvót**, jaké nacházíme v **zemích EU**. **Jinde by tento přechod mohl být rychlejší**, v **USA by asi stačilo 6 let**, v **Indii možná jen 3**.

4.4. *Registrační a depozitní banka*

Pokračujeme *návrhem zavedení Banky a jejího fungování*: *Banku* navrhujeme s názvem *Registrační a depozitní banka*, krátce *RDB*.

Půjde o banku plně ve vlastnictví státu, o banku, v níž bude mít svůj účet každý subjekt ekonomických vztahů, tedy každá instituce se zaměstnanci, každá osoba samostatně výdělečně činná, každý zaměstnanec a každá jiná osoba pobírající nějaký příjem (důchodci, rentiéři, ale i poslanci apod.); výhledově předpokládáme, že účet v této bance bude mít nejen každá dospělá osoba, ale i ti mladiství a děti, u nichž si to budou přát jejich rodiče či opatrovníci.

Ta první, registrační funkce RDB, je obdobou toho, co nyní známe z plateb pojistného na sociální zabezpečení: kromě zajištění příjmů veřejných rozpočtů, je důvodem placení této daně právě i její funkce registrační. Dle výše a počtu let placení této daně se určuje výše nároku na nemocenskou, především ale na výši důchodu. **Doporučujeme tuto registrační funkci zachovat a spojit ji s potřebami depozitních funkcí RDB, konkrétně navrhujeme povinné zaslání celé (čisté – nic jiného v $\mathcal{P3M}$ není!) mzdy či platu zaměstnance**

zaměstnavatelem do $\mathcal{RDB}$ a u živnostníků zasilání částek ve výši, která sice vychází z jejich příjmů, avšak skutečnou částku si určí sám živnostník – jak u zaměstnanců, tak i u živnostníků se bude z těchto částek vypočítávat výše nemocenské a důchody.

Odbočme a řekněme, že sice jde o období toho, co je dnes vyžadováno při platbách pojistného na sociální a zdravotní zabezpečení, avšak období to bude nadmíru příjemná: namísto toho, že dosavadní pojistné propadne na účty správy sociálního zabezpečení, resp. příslušné zdravotní pojišťovny a ani zaměstnanec ani zaměstnavatel a ani živnostník je už nikdy přímo neuvidí, v $\mathcal{P3M}$ je povinnost zaměstnavatele zaslat mzdu či plat na osobní účet zaměstnance vedený v $\mathcal{RDB}$ skutečně jen registrační a zaměstnanec má ke své mzdě či platu okamžitý přístup, stejně tak i živnostník ke svým platbám.

Dodejme ještě další, velmi podstatnou věc. Zrušením daní ztratí jakýkoliv smysl šedá ekonomika. Bude čistě věcí každého dnešního meloucháře, zda svůj melouch zaregistruje jako příjem, který bude patřit mezi ty, z nichž se mu bude počítat důchod, nemocenská, aj., nebo zda tak neučiní. Pokud nebude zrovna melouchařit v době, kdy pobírá nemocenskou na základě jiného pracovního poměru, či se bude dopouštět jiného podobného zneužití, nikoho nebude zajímat, zda činnost, kterou koná, registruje nebo ne.

Druhá, depozitní funkce $\mathcal{RDB}$, slouží k zajištění toho, co je pro $\mathcal{RDB}$ tím hlavním, a sice k tomu, aby v $\mathcal{RDB}$ bylo vždy dost prostředků, které jsou nezbytné pro obsluhu směny popsané směnnou rovnicí $\mathcal{V}.\check{c} \leftrightarrow \mathcal{P}.\text{pro}\mathcal{V}.\check{c}$, na prvním místě pro vypouštění „obláčku“, a samozřejmě, $\mathcal{RDB}$ je banka, takže zde musí být vždy dost prostředků i provozních schopností a kapacit na realizaci všech ostatních běžných bankovních povinností.

Tomuto depozitnímu požadavku vyhoví $\mathcal{RDB}$ tak, že bude vybavena právem kombinovat depozitní povinnosti s jejich výhodami, tedy právem jak klacku, tak i cukru, samozřejmě s důrazem na to druhé.

Nejprve ty *depozitní povinnosti*.

Registrační povinnost je současně do jisté míry i povinností depozitní: příslušné platby musí přijít do $\mathcal{RDB}$. Druhá depozitní povinnost vznikne z požadavku realizovat každou platbu od určité výše nahoru přes $\mathcal{RDB}$: bude věcí odborné diskuze, od jaké výše tato povinnost vznikne, zda, řekněme od ekvivalentu €1000, tedy od nominálně stejné výše, jaká už nyní platí pro zákaz hotovostních plateb, nebo to bude až od nějaké částky vyšší.

$\mathcal{RDB}$ pak naplní svůj depozitní zájem, tedy mít na svých účtech vždy dostatek peněz, tak, že bude znevýhodňovat příliš rychlé výběry a současně výrazně odměňovat ty, kteří budou na svých účtech peníze držet – samozřejmě, odměňování by mělo být preferovaným stylem.

Opět platí, že stanovení přesných postupů a jejich vzájemných proporcí bude muset být předmětem odborné diskuse a nejen to, aspoň zpočátku bude třeba počítat s určitou flexibilitou nastavených pravidel, neboť teprve zkušenost, a to zkušenost z delšího časového období, dovolí tato pravidla stanovit tak, aby byla co nejstabilnější, jinými slovy, aby pak byla změnám vystavována opravdu jen výjimečně. Pragmaticky je třeba počítat, že zpočátku bude muset být do určité míry výrazně nastaveno znevýhodňování příliš rychlých výběrů, ale protože souběžnou a preferovanou snahou bude i výrazné odměňování všech, kteří zde svá depozita budou

držet co nejdéle a v míře co nejvyšší, lze očekávat, že znevýhodňování bude postupně ustupovat, neboť **potřebné a stabilní výše depozit se docílí oním odměňováním**.

Nyní už konkrétněji, ovšem s tím, že jde jen o *návrhy*, **skutečná pravidla se stanoví až zároveň se skutečným vznikem $\mathcal{RDB}$** .

Pokud jde o **výhody**, $\mathcal{RDB}$ si **nebude účtovat žádné poplatky, ani za vedení účtu, ani za převody, ani za výběry a vklady hotovosti a ani za nic jiného, $\mathcal{RDB}$ vydá zdarma ke každému účtu platební kartu** (v budoucnu i onu dvojnásob chytrou kartu, kterou bude možné nejen platit, ale půjde přes ni i platby přijímat), **zdarma zde bude možné provádět vklady i výběry hotovosti** (přes bankomaty i přes kamenné pobočky, v ČR umístěné nejlépe v prostorách České pošty), $\mathcal{RDB}$ bude nabízet **výhodný úrok z vkladů i na běžných účtech**, přičemž navrhuje **zvláštní zvýhodnění prvních dvou dnů až, řekněme dvou týdnů** poté, co peníze dorazí na účet v $\mathcal{RDB}$.

Znevýhodňování: na druhou stranu, **aspoň v počátečním období vzniku $\mathcal{RDB}$ a zavádění $\mathcal{P3M}$ bude asi účelné penalizovat okamžitý či téměř okamžitý výběr**, nejlépe určitým procentem z vybírané či na jiný účet převáděné částky, samozřejmě, silně rozdílně bude posuzováno, zda vybíraná či odesílaná částka znamená vynulování či téměř vynulování příslušného účtu, nebo se to děje v situaci, kdy na účtě zůstane i tak dost vysoká částka (například penalizován bude výběr zaměstnance, který okamžitě vybere z účtu v $\mathcal{RDB}$ celou svou výplatu a nic tam nezůstane, zatímco stejné počínání zaměstnance, který má na svém účtě v $\mathcal{RDB}$ částku ve výši několika výplat žádná penalizace nepostihne).

Samozřejmě, **jakmile se definitivně dostaví depozitní úspěch $\mathcal{RDB}$** , což znamená, že poskytované výhody budou zcela dostačující k tomu, aby v $\mathcal{RDB}$ stabilně **vždy bylo deponováno dost peněz k zajištění všech funkcí této banky**, **znevýhodňování bude zmírněno, případně vůbec zmizí**.

Připomeňme **rozpočtovou suverenitu zákonodárce**, aby bylo zřejmé, že v $\mathcal{P3M}$ **nebude problémem hradit tyto depozitní výhody z veřejných rozpočtů**: celkové provozní náklady $\mathcal{RDB}$ půjde odhadnout a rovněž půjde odhadnout i náklady na ony výhody, především na úroky z depozit držených v $\mathcal{RDB}$, takže **při sestavování rozpočtu bude možné v rozpočtu zajistit příjmy $\mathcal{RDB}$ v celé její potřebné výši**, nejlépe s určitou rezervou.

Komentář. Je už nyní evidentní, že $\mathcal{RDB}$ výrazným způsobem zasáhne do života a činnosti komerčních bank. Komerční banky se budou muset nejenže zřítí poplatkového socialismu, ale budou se muset o své klienty aktivně starat – uvítací klišé, co pro vás můžeme udělat, se bude muset naplnit skutečným a pro klienty atraktivním obsahem. Komerční banky budou v tomto ohledu nuceny nabídnout asi vyšší výnosy z vkladů, než jaké poskytne $\mathcal{RDB}$, a především, nabídnout jim služby, které $\mathcal{RDB}$ nejspíše dělat nebude, na prvním místě poskytovat svým klientům půjčky a úvěry, různá poradenství a podobně.

Změní se asi i to, že vztah klient – komerční banka, bude vztahem povýtce obchodním, vztahem mezi dvěma suverénními partnery, vztahem, do něhož stát nebude nikterak přímo zasahovat. Určitou možností vztahů mezi $\mathcal{RDB}$ a komerčními bankami budou půjčky, které by $\mathcal{RDB}$ mohla komerčním bankám poskytovat v případě, že $\mathcal{RDB}$ nashromáždí vyšší objemy v ní uložených peněz, než co bude pro své fungování potřebovat.

Důležitým bočním efektem, a možná vůbec nejdůležitějším bočním efektem, bude to, že vznikne jedinečná a přitom zcela přirozená příležitost k ochraně úspor občanů i firem: pokud je ponechají v $\mathcal{RDB}$, budou zde zcela bez rizika, pokud je vloží do komerčních bank poskytujících půjčky a úvěry, půjde o rizika, která lze snížit vhodným dohledem v kombinaci s pojištěním a podobně, pokud půjde o účast vkladatele na rizikových operacích, například o spekulace na finančních trzích, pak může prostě a jednoduše platit, že zde každý koná výhradně na své vlastní riziko a nejenže nebude existovat sebemenší povinnost státu tato rizika sanovat v případě krachu (dnes ta povinnost sice také neexistuje, ale stát sanuje, neb do určité míry dosud musí), ale podstatný rozdíl bude ten, že tyto spekulativní peníze půjdou natolik mimo to, co v $\mathcal{P3M}$ půjde skutečně

nazývat reálnou ekonomikou, že v případě problémů podobných rizikových operací přijdou o peníze pouze a jen spekulanti, do reálné ekonomiky to v podstatě nebude mít žádný dopad. Bude tak vyřešen jeden z problémů, který, jsme si jisti, v rámci *VB* řešit nelze, neboť je iluzorní doufat, že někdo vymyslí taková regulační opatření a k tomu ještě zajistí jejich důsledné celosvětové dodržování tak, aby k žádným opakováním dnešní krize nemohlo dojít.

Teprve v budoucnu se ukáže, zda *RDB* zůstane výhradně u právě popsaných funkcí, či zda si přibere ještě něco navíc.

Zatím tedy vycházíme z toho, že například tak důležité bankovní služby, jakými je poskytování úvěrů, budou vykonávat pouze komerční banky, s tím, že pokud bude *RDB* depozitně úspěšnější než vyžadují požadavky na její bezproblémový chod, mohou být její funkce rozšířeny, na jedné straně třeba o úvěry komerčním bankám, na straně druhé o možnosti poskytovat určité, komerčně nepříliš atraktivní služby, například nízkouročené půjčky na pořízení bytu mladým rodinám a podobně. K podobným rozšířením ale bude možné přistoupit až po získání důkladných zkušeností s chodem *RDB*, nikoliv střelbou od pasu či od zeleného stolu.

Bude užitečné už nyní říci, že **existuje řada dalších možností, jak využít jedinečný potenciál *RDB***. Například tím, že každý účet bude zdarma vybaven kartou schopnou nejen platit, ale i platby přijímat, bude možné, bude-li na tom obecná shoda, zcela **zrušit hotovostní styk**, tedy zrušit veškeré bankovky a mince, případně toto opatření rozšířit i o povinnost realizovat **veškerý platební styk vždy přes *RDB*** (přes *RDB* by tak šla i koupě novin kartou v trafice, příkaz na převod jakékoliv částky **z jedné komerční banky do druhé by šel nejprve přes *RDB*** (**peníze by se zde nemusely ale zdržet ani vteřinu**, atd., atd.).

Je evidentní, že **tato opatření by v podstatě znamenala konec hospodářské kriminality i černé ekonomiky**, neboť přesun každé, byť i sebenepatrnější částky, by byl dokumentován. Jistěže, tato opatření by musela být učiněna současně s **velmi přísným omezením možností uložené informace jakkoliv zneužívat** – jednak existují možnosti, jak docílit, aby kombinací hardwarových a softwarových opatření byly zcela eliminovány možnosti hackingu, jednak platí, že lze poměrně snadno stanovit taková pravidla přístupu k účtům, aby možnost neoprávněného přístupu k datům přestala existovat i pro osoby úřední: pakliže dnes má běžný bankovní úředník často téměř neomezený přístup k účtům vedeným v jeho ústavě, v budoucnosti by to bylo třeba tak, že přístup k účtu by měly jen osoby z velmi úzkého okruhu, například policie, státního zastupitelství a podobně, a to jen v případě splnění velmi přísných omezení, rozhodně jen na příkaz soudu či státního zástupce, přičemž samotný přístup by byl realizován komisionálně, za přítomnosti tří či více osob a o úkonu by musel být pořízen podrobný písemný a všemi podepsaný zápis a je důvodné zvážit, zda i nařizující soud by takové nařízení nemusel vydat v senátě, tedy aspoň třemi soudci, a podobně i státní zastupitelství (všimněme si, že při vyšetřování trestné činnosti platí podobná porušení soukromí už dávno – a nemůže to být jinak – pouze opatření zabraňující zneužití jsou zde daleko skromnější, než o jakých byla právě řeč).

***RDP* je svým potenciálem připravena sehrát i rozhodující úlohu při plnění výzvy odst. 4.2, a sice docílit vytvoření co nejhlubší propasti mezi reálnou ekonomikou a tím, co reálnou ekonomikou není, tedy „ekonomikou“ černou, ale i „ekonomikou“ hazardu a čirých spekulací.**

Nakonec znovu podtrhněme: **primárním účelem zřízení RDB je technická obsluha směny mezi souhrnným produktem $V.č$ sféry veřejné a částí $P.pro V.č$ souhrnného produktu sféry podnikání. Vše ostatní, s výjimkou registrační funkce, jsou už jen možné konsekvence existence a fungování této instituce, jakkoliv vesměs konsekvence velmi žádoucí a ekonomice navýsost prospěšné.**

4.5. Sociální zabezpečení

Na konci třetí kapitoly jsme podrobně rozebrali možnosti, které skýtá zrušení daní a realizace směny souhrnného produktu sféry veřejné dle směnné rovnice $V.č \leftrightarrow P.pro V.č$. Ukázalo se, že zákonodárce se stává rozpočtovým suverénem, což mu umožňuje jednak rozšiřovat spektrum služeb veřejnou sférou poskytovaných a rozsah každé z nich, jednak zvyšovat směnné hodnoty jednotlivých institucí a zaměstnanců veřejné sféry.

Ukázalo se, že takové kroky rozpočtové suverenity navíc proběhnou způsobem, kde veřejná sféra nastaví sféře podnikání dobrotivou tvář, neboť do ní vposledku nalije více peněz. Zjistili jsme, že fakticky jediným omezením takových operací je schopnost sféry podnikání takto do ní nalité peníze vstřebat a dodali jsme – vstřebání by mělo být aktivní, tedy mělo by proběhnout rozšířením souhrnného produktu sféry podnikání, a toto rozšíření by mělo být rozumné a mělo by být pro společnost přínosem.

Začneme u důchodců! Důchodce je člověkem, jehož směnná hodnota je dána jeho přispěvkem k chodu společnosti v období, kdy byl ekonomicky aktivní. Je-li na tom nyní tak, že tato jeho **směnná hodnota je momentálně směňována neadekvátně**, jeho **důchod je nedostačující**, pak je třeba tento problém **napravit a jeho důchod navýšit**. Navýšení starobních důchodů může být přitom nezbytné už jen z toho důvodu, že byly navýšeny mandatorní výdaje, které musí důchodce zaplatit bez ohledu na vše ostatní, na prvním místě v našich podmínkách je to dramatické navyšování výdajů na bydlení, na dopravu a na péči o zdraví.

$P3M$ spolu s rozpočtovou suverenitou zákonodárce vytváří veškeré podmínky potřebné k tomu, aby se prostředky směřované do sociálního zabezpečení ročně navýšovaly o oněch na počátku zmíněných 7 až 10% ročně a dokonce i o více, jistě za předpokladu, že sféra podnikání dokáže takto rostoucí směnnou hodnotu, kupní sílu důchodců, směnít za produkty, které jsou žádoucí a potřebné.

V rámci těchto rozpočtových opatření nebude žádný problém, aby se postupně, v průběhu několika let, zvedl průměrný důchod na úroveň, řekněme 60% průměrných (v $P3M$ pouze a jen čistých) příjmů osob ekonomicky aktivních, případně i na úroveň vyšší.

A opět, bude výsledkem **odborné i celospolečenské diskuse**, jak vysoké toto procento nakonec bude, a také, jak se v každém konkrétním důchodu zobrazí princip zásluhovosti, tedy zda u lidí, jejichž průměrný příjem v době, kdy byli ekonomicky aktivní byl, řekněme, poloviční ve srovnání s průměrnými příjmy, bude jejich důchod činit, řekněme 75% jejich tehdejších průměrných příjmů, zatímco u osob s průměrnými příjmy v časech jejich ekonomické aktivity

nad, řekněme, pětinasobkem průměrných (čistých) příjmů, bude důchod činit, řekněme, 40% jejich průměrných čistých příjmů.

Opět připomeňme, že rozpočtová suverenita zákonodárce zde bude, z hlediska rozpočtu, vázána pouze a jen schopností sféry podnikání takto navýšenou kupní sílu důchodců vstřebat a poskytnout jim za ni patřičné produkty, přičemž dobrotivá tvář veřejných rozpočtů se sféře podnikání odmění i možnostmi navýšit své zisky.

Obdobná řešení lze v P3M nabídnout i osobám s invalidními důchody, lidem a rodinám s nezaviněnými jinými sociálními problémy, lidem nemocným i třeba nad rámec běžné nemocenské, atd. – stále a jen s omezeními danými rozpočtovou suverenitou zákonodárce.

A samozřejmě, *razantním způsobem* půjde navýšit pečovatelské služby o seniory a těžce nemocné, či jinak postižené, ať už formou domácí či ústavní péče – v podstatě totiž přestanou existovat finanční omezení této péče a jediným omezením bude schopnost rodin a kapacity pečovatelských služeb tuto péči poskytovat.

4.6. Zdravotní zabezpečení

Financování zdravotní péče je zřejmě vůbec nejtěžším problémem dnešní společnosti: vBP je při řešení tohoto problému evidentně na konci sil, pokusy o řešení fondovými systémy jsou ekonomickým nesmyslem nejhrubšího zrna a podobně nesmyslné jsou pokusy toho typu, jako u nás nedávno zavedené poplatky.

Ústřední a naprosto neodstranitelnou překážkou všech těchto fondových a privatizačních úvah je obrovské rozpětí v nákladech na léčení jednoduchých onemocnění a těch složitých, jakož i trvající nárůst počtu těch druhých, spolu se souběžným růstem nákladů na průměrného pacienta. Tuto překážku by bylo možno zkoušet řešit jen trvalým růstem pojistného, což je nepochybně neprůchodné.

Přesvědčivým dokladem toho, že tyto úvahy nejsou jen teoretickými obavami jsou hluboké problémy systémů zdravotní péče v USA, tedy v zemi, v níž se na zdravotní péči vydává každým rokem částka v nominální výši přesahující 15% HDP, tedy přes 2.5 bilionů USD (bilion = 1 000 miliard). Vedle naprosto excelentních zdravotních zařízení, často nejlepších na světě, zde zároveň existuje skoro 50 milionů obyvatel mimo jakékoliv zdravotní pojištění. Samotný systém vykazuje na jedné straně obrovské náklady, avšak jsou zde vážné indicie jak poměrně častého plýtvání, tak i souběžných značných nákladů personálních a tlaků na ziskovost, což se pak na druhé straně projevuje i tím, že pojištění je odmítáno těm, co jsou vážně nemocni, tedy právě tam, kde by měl spočívat hlavní smysl jeho existence – velmi nákladnou péči si z vlastní kapsy může zaplatit jen velmi malá část obyvatelstva.

Jak patrně z předchozího, v P3M podobné problémy v zásadě odpadají. Pro rozpočtovou suverenitu zákonodárce nebude problémem pravidelné každoroční navýšování veřejných výdajů na zdravotní péči o oněch 7 až 10% ročně, v případě potřeby i o více, omezení zde budou výhradně věcná, například daná počtem lékařů a zdravotních sester, což jsou ovšem omezení v řádu zhruba 10 let napravitelná, ale i omezení nepřekročitelná,

například dostupnost orgánů k transplantacím – zde ovšem může *P3M* výrazně urychlit příslušný výzkum, například kmenových buněk, a docílit tak, že potřeba transplantací orgánů dárců se výrazně sníží, či vůbec vymizí, neboť potřebný orgán bude možné laboratorně vypěstovat či použít nějaké úplně jiné řešení, které nemocný orgán uzdraví a nic nebude třeba transplantovat.

Poznámka. Jak patrně, *P3M* zcela eliminuje potřebu povinných či polopovinných fondů penzijního a zdravotního pojištění, zaváděných namísto dosavadních systémů penzijní a zdravotní péče (přesněji eliminuje kvazipotřebu takových návrhů, o nichž víme, že jde o naprostý ekonomický nesmysl).

Jinou věcí jsou možnosti různých připojištění, ať už penzijních či zdravotních: zde by však mělo platit totéž, co jsme zmínili u spekulací na finančních trzích: každý, kdo se těchto připojištění zúčastní tak koná na své vlastní riziko, stát v případě krachu příslušných pojišťoven nic sanovat nebude a dle našeho názoru by ani neměl do těchto systémů vkládat žádné příspěvky.

4.7. Ostatní veřejné služby

Úplně stejně jako jsme analyzovali sociální a zdravotní péči, *P3M* a rozpočtová suverenita zákonodárce dovolí zlepšit vzdělávací systém, včetně platů pedagogů, umožní výrazným až dramatickým způsobem navýšit prostředky na vědu a výzkum, výrazně a zásadně zvýšit jeho kvalitu, výrazně a zásadně zvýšit atraktivitu vědeckovýzkumné práce, jakož i společenskou prestiž vědce a výzkumníka, ale i učitele. Ještě výslovně uveďme, že v *P3M* neexistuje sebemenší důvod pro zavádění školného.

Nový impulz mohou dostat policisté a vojáci, tedy zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti.

Více peněz bude možné přiřknout i jiným potřebným veřejným službám.

Typickým příkladem budiž veřejná doprava: pokud dnes je běžné, že dotace na veřejnou dopravu činí 50% nákladů, někde, například v Praze, daleko více, pak platí, že jinak chvályhodné snahy o snižování těchto dotací navyšováním jízdného vedou jen k tomu, že často i individuální použití auta je levnější, čili (v analogii s mýtným) vedou k tomu, že používání veřejné dopravy klesá místo toho, aby rostlo, což má obvykle jak nedobré dopady ekologické, tak to vede i k dopravním zácpám, zvyšuje to počet dopravních nehod a podobně. *P3M* dovolí postavení veřejné dopravy výrazným způsobem posunout, a to tak, že se za použití veřejné dopravy buď nebude platit vůbec nebo jen nějaká symbolická částka, navíc se systém veřejné dopravy výrazně zkvalitní tak, aby osobní auto přestalo být, hlavně pro dopravu do/z práce, lepším řešením.

Nově bude možné jako veřejné služby definovat i některé činnosti, které za veřejné služby dosud považovány nejsou, například péči o krajinu, nebo sezónní práce v zemědělství (například sklizeň ovoce by byla považována za veřejnou službu, platila by se z rozpočtových prostředků, takže náklady vynaložené státem na sběr ovoce by se nijak neprojevíly v jeho ceně; výdělky sezónních sběračů by přitom mohly být natolik atraktivní, že by nebyl žádný problém je získávat).

4.8. Infrastruktura

Rozpočtová suverenita zákonodárce dovoluje činit mnohé i ve výstavbě a údržbě infrastruktury.

Bylo by však žádoucí, aby se z těchto staveb nestaly hladové zdi bez dalších výrazných vazeb na ekonomický a sociální rozvoj: obzvlášť silné a současně chybné mýty panují v souvislosti s výstavbou dopravní infrastruktury. Výstavba dálnic a vysokorychlostních železnic je nepochybně důležitá a zejména dálniční síť musí být dokončena. Je však čirou iluzí očekávat, že v okolí automaticky vznikne ekonomický boom – naopak, na tom, aby takový rozvoj nastal je zapotřebí pracovat, a to velmi usilovně a cílevědomě od samého počátku úvah o vedení dálničního tahu v každé konkrétní lokalitě – vysokorychlostní železnice jsou přitom čistě a jen tranzitním zařízením, navíc s vysokou spotřebou energie, vyšší než u letadel.

K uvedeným mýtům ještě poznámku: dopravní sítě jsou obecně velmi užitečným příspěvkem k docílení ekonomického rozvoje, avšak zdaleka nejsou podmínkou dostačující. Konkrétně to dokládají například zkušenosti z transformace německého Porúří, bohužel v časech sjednání obou částí Německa již zapomenuté, a poté znovu opakovaně získané zkušenosti z transformace bývalého NDR.

Obdobně je třeba od samého počátku velmi pečlivě vážit projekty z oblasti tzv. obnovitelných zdrojů v energetice a energetických projektů vůbec.

4.9. Veřejný dluh a jeho splacení

P3M ze samé své podstaty žádný veřejný dluh nevytváří – veřejné rozpočty mohou být nejen koncipovány, ale i realizovány jako naprosto vyrovnané.

Výzvou v této souvislosti tudíž bude jen splacení veřejného dluh vzniklého v minulosti. Tato výzva bude jistě nemilou zátěží ekonomiky paradigmatu třetího milénia, avšak tato bude schopna se s ní vyrovnat – zdůrazněme, že půjde o další podstatný rozdíl s ekonomikou výběru daní, která v podmínkách České republiky dokázala u veřejného dluhu pod eufemismem “dluhová služba“ celých dvacet let platit jen úroky, s tím, že jistiny se po celou dobu „splácely“ vesměs formou vytlučení klínu existujícího dluhu klínem dluhu nového.

Tím ale dluh jako takový každým rokem narůstal a lze vcelku odpovědně a z důvodů navýsost praktických i co nejvíce nahlas konstatovat, že s výjimkou rázných, leč nikdy nerealizovaných prohlášení, že dluhy se splácí v časech konjunktury, neexistovala a neexistuje sebemenší představa, jak tento veřejný dluh nějak snižovat (zcela stejné je to i u většiny ostatních zadlužených zemí).

V konkrétní podobě se k tomuto problému budeme věnovat v Příloze 1, a to v souvislosti s návrhy na scénář přechodu na P3M v podmínkách České republiky.

Nyní jen obecně poznamenáme, že k platbám úroků, jakož i k umořování vlastního veřejného dluhu lze využít jak rozpočtovou suverenitu zákonodárce, který stanoví, že určitý díl „obláčku“ bude použit na platbu dluhů, nejen úroků ale postupně i jistiny, tak bude možno postupně stále více využívat i výnosy z výběrů regulačních daní, v ČR cel a daní spotřebních.

4.10. Závěrečné konstatování

Závěrem je třeba co nejvíce podtrhnout to, co se v té či oné podobě v předchozím textu již několikrát objevilo: *PM* plně a bez jakéhokoliv zadlužování řeší nejožehavější problémy veřejné sféry, především jejího financování a tím řeší i podstatnou část problémů ekonomiky jako celku – fakticky tak vytváří zcela nové ekonomické paradigma, ekonomiku třetího milénia.

V rozhodující míře tak činí prostřednictvím nebývale mocného nástroje, prostřednictvím rozpočtové suverenity zákonodárce. Navrhli jsme, aby tato moc byla omezena zavedením důležitých rozpočtových úřadů, avšak daleko účinnější bude, když pánem veřejného hřiště bude v co nejvyšší míře jak špičková profesionalita, tak i špičková odpovědnost každého veřejného činitele za svěřené mu prostředky. Samozřejmě, do doby než systém bude zaměstnávat výhradně jen samé anděly, bude třeba, aby obsahoval i řadu vzájemně se doplňujících postupů a opatření, s cílem, aby i případní dosavadní neandělé také hospodařili a i jinak konali s co nejvyšší mírou profesionality a odpovědnosti.

Požadavky profesionality, odpovědnosti a slušnosti by ovšem měly být samozřejmostí i ve sféře podnikání: opět by mělo v plné míře platit to vysoce konzervativní „náš zákazník, náš pán“, podání rukou by mělo být daleko vyšší zárukou korektnosti obchodní spolupráce než sáhodlouhé smlouvy, v nichž darebák stejně nakonec najde díry, a zdaleka ne na posledním místě by z podnikání měly vymizet závratné zisky, zejména tehdy, jsou-li výsledkem čirého zneužívání postavení, ať už jde o monopol, o kartely, o černé ekonomice a zločinu už vůbec nemluvě – nejde zde jen o problém konzervativně morální, jde i o problém ryze praktický, neb závratné zisky ve snaze dosíci spekulacemi zisků ještě závratnějších jsou jednou z nejvýraznějších příčin dnešní krize.

©

V Brně, dne 10.10.2009

ing. Marie Dymáčeková

Michael Dymáček